

3.b Centraal Azië

Turkmenistan

Spreekpunten

5.1.2a

Achtergrond

- Shell wil graag betrokken raken bij de gasproductie in Turkmenistan en is om die reden van plan om daar een *gas-to-liquids* fabriek op te zetten. Het bedrijf heeft de afgelopen jaar zonder al te veel succes getracht de Turkmeense markt te benaderen. Een dergelijk project zou voor Shell een eerste stap zijn naar een grootschaliger aanwezigheid in Turkmenistan.
- Turkmenistan beschikt over de vierde grootste gasreserves ter wereld. Het land beschikt over bewezen voorraden van ongeveer 17,500 miljard kubieke meter gas. Ter vergelijking: de Nederlandse voorraden bedragen tussen de 1,000 en 1,500 miljard kubieke meter.
- De concurrentie is groot. In augustus tekende een Turks-Japans consortium een contract met het nationale gasbedrijf van Turkmenistan voor een groot *gas-to-liquids* project ter waarde van ruim 1,5 miljard dollar.

5.1.1c

5.1.1c

- Aangezien beslissingen in Turkmenistan op het hoogste niveau worden genomen, zeker als het om de gasproductie gaat, is het voor Shell van groot belang om op het allerhoogste niveau contacten te leggen.

5.1.2a

5.1.2a

5.1.2a

5.1.2a

Kazachstan

Shell is partner in het Kashagan consortium NCOC (North Caspian Operating Company B.V.) ter uitvoering van The North Caspian Sea Production Sharing Agreement (NCSPCA, aandeel 16,81%) en het bedrijf heeft na ExxonMobil (drilling) de belangrijkste rol in de productiefase (operations). Shell is daarmee de grootste Nederlandse investeerder in Kazachstan.

Kazachstan heeft na Rusland de grootste oliereserves en productie van de voormalige Sovjet-Unie. De reserves zijn voornamelijk geconcentreerd in drie velden in het westen van Kazachstan: Karachaganak, Tengiz en Kashagan. De eerste twee velden zijn al in reguliere productie het laatste is vanwege allerlei complicerende factoren nog steeds in de opstartfase. De overheid heeft via nationale oliemaatschappij KazMunaiGaz (KMG) een grote vinger in pap.

Kashagan is het grootste ontdekte olieveld in de laatste 40 jaar en het vijfde grootste ter wereld. De verwachte inkomsten uit Kashagan spelen een grote rol in de plannen voor economische ontwikkeling van het land en zijn President. De winning is technisch echter zeer moeilijk. Het is het duurste olieproject ooit (ca. \$ 50 mld. tot aan eerste productie) met veel uitstel en kostenoverschrijding. Na de eerste oliewinning is de productie in september 2013 stilgelegd wegens lekkage in gasleidingen. Definitieve hervatting is niet waarschijnlijk vóór 2017.

5.1.2a

5.1.2a

Kazachstan heeft voor zijn ontwikkeling en behoefte aan transfer van kennis, vaardigheid en technologie. Om deze zo snel mogelijk te vergaren heeft Kazachstan 'local content'-wetgeving, die o.m. de verhoudingen tussen de aantallen expat- en lokale werknemers voorschrijft.

5.1.2a

5.1.2a

De Kazachstaanse economie is in hoge mate afhankelijk van de uitvoer van olie. Het land probeert afhankelijkheid van olie te verminderen via diversificatie. Eigen energieproductie vindt nog grotendeels plaats op basis van steenkool, ondanks grootschalige plannen voor de introductie van groene energie.

5.1.2a

5.1.2a

5.1.2a

De

Nederlandse 5.1.2e zal in het voorjaar van 2015 Kazachstan bezoeken.
Minister Kamp reist van 24-28 november naar Kazachstan met een economische handelsmissie op het
terrein van olie- & gas en maritiem & offshore. Shell zal vooraf Minister Kamp nog brieven over de
laatste stand van zaken.

2.b EU Klimaatakkoord

Proces

- Tevreden dat ER van oktober een akkoord heeft kunnen bereiken, waren pittige onderhandelingen.

5.1.2a

- Nog onduidelijk hoe het precies verder gaat: afgesproken is dat de Europese Raad terugkomt op dit onderwerp na de UNFCCC-klimaatop in Parijs eind 2015, waar een nieuw klimaatakkoord moet worden bereikt.
- Als werkprogramma Commissie uitkomt meer bekend over of Commissie al voor Parijs met wetgevende voorstellen gaat komen of pas daarna.
- Kabinet is tevreden met ambitie van ten minste 40% CO₂-reductie in 2030. Als andere partijen bij het UNFCCC meedoen kan deze ambitie wat het kabinet betreft verhoogd worden.

Inhoud (aspecten die voor Shell van belang kunnen zijn)

Algemeen

- Er is een bindend doel afgesproken van ten minste 40% broeikasreductie in 2030. Dit is opgesplitst in 43% reductie in het Europese emissiehandelssysteem (ETS) en 30% in de non-ETS sectoren t.o.v. 2005.
- Het doel voor de niet-ETS sectoren (landbouw, transport, gebouwde omgeving, afvalverwerking) wordt bindend op nationaal niveau.
- Daarnaast komt er een Europees bindend doel van 27% hernieuwbare energie en een Europees indicatief doel van 27% energiebesparing, waarbij is afgesproken om dit laatste doel voor 2020 te evalueren. Deze doelen worden door de Commissie niet vertaald naar nationaal bindende doelstellingen.

Emissiehandelssysteem (ETS)

- Het ETS wordt versterkt door het ETS-plafond (totale aantal rechten dat per jaar wordt uitgegeven) vanaf 2021 jaarlijks met 2,2% te laten afnemen (tot aan 2020 is dat 1,74%).
- Het *carbon leakage* systeem zal, eventueel in gewijzigde vorm, blijven bestaan na 2020. In de Conclusies van de Europese Raad zijn duidelijke aanknopingspunten voor de door Nederland gewenste Dynamische Allocatie opgenomen, met name in de zinsnede 'Future allocations will ensure better alignment with changing production levels in different sectors.' Zowel directe als indirecte kosten (i.e. hogere energieprijzen) zullen meegenomen worden in de *carbon leakage* maatregelen.

[Toelichting: Het carbon leakage systeem verschaft gratis rechten aan een groot aantal sectoren in de industrie die anders vanwege concurrentienadelen mogelijk de EU zouden verlaten. In het SER Energieakkoord is afgesproken dat Nederland zou gaan lobbyen voor een aanpassing van het huidige systeem, m.n. door de hoeveelheid gratis rechten niet meer voor een lange tijd te baseren op historische productiegegevens, maar op recente productie, zodat bedrijven ook voor productie-uitbreiding gratis rechten kunnen krijgen.]

- Verder komt er een *Market Stability Reserve* (MSR) om overtollige ETS-rechten in te kunnen opslaan en zo het aanbod-overschot te verlagen en een stabielere prijs te creëren. Het wetgevende voorstel hiervoor is in januari al gepresenteerd en ondergaat nu het normale besluitvormingstraject. De kans is aanwezig dat de Raad zal besluiten dat het MSR eerder

ingevoerd moet worden dan de Commissie voorstelt (bijv. 2017 ipv 2021) en dat eerder gebackloade ETS-rechten in het MSR terechtkomen om te voorkomen dat het overschot nog verder oploopt. Deze aanscherpingen zouden een opwaartse druk op de ETS-prijs betekenen en worden door Nederland gesteund.

[Toelichting: omdat er na introductie van het ETS al snel een enorm overschot op de markt ontstond, zijn 900 miljoen ETS-rechten gebackload, dwz naar achteren geschoven om de markt ruimte te geven, met de bedoeling ze in 2019 en 2020 alsnog op de markt te laten komen. Het (Duitse) voorstel is nu om deze rechten niet terug te laten komen maar te absorberen in het MSR.]

CCS (Carbon Capture and Storage)

- In de Conclusies van de ER is een expliciete verwijzing naar CCS opgenomen in de passage over het uitbreiden van de NER300 faciliteit tot 400 miljoen rechten (NER400). Wellicht ziet Shell kans van dit verruimde fonds gebruik te maken?
- Deze faciliteit gebruikt rechten uit de *New Entrants Reserve (NER)* van de derde handelsperiode van het ETS om innovatieve projecten op het gebied van hernieuwbare energie en low carbon technologieën te financieren.

Energievoorzieningszekerheid

- De ER heeft besloten om PCI's (Projects of Common Interest) in de gassector te gaan implementeren, zoals de North-South corridor, de Southern Gas Corridor en de promotie van een nieuwe gas hub in Zuid-Europa, om de diversificatie van gasleveranciers en aanvoerroutes te verbeteren.
- Daarnaast heeft de Raad zich uitgesproken voor verbetering van het gebruik van regassificatie en opslagcapaciteit voor gas teneinde een betere bescherming tegen plotseling wegvallen van aanvoer te bieden.

Extra fiche ETS en Market Stability Reserve (nageleverd door EZ)

Introductie

Mogelijk komt tijdens het gesprek het ETS en de versterking daarvan aan de orde via de Market Stability Reserve (MSR). Onderstaand wordt de MSR uitgelegd en is de positie van Shell uiteengezet. Tevens zijn (passieve) spreekpunten toegevoegd.

ETS

Het Europese emissiehandelssysteem, het ETS, stelt een plafond aan de emissies van de bedrijven die moeten deelnemen aan ETS. Omdat dit plafond niet mag worden overschreden, wordt gegarandeerd dat de CO₂-reductiedoelstelling wordt gehaald. Deelnemers aan het ETS moeten voor elke ton CO₂ uitstoot, één CO₂-recht inleveren. Deze rechten kunnen ze kopen op een veiling, van een andere marktpartij, of gratis toegewezen krijgen.

Het gratis toewijzen van rechten gebeurt aan carbon-leakage-gevoelige bedrijven. Dit zijn bedrijven die internationaal concurrentienadeel ondervinden van het bestaan van het ETS ten opzichte van bedrijven buiten de EU die niet aan gelijkwaardige kosten zijn blootgesteld.

De markt voor CO₂-rechten kenmerkt zich door een groot aantal dat ongebruikt in bezit van de markt is. Dit overschot is voornamelijk het gevolg van de teruggelopen productie als gevolg van de economische crisis. De afgesproken daling van het plafond (1,74% per jaar) houdt hier geen rekening mee.

MSR

De Europese Commissie heeft in januari een voorstel gedaan voor de versterking van het ETS na 2020. Zij stelt voor om een reserve te creëren welke het aantal te veilen rechten laat 'mee ademen' met het aantal rechten in de markt. Dit wordt gedaan door een gewenste bandbreedte voor het aantal rechten in de markt te definiëren. Wanneer het werkelijke aantal rechten in de markt hoger is, zal minder worden geveild en vice versa.

Nederland steunt de invoering van de MSR en ook een eventuele vervroegde invoering hiervan. Deze positie wordt in Europa breed gedeeld.

Nederland pleit er wel voor dat de MSR niet de enige versterking kan zijn. Het is belangrijk dat er een totaalpakket komt om het EU ETS te versterken. Dit houdt in dat er ook aandacht moet worden besteed aan de concurrentiepositie van bedrijven, conform de Nederland inzet in het SER Energieakkoord. Dit heeft zich vertaald naar het Dynamische Allocatie model dat er voor zorgt dat de gratis gealloceerde rechten op basis van werkelijke productie gebeurt en niet op basis van historische productie.

Shell

Achtergrond

- De positie van Shell over de Market Stability Reserve is op hoofdlijnen gelijk aan de positie van het kabinet. Dit onderwerp hoeft dan ook niet actief te worden opgebracht.

Positie Shell ETS Market Stability Reserve (MSR)

- Er is momenteel een groot overschot aan rechten op de markt vanwege de disbalans tussen vraag en aanbod. Dit heeft geleid tot een lage prijs welke geen prikkel geeft voor het investeren in low carbon technieken.
- De lage CO2 prijs, opgeteld met overlappend beleid voor sectoren en de goedkope import van kolen uit de VS zorgt ervoor dat de voordelen van de huidige investeringen teniet worden gedaan door de groei in elektriciteitsopwekking met kolen.
- Shell ondersteunt het ETS als belangrijk instrument voor het reduceren van CO2 en ziet de MSR als een nuttige toevoeging.
- De rechten die zijn gebackload zouden niet op de markt moeten verschijnen, maar direct in een vervroegd MSR moeten komen of helemaal moeten worden geannuleerd.
- De positie van de industrie moet worden beschermd na 2020, daar moet ook na 2020 regelgeving voor komen (carbon-leakage).
- Een deel van de rechten uit de MSR mogen worden aangewend voor een innovatiefonds voor het steunen van demonstratieprojecten zoals CCS.
- Bovenstaande maatregelen uitrollen zou moeten leiden tot een CO2 prijs van 30-50 euro/ton in 2030. Deze prijs lokt low carbon investeringen uit zonder subsidies.

Appreciatie:

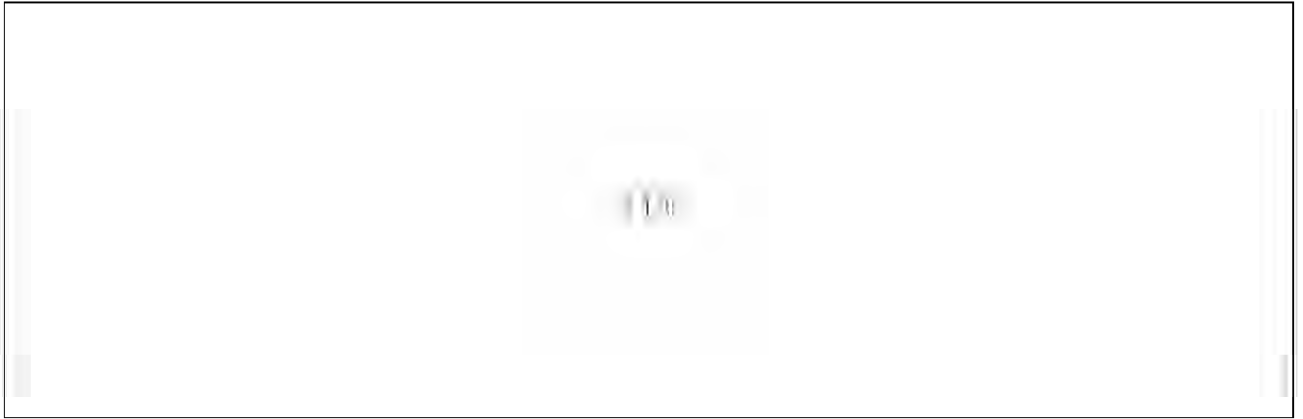
- Op hoofdlijnen is de Nederlandse positie gelijk aan die van Shell.
- Nederland steunt de stabiliteitsreserve in lijn met het voorstel van de Commissie als onderdeel van een structureel verbeterpakket. Dit structurele verbeterpakket omvat ook dynamisch alloceren van rechten aan de carbon-leakage industrie. Op Dynamische Allocatie gaat de paper van Shell niet in.
- De opmerking dat de gebackloade rechten ook geannuleerd kunnen worden kunnen wij niet steunen. Dit grijp te zwaar in op de markt en verlaagd in feite het plafond tot 2020.

Info:

- Shell heeft in 2013 6.746.652 ton CO2 uitgestoten. Hiervan hebben ze 6.071.388 gratis gealloceerd gekregen. Dit omvat zowel de raffinaderij als andere chemische activiteiten.

Spreekpunten ETS (PASSIEF)

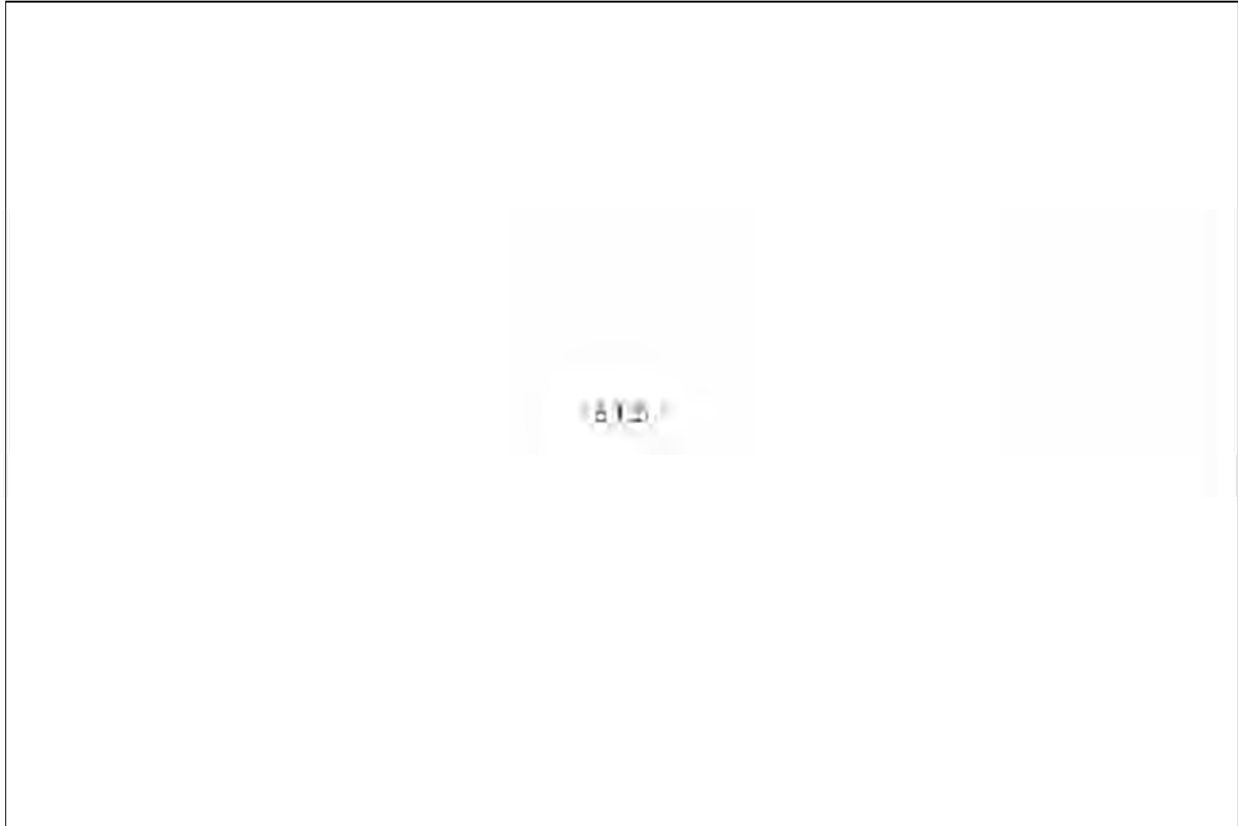
5.1.2i

3.d West-Afrika

Nigeria

Spreekpunten

Achtergrond

Shell in Nigeria

- Nigeria: 170 miljoen inwoners, meest bevolkte land Afrika (1 op 5 Afrikanen Nigeriaan).
- Olieproductie: 2,5 miljoen vaten olie per dag (top 15 wereldwijd).
- Gas: 40 mld. kubieke meter gas per jaar (grootste in SS Afrika).
- Shell is verreweg Nigeria's belangrijkste olie- en gaspartner, exporteert v.a. 1958.

5.1.1c

- Olie: onshore (Niger Delta); Gas offshore (LNG export en lokale consumptie).
- Shell recentelijk aangegeven activiteiten in Niger Delta te reconfigureren. Shell blijft actief in Niger-Delta, maar verkleint activiteiten (verkoop van enkele blocks) en focus meer op gaswinning.

Shell Petroleum Development Company (SPDC)

5.1.2i

UNEP-rapport en bemiddelingsproces Niger Delta

5.1.2a

Oliediefstal Niger Delta

- Shell vraagt sinds enkele jaren internationale aandacht voor problematiek oliediefstal.

5.1.2a

- Chatham House rapport toont omvang en complexiteit oliediefstal aan.
Schatting: 100.000 gestolen vaten per dag. Financiële schade: tussen de 7 en 12 mld/jaar.
- Rapport identificeert mogelijkheden voor internationale actie. Focus ligt hierbij op financiële spoor: al bestaande instanties (bijv. FATF) en geen problemen met jurisdictie (transacties grotendeels via Londen en Geneve).

NGO Rapporten

- Deze zomer, 3 jaar na het UNEP rapport, is het rapport 'No Progress, an evaluation of the implementation of UNEP's environmental assessment of Ogoniland, three years on' gepubliceerd door o.a. Milieu Defensie en Amnesty International.
- De hoofdboodschap uit bovenstaand rapport is dat SPDC en de NIGAUT falen de aanbevelingen uit het UNEP rapport te implementeren.
- Amnesty International op 8 november jl. rapport (*Bad information: Oil spill investigation in the Niger Delta*) gepubliceerd over onderzoeken naar oil-spills Niger Delta;
- Belangrijkste conclusies:
 - Rapporten Joint Investigation Teams (JIT) onvolledig en soms eenzijdig aangepast door SPDC;
 - Wijze waarop oorzaak lekkages wordt vastgesteld ontoereikend;
 - Wijze waarop hoeveelheid gelekte olie wordt gemeten ontoereikend.
- Belangrijkste aanbevelingen aan Nederland:
 - Inzetten voor onafhankelijk toezicht op de olie-industrie in Nigeria;
 - Assisteren bij implementatie UNEP-aanbeveling door NIGAUT;
 - Verplicht stellen van due diligence maatregelen t.a.v. mensenrechten bij internationale activiteiten voor bedrijven met hoofdkantoor in Nederland;
 - Activiteiten Shell in Nigeria onderzoeken d.m.v. openbaar (parlementair) proces.

Angola

Angola is na Nigeria de belangrijkste speler in olie & gas in Afrika. Sonangol is het staatsbedrijf in de olie industrie. Alle oliemaatschappijen moeten samenwerken met Sonangol.

In Angola zijn geen aparte gasvelden. Gas is een bijproduct van de oliewinning. Het gas blijft eigendom van de Staat. Het gas dat vrijkomt bij de oliewinning wordt nu voor het grootste gedeelte teruggepompt in de bodem. Om dit gas handelbaar te maken is niet eenvoudig. "Collateral gas" heeft een zeer wisselende kwaliteit en kan daarom ook niet met elkaar gemengd worden.

3.e Oost-Afrika

Algemeen

Oost-Afrika ontloopt zich als een nieuwe regio voor exploitatie van fossiele brandstoffen. Voor landen die jarenlang afhankelijk zijn (geweest) van externe hulp bieden deze ontwikkeling belangrijke economische kansen. Noorse, Braziliaanse, Amerikaanse, Nederlandse en Chinese olie en gas bedrijven zijn actief in de regio. De capaciteit bij lokale overheden t.a.v. deze sector is nog zwak. 5.1.2a onderhandelingen met oliemaatschappijen, ontwerp van specifieke wetgeving, toezicht houden op naleving, transparant beheer van inkomsten, eerlijke verdeling van de baten. NL steunt de capaciteitsopbouw van deze landen, waarmee jarenlang een OS relatie werd onderhouden, op het terrein van 'energy governance'.

Mozambique

- In 2012 grote hoeveelheden aardgas gevonden, geschatte hoeveelheid tot nu toe 3000-5000 *billion cubic meters* (bcm). Vergelijk de jaarlijkse wereldwijde consumptie van gas: ongeveer 3500 bcm.
- Op 24 juni ondertekenden Shell en de MZ olie en gasmaatschappij een MoU voor een GTL (*Gas to Liquids*) feasibility study en voor nadere uitwerking van samenwerking in exploratie. Het MoU behelst het uitvoeren van een haalbaarheidsstudie voor - een gas to liquids (GTL) plant. GTL plant moet basis vormen voor ontwikkeling van nationale gasindustrie. Shell is voornemens om de komende 18 maanden ongeveer 10 miljoen EURO in deze samenwerking te investeren. Ook zal later dit jaar een beslissing genomen worden over de opening van een Shell kantoor in Maputo. In september bezocht Shell missie in Maputo om start te maken met feasibility study.
- Eind oktober zijn 15 nieuwe blokken voor exploratie getenderd. Shell is voornemens in deze ronde mee te bieden.
- CEO Ben van Beurden bezocht Mozambique in augustus en sprak met president Guebuza en de top van ENH (de staatsoliemaatschappij) en MIREM (het ministerie van Minerale Hulpbronnen).
- Belangrijkste spelers: Anadarko Petroleum Corp. (APC), Verenigde Staten en Eni SpA, Italië. Anadarko en Eni werken aan de ontwikkeling van LNG productie faciliteiten in Cabo Delgado. In eerste instantie willen ze twee LNG 'trains' (verwerkingsbedrijven) opzetten, op de langere termijn (decennia) kijken ze naar 10 LNG trains. Anadarko hoopt in 2018 met de productie te beginnen, Eni 1-2 jaar later. Het is de vraag of dit haalbaar is.
- Shell is met Anadarko informele gesprekken gestart om een belang in een deel van de gasvelden te nemen. Eerder trachtte Shell één van de aandeelhouders van Anadarko, Cove Energy Plc. uit Ierland, over te nemen, maar verloor de bieding van het Thaise bedrijf PTTE.
- Onlangs nam het Mozambikaanse parlement diverse wetten aan belangrijk voor de LNG ontwikkelingen in het Noorden (o.a. de *Mining and Petroleum Bill*). Hiermee is het wettelijk kader om minerale grondstoffen te winnen afgerond. Het parlement zal een toezichthoudende rol houden. De nationale oliemaatschappij (ENH) moet in partnerschap deelnemen in alle olie en gasoperaties. Minimaal 25 % van het gas moet aangewend worden voor de Mozambikaanse markt.

Inzet capaciteitsopbouw:

- (i) Een consortium van STC groep (Nederland), Workships Rotterdam en Indico Logistics (Beira) zal in november starten met een Regional Offshore Training Centre in Pemba. (mogelijke cofinanciering BZ is nog in onderzoek).
- (ii) Clingendael/CIEP voert een trainingsprogramma uit voor MIREM staff (Niche financiering).
- (iii) Een nieuw NICHE programma wordt gestart waarbij samenwerking zal gaan plaatsvinden tussen lokale instituten en universiteiten (Niche financiering van ongeveer € 6 miljoen voor 3 jaar).
- (iv) Afgelopen juni vond 2 weken durende Winterschool Oil and Gas plaats in Maputo, georganiseerd door een lopend Niche programma aan de Eduardo Mondlane Universiteit. Universiteiten Maastricht, Delft en NABC Roundtable bedrijven (waaronder Shell) namen deel. Grote deelname, zeer geslaagd.

Tanzania

- In 2011 en 2012 grote hoeveelheden aardgas gevonden, geschatte hoeveelheid tot nu toe 1120 bcm.
- Boringen voor de zuidkust van Tanzania zijn inmiddels bijna afgerond. Een Final Investment Decision (FID) wordt na de verkiezingen, begin 2017, verwacht. Nu de kans op aanwezigheid van gas in de regio groot blijkt, wil Shell snel starten met eerste exploratieactiviteiten om vast te stellen of commerciële winning mogelijk is.
- Shell heeft in 2003 een Production Sharing Agreement met de Tanzaniaanse overheid geparafeerd met betrekking tot 4 offshore blokken ten oosten van Zanzibar. Echter, Zanzibar heeft tot nu toe PSA-onderhandeling geblokkeerd omdat het zelf zeggenschap wil over zijn natuurlijke rijkdommen. Vooralsnog is dit een Unie-competentie. Het Tanzaniaanse parlement heeft afgelopen maand ingestemd met een grondwetherziening. Bij deze grondwetherziening is het beheer van natuurlijke rijkdommen geen Unie-competentie meer. Na de referendum, op 30 april 2015, wordt de nieuwe grondwet bekrachtigd mits minimaal 2/3 van de Tanzaniaanse bevolking instemt.
- De ambassade is een aantal projecten gestart op Zanzibar. Mogelijk wil Shell hieraan opvolging geven: havenstudie Royal HaskoningDHV, studie landreclamatie Deltares.

Inzet capaciteitsopbouw

- Het *Dutch Resource Facility* wordt ingezet voor opleiding van sleutelpersonen in de Tanzaniaanse energiesector. Hiermee wordt beoogd de bestuurlijke aspecten van de energiesector te versterken en een netwerk van personen te vormen die Nederland en het relevante Nederlandse bedrijfsleven uit eigen ervaring kennen.
- Capaciteitsopbouw van NL bestaat o.a. uit: *gas value chain* cursus, stages bij gasinstellingen in Nederland, het knowledge to knowledge programma met universiteiten Delft, Utrecht, Twente en Dar es Salaam, Dodoma en Nelson Mandela (Arusha). Tailor Made Training (TMT) programma onder NUFFIC tussen de Dar es Salaam Institute of Technology (DIT) en de Hanze Hogeschool Groningen op terrein van 'vocational training op gebied van olie en gas, capaciteitsopbouw Commissie MER, training door de Nederlandse belastingdienst.

Somalië

Shell heeft licenties voor offshore-blokken (olie) uit tijd van dictator Siad Barre (van voor 1991). Oliewinning in Somalië is voor Shell een lange termijn project. Sinds positieve ontwikkelingen in Somalië is Shell in gesprek met Somalische overheid om *force majeure* rechten veilig te stellen. Inzet is om rechten te respecteren en te voorkomen dat (delen van) blokken aan andere partijen verkocht worden. Voorlopig zal Shell zich willen concentreren op seismisch onderzoek, van exploratie is vooralsnog geen sprake (ook i.v.m. veiligheid/ stabiliteit).

3.g Latijns-Amerika

Brazilië

Spreekpunten

5.1.2i

Achtergrond

- Shell al 100 jaar actief in BRA, grootste NL investeerder.
- Niet alleen olie- en gaswinning (upstream), maar ook consumentenproducten, logistiek (downstream). Daarnaast in joint venture met lokale partner Cosan grote speler in biofuel/ ethanol.
- Shell tekende begin dit jaar investeringsovereenkomst voor het Libraveld. Betreft eerste contract onder nieuwe PSA-wetgeving. Betekent grotere rol voor Braziliaanse overheid via regulator en verplicht aandeel Petrobras.
- Aanzienlijke olieprijsdaling van het afgelopen jaar zet kostbare investeringen in diepzee-exploratie onder druk.
- Voor Shell lastig in BRA voldoende gekwalificeerd personeel aan te trekken. Diepzee-olievelden vergen specifieke kennis en expertise.
- Daarnaast Braziliaanse eis van *local content*: NL bedrijven moeten lokaal investeren en partnerschappen ontwikkelen. Shell daarom zeer geïnteresseerd in lokale toeleveranciers. Smeergeldaffaire SBM laat zien dat dit ook problemen mee kan brengen.
- Hulp van NL-zijde onder meer in vorm van Energy Delta Instituut (EDI) - initiatief, een mede door Shell gesponsorde school (partnerschap met RUG) voor energiemanagement. EDI in gesprek met Petrobras over meer structurele samenwerking. Is relevant voor hele LA-regio, niet alleen BRA.
- Samenwerking Shell-CG Rio steeds goed en dit jaar geïntensiveerd met komst van Max Brouwers als nieuwe, Nederlandse vicepresident van Shell in Rio de Janeiro.
- BRA markt voor exploratie en exploitatie van fossiele brandstoffen biedt veel potentieel. Diepzee-olie- en gasvolumes zijn omvangrijk en technologisch complex om te winnen. Biedt met name rond Rio de Janeiro veel kansen voor NL bedrijfsleven. Belemmering: olie- en gassector is gepolitiseerd en bureaucratisch.
- In 2014 waren er handelsmissies naar Brazilië onder leiding van staatssecretaris I&M (april), EZ 5.1.2e (juni) en OCW/ 5.1.2e (september).
- Minister BHOS is voornemens Brazilië in 2015 te bezoeken met een handelsmissie.

5.1.2a

Mexico

Spreekpunten

5.1.2i

Achtergrond

Shell in Mexico

- Alberto de la Fuente is country manager Shell Mexico, tevens verantwoordelijk voor *new business development* vanuit Houston.
- Shell is sinds 1954 aanwezig in Mexico. Aanvankelijk alleen gericht op verkoop en distributie van petrochemicaliën en smeerolie. Nu zijn de activiteiten onderverdeeld in vier gebieden:
 - 1) Import en verkoop van Liquefied Natural Gas (LNG),
 - 2) Consulting services through Shell Global Solutions,
 - 3) Marketing en
 - 4) *Mexico Sourcing Office* (MSO), in Shell in de Latijns- Amerikaanse regio van goederen en diensten te voorzien.
- Besluit van Shell om in 2011 kantoor te openen in Mexico reflecteert belang van Mexicaanse markt voor Shell.
- Op dit moment is Shell vooral bezig zich voor te bereiden op alle bids die zullen worden uitgebracht in het kader van Ronde '0,5' (de joint ventures met Pemex) en vanaf februari 2015 Ronde 1 (private sector, gaat om 169 velden die worden geveild, waarvan 109 exploratie en 60 exploitatie).
- Shell is in beginsel alleen geïnteresseerd in diep water exploratie. Mexico is 1 van de 4 landen waar Shell een strategisch *resourcing office* heeft om bedrijven te scouten die na certificatie voor Shell als contractor of subcontractor kunnen optreden in en buiten Mexico.

MoU Mexico en NL in de energiesector

- 28 okt. 2014: Ontmoeting 5.1.2e 5.1.2e en 5.1.2e met Mexicaanse staatssecretaris voor Energie, mevrouw Lourdes Melgar. Mevrouw Melgar was

aanwezig om de *OffShore Energy* beurs met een toespraak te openen. Ze zou in de middag weer doorreizen naar Londen voor de *Oil & Money UK conference*.

- Doel ontmoeting: verkennen van mogelijkheden voor Nederlandse ondersteuning aan Mexico en kansen voor het Nederlandse bedrijfsleven. Hierbij werd ook een Memorandum of Understanding (MoU) voor samenwerking tussen beide landen op energieterrein, onder de aandacht gebracht.
- MoU is tussen het ministerie van EZ en het secretariaat voor Energie van Mexico afgesloten en is geldig tot november 2014. Staatssecretaris zegde toe MoU te herzien om met specifieke voorstellen voor samenwerking te komen.
- 5.1.2e gaf aan dat herziene MoU op agenda van M en eventueel R gezet kan worden bij voorgenomen bezoek aan Mexico volgend jaar.
- Stas Melgar gaf verder aan dat Mexico veel van Nederland kan leren vooral bij het vormgeven van de nieuwe relatie tussen de staat en staatsoliebedrijf PEMEX. Ook de nieuwe rechtspositionele regeling van personeel is een punt van aandacht. 5.1.2e gaf aan hoe deze relatie in Nederland tussen EBN en de staat is geregeld. 5.1.2e wees Stas Melgar ook op bijdrage van EBN in het programma dat speciaal voor het National Hydrocarbon Commission (NHC) is samengesteld.

Mexicaanse energieherformatingen

- In Mexico is de olie- en gasmarkt opengesteld. Deze liberalisering maakt deel uit van het vergaande hervormingsbeleid van de regering van Peña Nieto, die twee jaar geleden als president aantrad. Met de liberalisering komt een einde aan het 75-jarige monopolie van staatsbedrijf PEMEX en het staatselektriciteitsbedrijf. Door de politieke ontwikkelingen in Oekraïne en Rusland neemt het belang van Mexico voor energievoorziening toe.
- De liberalisering van de Mexicaanse energiemarkt gaat gefaseerd. Er is een duidelijk en ambitieus tijdspad uitgestippeld door Mexico.
- Het Mexicaanse ministerie van Energie maakte afgelopen maand bekend dat buitenlandse bedrijven in de eerste ronden kunnen meedingen naar 169 projecten. Daarvan zijn 109 projecten bestemd voor het zoeken naar nieuwe olie- en gasvoorraden en 60 voor de winning van bewezen voorraden.
Tijdspad vastgesteld:
 - Round zero: dit betekent dat duidelijk wordt welke olie en gas velden PEMEX onder productie mag houden en welke gebieden open gesteld moeten worden voor participatie aan derden.
 - Round 0,5: de joint ventures met Pemex
 - Round 1: vanaf februari 2015: private sector, het gaat om 169 velden die worden geveild, waarvan 109 exploratie en 60 exploitatieTussen mei en september 2015: velden zullen toegewezen worden aan private sector. Dus wordt bekend welke bedrijven de biedingen hebben gewonnen.

5.1.2i

- Mexico is de veertiende economie van de wereld. Beschikt over grote, nog niet ontgonnen olie- en gasreserves. Volgens *BP Statistical Review* is het land goed voor 3.4% van de jaarlijkse mondiale olieproductie. Maar de olieproductie daalt zienderogen door verval in bestaande olievelden en gebrek aan investeringen. Mexico hoopt via buitenlandse ondernemingen kennis en kapitaal aan te trekken om zo de olie- en gasproductie weer op peil te brengen.
- Nederland is na de VS de grootste buitenlandse investeerder in Mexico.

3.c Myanmar

Spreekpunten

5.1.2i

Achtergrond

CEO Shell sprak in september persoonlijk met President Thein Sein. Details uit dat gesprek zijn niet bekend. Tijdens het bezoek van President Thein Sein participeerde Shell ook in de CEO Ronde Tafel die toen gehouden werd. Daarbij vroeg de Shell-vertegenwoordiger de President naar het Regeringsbeleid t.a.v. de toekomstige energiemix in Myanmar.

Shell heeft in Myanmar drie off shore concessies (gas, deep water) toegewezen gekregen. De PSA onderhandelingen (Production Sharing Agreement) zijn nu gaande en nadat die zijn afgerond dient op korte termijn een MER uitgevoerd te worden. Shell is in overleg met BZ (DME) om uit DRF fondsen MER capaciteit in Myanmar te versterken.

Uiteindelijke exploratie (gas) zal mogelijk pas over 5 tot 10 jaar kunnen starten. Ondertussen investeert Shell in capacity building, mede inhakend op wens President Myanmar (incl. opleidingen voor eigen lokale staf).

Het komende jaar zijn er verkiezingen in Myanmar. In het afgelopen jaar lijkt de transitie te stagneren, met enkele zorgwekkende ontwikkelingen zoals recentelijk het Action Plan voor Rakhine. Deze ontwikkelingen steeds nauwlettender gemonitord door het maatschappelijk/politiek krachtenveld in Den Haag. Tegelijkertijd intensiveren de bilaterale betrekkingen tussen B/M en NL, dat blijkt bijvoorbeeld uit het bezoek van president Thein Sein.

Shell zal mogelijk willen weten wat de Nederlandse plannen in Myanmar zijn voor de toekomst. De huidige tijdelijke presentie in de vorm van een economisch kantoor ('Representative Office', gehuisvest binnen de Ambassade van Nieuw Zeeland, en in 2013 door MinBHOS geopend) wordt het komende jaar geëvalueerd. Op basis van de resultaten tot dusverre, en van de verdere politieke ontwikkelingen in Myanmar, wordt een besluit genomen over de toekomstige vorm van de bilaterale betrekkingen (inclusief het eventueel openen van een ambassade in Yangon).

3.a Rusland

Shell zal vooral willen spreken over de economische sancties tegen Rusland.

Spreekpunten

5.1.2a
5.1.2i

Achtergrond

Shell in Rusland

- Sakhalin-2: Gazprom (50% +1 aandeel), Shell (27.5% -1 aandeel), Mitsui (12.5%), Mitsubishi (10%). Jaarlijkse LNG-output van ongeveer 10 miljoen ton, vooral geleverd aan de Asia-Pacific markt. Sakhalin-2 is goed voor 9% van de Japanse en 4% van de Zuid-Koreaanse LNG-importen.
- Salym olievelden (West-Siberië): (Shell 50%, Gazprom Neft 50%). Output van ongeveer 7,5 miljoen ton per jaar.
- Exploratie: Shell bezit vier exploratielicenties in verschillende Russische regio's.
- Caspian Pipeline Consortium: Shell heeft een aandeel van 5,5% in de pijpleiding, die olievelden in west-Kazakhstan verbindt met een terminal in Rusland. Uitbreiding van de capaciteit van 33 miljoen ton tot 67 miljoen ton per jaar wordt in 2014 verwacht.
- Downstream: Shell bezit o.a. een grote mengfabriek voor smeermiddelen in Tver.
- In 2013 tekenden Shell en Gazprom twee belangrijke documenten: een *partnership agreement* over schalieolie en een MoU over samenwerking in offshore projecten in Arctisch gebied.
- M.b.t. het relatieve belang van Rusland voor de totale business van Shell antwoordde Van Beurden in een NRC-interview (06/09/2014) op de vraag "Hoe groot is het belang van Shell in Rusland?" als volgt: *"Dat is een paar procent van onze totale kasstroom van tussen de 40 en 50 miljard dollar. Niet onaanzienlijk, maar niet van vitaal belang voor ons. We proberen onze risico's altijd zo goed mogelijk te spreiden, zodat we niet al te veel blootgesteld zijn aan unieke gevallen of omstandigheden. Rusland is heel belangrijk, het land heeft in mijn optiek ook een heel belangrijke toekomst in de energievoorziening wereldwijd. Daarom hebben we altijd een focus op Rusland gehad. Maar als wij in het meest extreme geval onze Rusland-business zouden verliezen, zouden we niet opeens in heel grote problemen komen."*

Sancties t.a.v. Rusland

De sancties hebben invloed op de operaties van Shell in Rusland. De belangrijkste Russische activiteiten van Shell (Sakhalin, grootste deel van Salym) betreffen gas of conventionele olie en worden als zodanig niet *direct* geraakt door de sancties.

5.1.2i
5.1.2i

Shell stelt zich zeer coöperatief op ten aanzien van het sanctieregime. Wel maakt men zich zorgen over mogelijke verstoring van het *level playing field* door verschillen in interpretatie tussen EU-lidstaten.

Ook de uitwerking van de onlangs verzwaarde Amerikaanse sancties wordt door Shell op de voet gevolgd. Doordat – anders dan in de EU-sancties – ook bestaande contracten hierdoor worden getroffen

5.1.2a

5.1.2a

Vergunningaanvragen

5.1.2i

3.f Midden-Oosten

Qatar

Qatar streeft ernaar de petrochemische productie te verhogen van de huidige 9 miljoen naar 23 miljoen ton per jaar in 2020. De industriële stad Ras Laffan is de thuisbasis van een van de grootste ethaankrakers ter wereld: het Pearl Gas to Liquefied project van Shell. De Ras Laffan Olefins Company (RLOC) ging in 2010 van start ging en produceert jaarlijks 1,3 miljoen ton etheen. Qatar zal nog twee ethaankrakers op wereldschaal bouwen, waaronder één in een petrochemische joint venture tussen Qatar Petroleum (80%) met Shell (20%). Het Al-Karaana petrochemische complex is een project van \$6,4 miljard. Qatar Petroleum International (QPI) en Shell hebben op 14 juli jl een Memorandum of co-operation (MoU) ondertekend ter ondersteuning van hun nieuwe internationale upstream partner Brazilie.

VAE

Shell is al sinds 1939 betrokken bij oliewinning in Abu Dhabi (VAE). Op 30 april 2013 werd door de Abu Dhabi National Oil Company (ADNOC) een 30-jarige concessie gegund aan Shell voor de exploitatie van het Bab Gas Development project. Shell heeft in dit project, dat een geschatte waarde vertegenwoordigt van 10 miljard USD, een belang van 40%. In de tweede helft van 2014 wordt naar verwachting duidelijk of Shell ook kan deelnemen in de vernieuwde ADCO-concessie voor oliewinning. Deze wordt uitgegeven voor 40 jaar en levert ongeveer 50% van VAE's energieproductie. Shell is een van de elf bidders op deze belangrijke concessie. Het winnen van de ADCO-concessie zou Shell's aanwezigheid en invloed in de VAE voor de komende decennia garanderen en aanzienlijke geldstromen genereren. Shell is in de VAE voor de lange termijn en veel knowhow en kennis overbrengt op de lokale bevolking.

Iran (passief)

- NL beleid tav handel met Iran is restrictief vanwege geldende VN en EU sancties + TK handelsmoties uit 2007.
- Bezoek 5.1.2e aan Iran 18/10 jl. markeert eerste stap in verbetering bilaterale relatie.
- Binnen bestaand sanctiekader nu kijken naar samenwerking landbouw, water en milieu

5.1.2a

Reeds beoordeeld 1352720

KSA

5.1.2a

5.1.2a

Irak

Evt. spreekpunten

5.1.2l

Achtergrond

Reeds beoordeeld 1352720

-

Aan
Van
Via
Kopie aan
Afgestemd met

en R
M
DIO
5.1.2e
5.1.2e
AZ, EZ, FIN, DME, Regiodirecties

TER INFORMATIE

Datum
11 november 2014
Onze Referentie
MINBUZA-2014.661212
Opgesteld door
5.1.2e
T 4292

memo

Diner Shell 17 november

Aanleiding

Op 17 november (19.00-22.00 uur) heeft u samen met MP, StasFIN en 5.1.2e een dineroverleg met de *Executive Committee (EC)* van Shell. 5.1.2e zal eveneens bij dit overleg aanwezig zijn. 5.1.2e

Kern/samenvatting

Het jaarlijks overleg met Shell beoogt informeel met elkaar van gedachten te wisselen over (inter)nationale ontwikkelingen op economisch en politiek gebied, in het bijzonder op het terrein van energie.

Er is geen agenda en u hoeft geen specifieke punten te maken. Alle aanwezigen kunnen vrijuit op alle thema's meediscussieren. Met Shell is overeengekomen dat de volgende onderwerpen aan de orde kunnen komen:

1. Nationaal:
 - a. Groningen/NAM - gaswinning
 - b. Energieakkoord
 - c. Dividendbelasting
2. Europa:
 - a. Nieuwe Commissie
 - b. EU Klimaatakkoord
3. Mondiale economische en politieke ontwikkelingen:
 - a. Rusland
 - b. Centraal Azië
 - c. Myanmar
 - d. West-Afrika
 - e. Oost-Afrika
 - f. Midden-Oosten
 - g. Latijns-Amerika

In het dossier treft u fiches aan m.b.t. deze onderwerpen, afgestemd met AZ, FIN en EZ. Opgenomen spreekpunten hoeven niet actief op te worden gebracht, deze dienen slechts ter suggestie, afhankelijk van het verloop van de discussie. Daarnaast zijn voor uw achtergrond twee fiches toegevoegd over energie en internationale machtsverhoudingen en de *New Lens Scenarios* van Shell uit 2013 (tab nr. 4).

Toelichting

Deelnemers vanuit de overheid

Datum

11 november 2014

Onze Referentie

Minister President, dhr. M. (Mark) Rutte

5.1.2e

5.1.2e

Minister van Buitenlandse Zaken, dhr. A.G. (Bert) Koenders

5.1.2e

Staatssecretaris van Financiën, dhr. E.D. (Eric) Wiebes

5.1.2e

5.1.2e

Economische Zaken

5.1.2e

Deelnemers vanuit Shell

Executive Committee

Ben van Beurden, Chief Executive Officer

Simon Henry, Chief Financial Officer

John Abbott, Downstream Director

Harry Brekelmans, Projects & Technology Director

Andrew Brown, Upstream International Director

Hugh Mitchell, Chief Human Resources & Corporate Officer

Marvin Odum, Upstream Americas Director

Donny Ching, Legal Director

Overig

Dhr. D. (Dick) Benschop, President Director Shell Netherlands

Dhr. J. (John) Crocker, Executive Vice President of Government Relations

De CV's van de aanwezigen zijn toegevoegd (tab 5).

Ministerie van Buitenlandse Zaken

17/11
12.00 u

→ Retour D/O
18/11/2014

Aan
Van
Via
Kopie aan
Afgestemd met

en R
M
DIO
5.1.2e
5.1.2e
AZ, EZ, FIN, DME, Regiodirecties

TER INFORMATIE

Datum
11 november 2014
Onze Referentie
MINBUZA-2014.661212
Opgesteld door
5.1.2e
T 4292

memo

Diner Shell 17 november

Aanleiding

Op 17 november (19.00-22.00 uur) heeft u samen met MP, StasFIN en 5.1.2e een dineroverleg met de *Executive Committee* (EC) van Shell. 5.1.2e zal eveneens bij dit overleg aanwezig zijn.

Kern/samenvatting

Het jaarlijks overleg met Shell beoogt informeel met elkaar van gedachten te wisselen over (inter)nationale ontwikkelingen op economisch en politiek gebied, in het bijzonder op het terrein van energie.

Er is geen agenda en u hoeft geen specifieke punten te maken. Alle aanwezigen kunnen vrijuit op alle thema's meediscussieren. Met Shell is overeengekomen dat de volgende onderwerpen aan de orde kunnen komen:

1. Nationaal:
 - a. Groningen/NAM - gaswinning
 - b. Energieakkoord
 - c. Dividendbelasting
2. Europa:
 - a. Nieuwe Commissie
 - b. EU Klimaatakkoord
3. Mondiale economische en politieke ontwikkelingen:
 - a. Rusland
 - b. Centraal Azië
 - c. Myanmar
 - d. West-Afrika
 - e. Oost-Afrika
 - f. Midden-Oosten
 - g. Latijns-Amerika

In het dossier treft u fiches aan m.b.t. deze onderwerpen, afgestemd met AZ, FIN en EZ. Opgenomen spreekpunten hoeven niet actief op te worden gebracht, deze dienen slechts ter suggestie, afhankelijk van het verloop van de discussie. Daarnaast zijn voor uw achtergrond twee fiches toegevoegd over energie en internationale machtsverhoudingen en de *New Lens Scenarios* van Shell uit 2013 (tab nr. 4).

Toelichting

Deelnemers vanuit de overheid

Datum

11 november 2014

Onze Referentie

Minister President, dhr. M. (Mark) Rutte

5.1.2e

5.1.2e

Minister van Buitenlandse Zaken, dhr. A.G. (Bert) Koenders

5.1.2e

Staatssecretaris van Financiën, dhr. E.D. (Eric) Wiebes

5.1.2e

5.1.2e

Economische Zaken

5.1.2e

Deelnemers vanuit Shell

Executive Committee

Ben van Beurden, Chief Executive Officer

Simon Henry, Chief Financial Officer

John Abbott, Downstream Director

Harry Brekelmans, Projects & Technology Director

Andrew Brown, Upstream International Director

Hugh Mitchell, Chief Human Resources & Corporate Officer

Marvin Odum, Upstream Americas Director

Donny Ching, Legal Director

Overig

Dhr. D. (Dick) Benschop, President Director Shell Netherlands

Dhr. J. (John) Crocker, Executive Vice President of Government Relations

De CV's van de aanwezigen zijn toegevoegd (tab 5).

To: [5.1.2e] [5.1.2e] [5.1.2e] [5.1.2e] [5.1.2e] [5.1.2e] [5.1.2e] [5.1.2e]
[5.1.2e] [5.1.2e] [5.1.2e] [5.1.2e] [5.1.2e] [5.1.2e] [5.1.2e] [5.1.2e]
Cc: [5.1.2e] [5.1.2e] [5.1.2e]
From: [5.1.2e]
Sent: Mon 11/3/2014 5:12:03 PM
Subject: Verzoek bijdrage gespreksaantekening Shell
Received: Mon 11/3/2014 5:12:05 PM
[2. Rusland.docx](#)
[2. MO en N-Afrika.docx](#)
[5. Iran-MENA.docx](#)
[7. Nigeria.docx](#)

Beste collega's,

Op 17 november zal het jaarlijkse diner plaatsvinden van een kabinetsdelegatie (bestaande uit MP, M, StasFin, [5.1.2e] EZ) met het Executive Committee van Shell. [5.1.2e] zal M begeleiden.

Het is een informele gedachtewisseling. Voor DIO relevante zaken, die naar verwachting ter sprake zullen komen zijn:

- Oekraïne/Rusland – [5.1.2e]
- Turkmenistan – [5.1.2e]
- Nigeria – [5.1.2e]
- Myanmar – [5.1.2e]
- Oost-Afrika – [5.1.2e]
- Latijns-Amerika (Mexico, Brazilië) – [5.1.2e]
- Midden Oosten [5.1.2e]

Deadline aanlevering gespreksnotitie bij secretariaat M is uiterlijk 12 november. Daarvoor moeten we e.e.a. nog afstemmen met AZ en EZ. Zou ik jullie mogen verzoeken mij uiterlijk donderdag 6 november een fiche te sturen, afgestemd met regiodirecties, posten en andere betrokkenen? Bijgaand ter inspiratie wat recente voorbeelden.

Veel dank vast!
Vriendelijke groet,

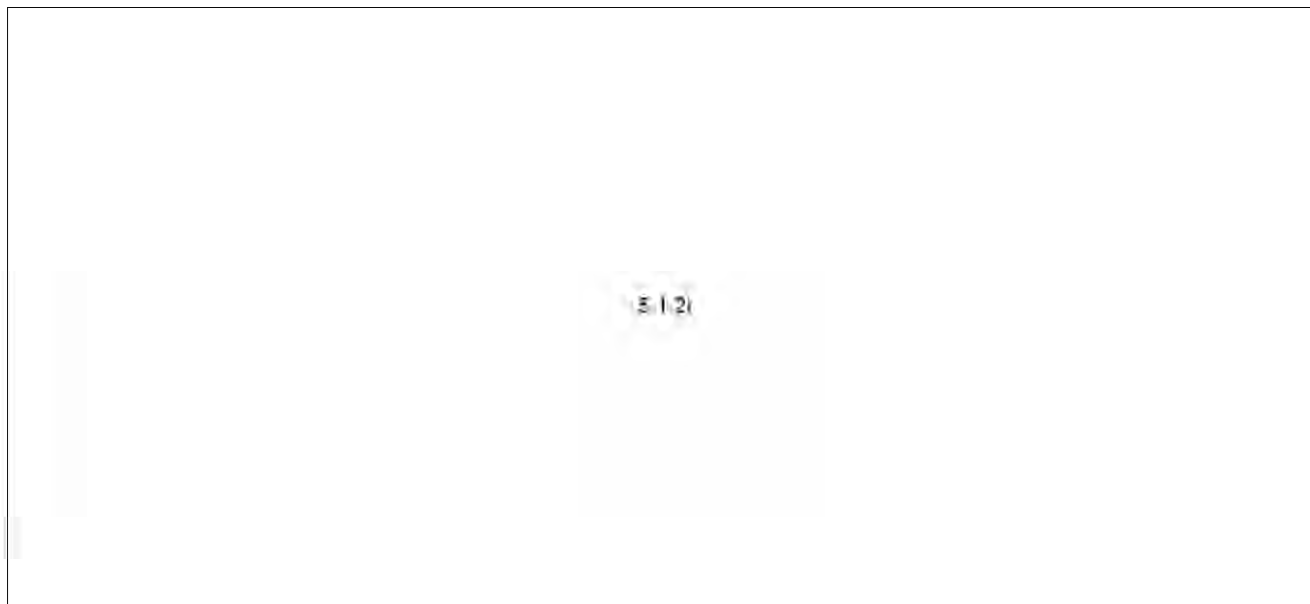
[5.1.2e]

Directie Internationaal Ondernemen
Directoraat-generaal Buitenlandse Economische Betrekkingen
Ministerie van Buitenlandse Zaken
Bezuidenhoutseweg 67
Postbus 20061, 2500 EB Den Haag

E: [5.1.2e] [5.1.2e]@minbuza.nl
T: +31 70 348 [5.1.2e]
M: +31 6 [5.1.2e]

55. Iran/ MENA

Spreekpunten

Achtergrond

Algemeen

- Voor Shell belangrijke landen in DAM-regio: Oatar, VAE, Saudi-Arabië, Irak en Oman.

5.1.1c

5.1.1c

Iran (passief)

5.1.1c

5.1.2a

Irak

5.1.1c

7. Nigeria

Shell zal u informeren over de voor hen belangrijkste politieke dossiers in Nigeria: oliediefstal en de Niger Delta milieu-vervuilingsproblematiek.

Spreekpunten

Achtergrond:

Shell in Nigeria

- Nigeria: 170 miljoen inwoners, meest bevolkte land Afrika (1 op 5 Afrikanen Nigeriaan).
- Olieproductie: 2,5 miljoen vaten olie per dag (top 10 wereldwijde producent).
- Gas: 40 mld. kubieke meter gas per jaar (top 10 producent).
- Shell is verreweg Nigeria's belangrijkste olie- en gaspartner, exporteert v.a. 1958.

5.1.1c

- Olie: onshore (Niger Delta); Gas offshore (LNG export en lokale consumptie).
- Shell recentelijk aangegeven activiteiten in Niger Delta te re-configureren. Shell blijft actief in Niger-Delta, maar verkleint activiteiten (verkoop van enkele blocks) en focus meer op gaswinning.

Shell Petroleum Development Company (SPDC)

5.1.2i

5.1.2i

UNEP-rapport en bemiddelingsproces Niger Delta

5.1.2a

Oliediefstal Niger Delta

- Shell vraagt sinds enkele jaren internationale aandacht voor problematiek oliediefstal.

5.1.2a

- Recent Chatham House rapport toont omvang en complexiteit oliediefstal aan. Schatting: 100.000 gestolen vaten per dag. Financiële schade: tussen de 7 en 12 mld/jaar.
- Rapport identificeert mogelijkheden voor internationale actie. Focus ligt hierbij op financiële spoor: al bestaande instanties (bijv. FATF) en geen problemen met jurisdictie (transacties grotendeels via Londen en Geneve).

5.1.2a

5.1.2i

NGO Rapporten

- Deze zomer, 3 jaar na het UNEP rapport, is het rapport 'No Progress, an evaluation of the implementation of UNEP's environmental assessment of Ogoniland, three years on' gepubliceerd door o.a. Milieu Defensie en Amnesty International.
- De hoofdboodschap uit bovenstaand rapport is dat SPDC en de NIGAUT falen de aanbevelingen uit het UNEP rapport te implementeren.
- Amnesty International op 8 november jl. rapport (*Bad information: Oil spill investigation in the Niger Delta*) gepubliceerd over onderzoeken naar oil-spills Niger Delta;
- Belangrijkste conclusies:
 - Rapporten Joint Investigation Teams (JIT) onvolledig en soms eenzijdig aangepast door SPDC;
 - Wijze waarop oorzaak lekkages wordt vastgesteld ontoereikend;
 - Wijze waarop hoeveelheid gelekte olie wordt gemeten ontoereikend.
- Belangrijkste aanbevelingen aan Nederland:
 - Inzetten voor onafhankelijk toezicht op de olie-industrie in Nigeria;
 - Assisteren bij implementatie UNEP-aanbeveling door NIGAUT;
 - Verplicht stellen van due diligence maatregelen t.a.v. mensenrechten bij internationale activiteiten voor bedrijven met hoofdkantoor in Nederland;
 - Activiteiten Shell in Nigeria onderzoeken d.m.v. openbaar (parlementair) proces.
 - .

Aan M
Van R
Via DIO RM
Kopie aan 5.1.2e RM 23/2
Afgestemd met 5.1.2e
DME, DAF, DAO, DAM, IMH, AZ, EZ, FIN

TER INFORMATIE

Datum
23 augustus 2013

Onze Referentie

Opgesteld door
5.1.2e

T +31 70 348 5.1.2e

memo

Diner met Shell op 28 augustus a.s.

Aanleiding

Op 28 augustus (19.30-22.00 uur) heeft u samen met MP, R, MEZ en StasFIN een dineroverleg met de *Executive Committee* (EC) van Shell.

5.1.2e zal eveneens bij dit overleg aanwezig zijn.

Kern/samenvatting

Het jaarlijks overleg met Shell beoogt informeel met elkaar van gedachten te wisselen over (inter)nationale ontwikkelingen op economisch en politiek gebied, in het bijzonder op het terrein van energie.

Met Shell is overeengekomen dat de volgende onderwerpen aan de orde zullen (kunnen) komen:

1. Nationaal:
 - a. Groningen - gaswinning;
 - b. SER advies 'Naar een Energieakkoord voor Duurzame Groei';
 - c. Dividend;
 - d. Pensioenen.
2. Europa/Eurozone:
 - a. EMU;
 - b. Groenboek Klimaat- en Energiebeleid 2030;
 - c. EU Revenue Transparency Directive en EITI;
 - d. Passief: Financial Transaction Taks (FTT).
3. Mondiale economische en politieke ontwikkelingen:
 - a. Energieverhoudingen in de wereld (o.a. mondiale energietrends, schaliegasrevolutie en gevolgen NL/EU beleid, New Lens Scenarios Shell);
 - b. Midden Oosten;
 - c. Rusland;
 - d. China;
 - e. Nigeria;
 - f. Zanzibar;
 - g. India.

Toelichting

In de bijlagen treft u *factsheets* aan m.b.t. de verschillende onderwerpen, die zijn afgestemd met AZ en EZ. Tevens treft u een two-pager aan waarin de logistiek van de bijeenkomst wordt geschetst, evenals de CV's van de EC van Shell.

Logistiek

Diner Shell – Carel van Bylandtlaan 30, 2596 HR Den Haag – 28 augustus 2013

Programma / Timeline:

19:30 uur: aankomst & drinks

20:00 uur: diner

22:00 uur: einde

Deelnemers vanuit de overheid:

Minister President, dhr. M. (Mark) Rutte

5.1.2e

Raadadviseur Minister President

5.1.2e

Raadadviseur Minister President

Minister van Economische Zaken, dnr. H. (Henk) Kamp

5.1.2e

Minister van Buitenlandse Zaken, dhr. F. (Frans) Timmermans

Minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking, mw. L. (Lilianne) Ploumen

5.1.2e

Staatssecretaris van Financiën, dhr. F. (Frans) Weekers

5.1.2e

Deelnemers vanuit Shell

Dhr. P. (Peter) Voser, CEO

Dhr. S. (Simon) Henry, CFO

Dhr. B. (Ben) van Beurden, Downstream Director

Dhr. M. (Matthias) Bichsel, Technology Director

Dhr. A. (Andrew) Brown, Upstream International Director

Dhr. H. (Hugh) Mitchell, Chief Human Resources & Corporate Officer

Dhr. P. (Peter) Rees, Legal Director

Dhr. D. (Dick) Benschop, President Director Shell Netherlands

Dhr. J. (John) Crocker, Executive Vice President of Government Relations

Dhr. M. (Marvin) Odum, Director Upstream Americas

Onderwerpen

1. Nationaal:

- a. Groningen - gaswinning;
- b. SER advies 'Naar een Energieakkoord voor Duurzame Groei';
- c. Dividend;
- d. Pensioenen.

2. Europa/Eurozone:

- a. EMU en economic outlook;
- b. Groenboek Klimaat- en Energiebeleid 2030;
- c. EU Revenue Transparency Directive en EITI;
- d. Passief: Financial Transaction Tax (FTT).

3. Mondiale economische en politieke ontwikkelingen:

- a. Energieverhoudingen in de wereld (o.a. mondiale energietrends, schaliegasrevolutie en gevolgen NL/EU beleid, New Lens Scenarios Shell);
- b. Midden Oosten;
- c. Rusland;
- d. China;
- e. Nigeria;
- f. Zanzibar;
- g. India.

Rolverdeling

- Het is een informeel (diner)overleg; iedereen spreekt over alles mee.
- Als gastheer zal Shell het overleg openen en de introductie verzorgen voor de nationale en internationale onderwerpen. MP zal met name bij de discussie over de Eurozone een aftrap geven.
- MEZ/MBZ/MBHOS kijken naar MP/StasFIN als er vragen worden gesteld over Europa en Euro, en vullen aan indien nodig.
- T.a.v. geopolitieke en lokale politieke situaties bekijkt MP van geval tot geval of hij eerst zelf het woord neemt of dit aan MBZ/MBHOS overlaat.
- MP/MBZ/MBHOS/StasFIN kijken naar MEZ als het over energiedossiers gaat, en vullen aan indien nodig.
- MP/MEZ/MBZ/MBHOS kijken naar StasFIN als het over dividend en pensioenen gaat, en vullen aan indien nodig.

Met Shell is afgestemd dat men in de vraagstelling rekening zal houden met bovenstaande rolverdeling. Overigens zullen MP en CEO Voser tegenover elkaar zitten, waardoor de verwachting is dat onderwerpen en vragen op een natuurlijke wijze zullen worden toebedeeld.

5.1.2e

5.1.2e

5.1.2e

5.1.2e

5.1.2e

5.1.2e

5.1.2e

5.1.2e

5.1.2e

5.1.2e

Reeds beoordeeld 1352713

Reeds beoordeeld 1352713

SER - Nationaal Energieakkoord voor Duurzame Groei

- Op vrijdag 12 juli hebben werkgevers-, werknemers- en milieuorganisaties en het Kabinet overeenstemming op hoofdlijnen bereikt om te komen tot een Nationaal Energieakkoord voor Duurzame Groei. U heeft de Tweede Kamer per brief hierover geïnformeerd.
- De afgelopen weken heeft het SER-secretariaat naar één document toegewerkt (dus geen aparte deelakkoorden). Gestreefd wordt naar afronding van het akkoord eind augustus 2013.

Hoofdlijnen

- Nederland streeft in internationaal verband naar een volledig duurzame energievoorziening in 2050. Op Europees niveau wordt daarom voor de periode na 2020 een versneld CO₂-reductiepad afgesproken, op weg naar een totale CO₂-reductie van 80 tot 95% in 2050 ten opzichte van 1990. Een structurele versterking van het Europese ETS in 2020 is cruciaal om dit op een kosteneffectieve wijze te doen. Hiervoor zetten partijen zich in Brussel gezamenlijk in.
- Partijen hebben een breed pakket van maatregelen voor energiebesparing voor ogen. Hiermee wordt voldaan aan de Europese doelstelling van 1,5% energiebesparing per jaar. Er komt eind 2013 een revolverend fonds voor energiebesparing in de gebouwde omgeving. Dit fonds maakt het voor groepen burgers mogelijk om rendabele besparingsmaatregelen te nemen. Ook kunnen zij financiering krijgen via hun energierekening. Daarnaast wordt een versnelling in energiebesparing in het bedrijfsleven gestimuleerd. Grote ondernemingen maken hiertoe bedrijfsspecifieke afspraken.
- Er zijn afspraken gemaakt om de doelstelling van 16% duurzame energie op een kostenefficiëntere manier te bereiken in 2023, waarbij voldaan wordt aan het Europese doel van 14% in 2020. Hierdoor zal in de komende jaren per saldo sprake zijn van een forse lastenverlichting voor burgers en bedrijven ten opzichte van de afspraken die zijn gemaakt in het regeerakkoord. De SDE+ blijft het belangrijkste stimuleringsinstrument voor investeringen in grootschalige hernieuwbare opwekking.
- De kosten bij wind op zee worden verlaagd doordat bedrijven inzetten op innovatie. Er wordt geïnvesteerd in wind op land, binnen de kaders die met provincies zijn afgesproken en met meer mogelijkheden voor burgerparticipatie.
- Burgers krijgen een belastingkorting om zelf lokaal hernieuwbare energie op te wekken in coöperatieve initiatieven. Ook zijn met banken en beleggers afspraken gemaakt om de financierbaarheid van grote projecten voor hernieuwbare energie te verbeteren.
- Indien aan een aantal voorwaarden wordt voldaan, sluiten energiebedrijven oude kolencentrales die in de jaren '80 zijn gebouwd. Hiermee worden de facto de mogelijkheden om hernieuwbare energie op te wekken door bijstook van biomassa in kolencentrales beperkt.
- Partijen spreken de ambitie af dat Nederland in 2020 in de top 10 van de Clean Tech Ranking staat. Om deze positie te bereiken sluiten de partijen zo veel mogelijk aan bij de aanpak van de topsector energie en werken ze samen met andere topsectoren.

Dividendbelasting

- Shell ondervindt beperkingen m.b.t. de wettelijke eisen die worden gesteld aan de onbelaste inkoop van eigen aandelen.
- Shell pleit al langer voor afschaffing van de dividendbelasting hetgeen is terug te voeren tot de bijzondere structuur van het Shell concern.
- Als gevolg van deze structuur bestaan twee soorten aandelen (de "Nederlandse" en "Engelse" aandelen). Dividenduitkeringen op de "Nederlandse" soort belast is met Nederlandse dividendbelasting en dividenduitkeringen op de "Engelse" soort niet.
- Shell zou deze twee soorten het liefst vervangen voor een Nederlandse soort, waar dan – als gevolg van de door Shell bepleitte afschaffing – geen dividendbelasting op van toepassing zou zijn.
- Daarnaast heeft Shell aangegeven dat aanpassing van het belastingverdrag met het VK ook een mogelijkheid is om aan de bezwaren rond de dividendbelasting tegemoet te komen, daar de meeste aandeelhouders zich aldaar bevinden. In dat geval zou er een 0% tarief moeten worden opgenomen voor portfolio dividenden.
- In een recent ambtelijk overleg is aan Shell te kennen gegeven dat dit vooralsnog geen geschikte optie lijkt, daar (i) het politiek lastig uit te leggen is om dit specifiek in het verdrag met het VK aan te passen (de link met Shell is in dat geval snel gelegd) en (ii) dit het risico creëert dat andere Nederlandse bedrijven via structuren met het VK de dividendbelasting ontwijken.

Achtergrond

Historie dividendproblematiek Shell

- In 2004 heeft Koninklijke/Shell Groep zijn twee moedermaatschappijen, Koninklijke Olie en Shell Transport & Trading, samengevoegd tot één bedrijf, Royal Dutch Shell geheten.
- De Royal Dutch Shell heeft de vorm gekregen van een Plc (Public limited company) naar Brits recht waarvan het hoofdkantoor in Nederland is gevestigd.
- Om de toenmalige belastingbehandeling voor de aandeelhouders te handhaven, heeft Royal Dutch Shell twee aandelen uitgegeven: aandelen A en aandelen B.
- Op aandelen A wordt het dividend in Nederland belast en op aandelen B rust geen dividendbelasting omdat het Verenigd Koninkrijk geen dividendbelasting kent. Voor de rest zijn de aandelen identiek.
- Op basis van eerdere afspraken met de Belastingdienst wordt geen (Nederlandse) dividendbelasting geheven over winsten behaald door de voormalige (Britse) Shell Transport en Trading-tak van het concern indien deze worden uitgekeerd op aandelen B (Dividend Access Scheme).

Herstructurering aandelen A en B

- Shell beschouwt deze regeling als moeilijk uit te leggen aan de aandeelhouders en wil er geruime tijd van af. Men wil eigenlijk de aandelen A en B vervangen door één enkel aandeel.
- De "opvolger" van de aandelen A en B vallen onder de reikwijdte van de dividendbelasting, dus ook de nu vrijgestelde aandelen B. Dit weerhoudt Shell van het vervangen van de aandelen A en B.
- Als oplossing voor dit probleem heeft Shell verschillende malen gepleit voor afschaffing van de dividendbelasting. Het budgettair belang daarvan (€ 1,6 mld. in 2013) is echter te groot om daarin – zeker in deze tijden – te bewilligen.
- Bovendien kleeft er ook een bijzonderheid aan de afschaffing. Dividenden zijn onderworpen aan inkomstenbelasting. Op die inkomstenbelasting mag de reeds ingehouden dividendbelasting in mindering worden gebracht.
- Dat is in veel gevallen ook het geval in het buitenland. Ingeval in Nederland de dividendbelasting wordt afgeschaft vervalt in het buitenland de "vooraftrek" waardoor aldaar meer belasting wordt

geheven. Feitelijk leidt een afschaffing in Nederland tot een derving alhier en tegelijkertijd veelal tot een opbrengst voor de buitenlandse schatkist.

- In overleg met Shell zijn verschillende andere opties onderzocht, maar alle opties stuiten echter op hetzelfde probleem, namelijk: te duur voor de Nederlandse schatkist, zeker als ze generiek moeten worden gemaakt of hebben het risico van ongeoorloofde staatsteun in zich.

Scrip dividend: hoogte afgedragen dividendbelasting

- In 3^e kwartaal 2010 heeft Shell ervoor gekozen om te starten met scrip dividend.
- Scrip dividend houdt in dat een aandeelhouder kan kiezen tussen cash dividend of een dividend in aandelen ten laste van de agioreserve.
- Reden dat Shell dit programma heeft ingevoerd is tweeledig. Het belangrijkste motief is dat op deze wijze de behoefte aan externe financiering wordt verminderd, maar op deze manier ook de gewenste consistente dividendpolitiek kon worden gevoerd (zonder extra cash out).
- Uit cijfers blijkt dat het scrip dividend programma erg populair is onder de aandeelhouders.
- Dit heeft wel gevolgen voor hoogte van de af te dragen dividendbelasting door Shell.
- Omdat bij een dividend in aandelen geen dividendbelasting is verschuldigd, heeft Shell substantieel minder dividendbelasting afgedragen t.o.v. de periode voor de invoering van het scrip dividend.

Scrip dividend: beperking inkoop eigen aandelen

- Echter, de introductie van het scrip dividend heeft tot gevolg gehad dat het voor Shell lastiger is om eigen aandelen in te kopen zonder dat deze transactie wordt belast met dividendbelasting.
- Om gebruik te kunnen maken van de vrijstelling in de dividendbelasting voor inkoop van eigen aandelen (inkoopfaciliteit) wordt als voorwaarde gesteld dat er in het jaar van inkoop tenminste een dividend in contanten wordt uitgekeerd dat gelijk is aan het gemiddelde van de laatste jaren.
- Als gevolg van het scrip dividend programma is echter minder dividend in cash uitgekeerd, met als gevolg dat Shell niet meer aan dit vereiste voldoet.
- Pas indien het scrip dividend voldoende jaren heeft gelopen zal het gemiddelde weer zoveel lager uitkomen dat de inkoop van eigen aandelen onbelast kan plaatsvinden.

Dividendbelasting algemeen

- Dividendbelasting is een heffing van 15% die door aandeelhouders over ontvangen dividenden moet worden betaald.
- De aandeelhouders kunnen de belasting verrekenen met verschuldigde inkomstenbelasting of vennootschapsbelasting. Het is dus voor Nederlandse belastingplichtigen meestal een voorheffing die geen extra last met zich mee brengt.
- Buitenlandse aandeelhouders betalen geen inkomstenbelasting of vennootschapsbelasting in Nederland. Belastingverdragen bepalen vaak dat het tarief wordt verlaagd zodat de effectieve druk voor buitenlandse aandeelhouders meestal 5 of 10% bedraagt en soms tot 0 procent wordt teruggebracht.
- Veel landen kennen een verrekening van in het buitenland betaalde belasting. Zodoende levert de dividendbelasting in veel gevallen voor buitenlandse aandeelhouders geen extra last op. Als de belasting in Nederland niet zou worden geheven zou dat dus vaak niet tot een lastenverlichting voor buitenlandse aandeelhouders leiden.
- In een aantal gevallen levert de belasting echter wel een effectieve last op voor buitenlandse aandeelhouders.
- De belasting wordt ingehouden door ondernemingen die dividend uitkeren.

Pensioenen

Shell heeft aangegeven tijdens het diner onderhavig onderwerp te willen opbrengen. Er is daarbij door Shell echter geen nadere specificering gegeven en een tweetal onderwerpen zou wellicht aan de orde kunnen worden gesteld.

Witteveen 2015

- De inperking van het Witteveenkader per 2015 ligt gevoelig bij Shell. Het gaat dan met name om de aftopping van het pensioengevend loon op € 100.000 in het wetsvoorstel.
- Deze aftopping raakt Shell bovengemiddeld, omdat een aanzienlijk deel van het personeelsbestand van Shell een inkomen geniet dat hoger ligt dan de voorgestelde aftopping.
- Over een eerder voorstel tot aftopping van het pensioengevend loon tot op € 185.000 heeft Shell naar verluid gelobbyd bij het kabinet Balkenende IV. Deze aftopping is toentertijd vervangen door andere wettelijke maatregelen (werkgeversheffingen voor hoge vertrekvergoedingen en backservicelasten)
- De grootste pijn van de aftopping uit het RA is verzacht door de voorgestelde excedentregelingen. Via deze route kan ook bij een inkomen van meer dan € 100.000 vrijgesteld van box 3 een oudedagsvoorziening worden opgebouwd.
- Het is mogelijk dat Shell zorgen zal uitspreken over het feit dat de voorgestelde excedentregelingen veel weerstand oproepen in de samenleving en bij de oppositiepartijen. Vanwege de beperkte opbouw bij de inkomensgroepen onder de € 100.000 wegen de kosten van de excedentregeling daar niet op tegen de opbrengsten van de spaarregeling.

Aanwijzing buitenlandse pensioenregelingen

- Eind vorig jaar heeft een discussie gespeeld met Shell over de facilitering van buitenlandse pensioenregelingen (die niet geheel voldoen aan de NL'se voorwaarden) waarvan de opbouw na 'tijdelijke' uitzending naar NL wordt voortgezet.
- Aanvankelijk werd bij beleidsbesluit 'Internationale aspecten van pensioenen en stamrechten' voor inkomende werknemers een termijn gehanteerd van 5 jaar waarin de buitenlandse pensioenregeling fiscaal in NL fiscaal werd gefaciliteerd zonder dat aan de NL'se voorwaarden werd voldaan (indien geen bepaling hierover is opgenomen in het belastingverdrag).
- Shell wil dat voor inkomende werknemers vanuit het VK een langere termijn wordt gehanteerd waarin de buitenlandse pensioenregeling in NL fiscaal wordt gefaciliteerd. Shell heeft zelfs aangegeven hierover eventueel te willen procederen.
- Naar aanleiding hiervan is een wijziging voorbereid van het genoemde beleidsbesluit, waarbij de termijn van 5 jaar wordt uitgebreid naar 10 jaar, zodat de buitenlandse pensioenregeling die niet aan de NL'se voorwaarden voldoet gedurende 10 jaar in NL wordt gefaciliteerd.
- Publicatie van dit beleidsbesluit kan de parlementaire behandeling in de EK verder onder druk zetten. De oppositie is hier mogelijk zeer kritisch over ("Voor inkomende werknemers gelden de beperkingen van het Witteveenkader niet: de termijn waarin een buitenlandse pensioenregeling voor facilitering niet aan de NL'se voorwaarden hoeft te voldoen wordt uitgebreid van 5 naar 10 jaar").
- Vanwege de politieke gevoeligheid lijkt het verstandig het beleidsbesluit pas te publiceren, nadat de parlementaire behandeling in de EK is afgerond.

EMU

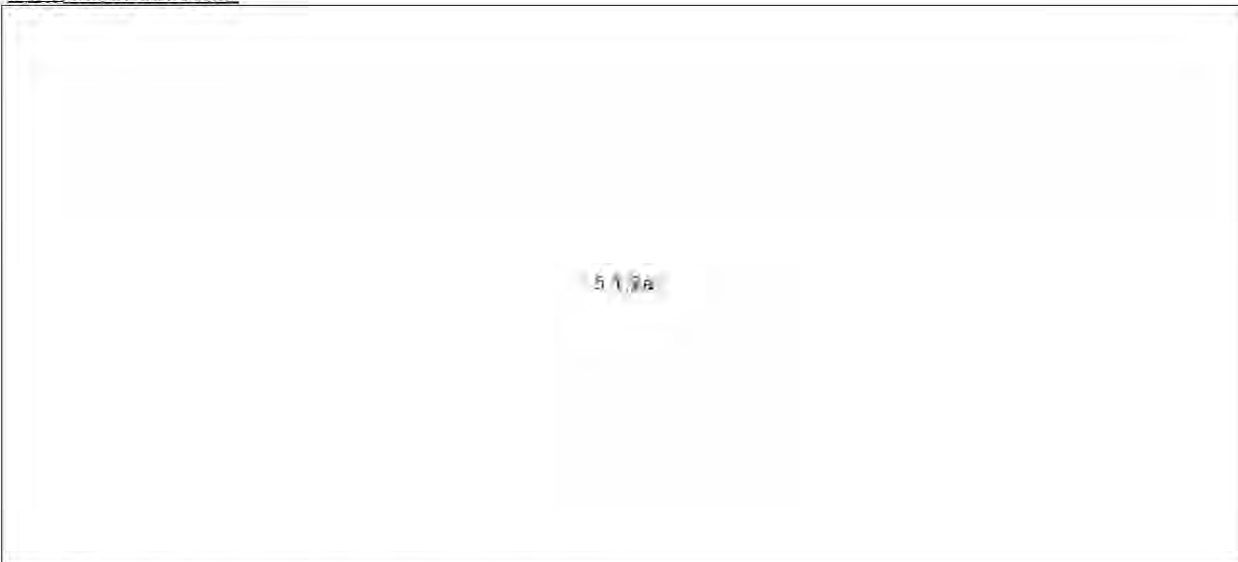
- NL en rest EU gecommitteerd aan meer crisisbestendig maken van Eurozone. Ook voor internationaal bedrijfsleven van groot belang. Gaat misschien niet snel maar dat komt omdat draagvlak onder bevolkingen cruciaal is.
- Inmiddels vergaande stappen gezet:
 - oprichting 'firewall' in de vorm van noodfondsen (omvang USD 1000 mld.) en toezegging ECB om "al wat nodig" te doen;
 - vijf reddingspakketten (GRI, IER, POR, SPA, CYP) met bijpassende conditionaliteiten.
 - toezicht op nationale begrotingen en structurele hervormingen;
 - toezicht op Europese bankwezen: toewerken naar één Europese bankenunie om financiële sector te stabiliseren.
- Positieve signalen nu zichtbaar maar risico's nog niet geweken. Naast stabiliseren crisis is tweede belangrijke poot aanzwengelen groeivermogen: verder verdiepen interne markt, met name op het vlak van diensten, externe handel (o.a. handelsovereenkomsten Japan en VS), hervormingen doorvoeren in de economieën van de lidstaten.

Achtergrond

Algemeen

- De afgelopen periode zijn besluiten genomen om de economische stabiliteit in Europa te verbeteren en hebben lidstaten belangrijke stappen gezet om hun begroting op orde te krijgen en economieën weer concurrerender te maken.
- De economische situatie in de EU is echter nog altijd zorgelijk, hoewel recent enkele lichtpuntjes te zien waren met bijv. hoger dan verwachte groei in DUI en FRA. In 2013 krimpt de economie van de Eurozone naar verwachting met 0,3 %. De werkloosheid in de EU bedroeg 10,5% in 2012 en de jeugdwerkloosheid is met name in Zuid-Europa zeer hoog.

Kwetsbare lidstaten

Rapport ER-vz. Van Rompuy over toekomst EMU

- De EU werkt aan de uitrol van een bankenunie, bestaande uit Europees banktoezicht, Europese resolutie, en gezamenlijke regels voor de financiële sector. Op deze manier kan de onderlinge besmetting tussen zwakke banken en kwetsbare overheden doorbroken worden. Het Europese toezicht is waarschijnlijk september 2014 operationeel, eerst moet het Europese bankwezen nog worden doorgelicht en moet de ECB aangeven gereed te zijn haar taak als toezichthouder op zich

te nemen. De komende maanden zullen de onderhandelingen zich richten op het recente voorstel voor een Europees resolutiemechanisme.

- In oktober/december zal de ER verder spreken over de versterking van budgettaire en economische coördinatie (o.a. mogelijkheid van lidstaatcontracten).
- Nederland bepleit een structurele oplossing van de Eurocrisis – dus geen ad hoc maatregelen die solidair lijken maar geen duurzame oplossing van de economische problemen van Europa opleveren. Met betrekking tot economische beleidscoördinatie zet Nederland vooral in op het optimaal inzetten van bestaande instrumenten.

Groeiagenda

- Nederland is voorstander van een ambitieuze groeiagenda. Naast structurele hervormingen in lidstaten, moeten in de EU maatregelen genomen worden ter versterking van het Europese concurrentievermogen.
- Enkele voorbeelden van de mogelijke impact van Europese groeiagenda:
 - Het voltooien van de interne markt kan het BBP in 2020 met 3% verhogen.
 - Het handelsakkoord tussen de EU en Zuid-Korea zal waarschijnlijk EUR 19 mld. aan nieuwe handel opleveren voor de Europese Unie. Nederland profiteert hier voor EUR 2 mld. van.

Groenboek Klimaat- en Energiebeleid 2030

Europees klimaat- en energiebeleid 2030

Op 27 maart 2013 is het groenboek 'Europees Klimaat- en Energiebeleid', uitgekomen. Dit groenboek schetst de mogelijke contouren van het klimaat- en energiebeleid voor 2030.

Met het groenboek willen de Commissarissen Hedegaard (Milieu) en Oettinger (Energie) het debat stimuleren over de vraag hoe de doelstellingen voor het terugdringen van broeikasgassen, het gebruik van hernieuwbare energie en energiebesparingen na het jaar 2020 moeten worden vormgegeven. Met het verschijnen van het groenboek wordt tevens de formele consultatie gestart.

In de routekaart energie 2050 van 15 december 2011 (Kamerstuk 22112, nr. 1359) wordt aangegeven dat de CO₂-uitstoot in 2050 met 80% tot 95% moet zijn verminderd om de opwarming van de aarde te beperken tot 2 graden. De Commissie geeft in haar groenboek aan dat een doel van 40% CO₂-reductie in 2030 nodig is om op koers te blijven. Volgens de Commissie is dit doel kosteneffectief. Een lager doel zou leiden tot hogere klimaatkosten op de langere termijn.

Belangrijkste vraag die in het groenboek voorligt is of Europa alleen een doel voor verdere CO₂-reductie moet nastreven, of dat er daarnaast ook doelen voor hernieuwbare energie en energie-efficiëntie moeten worden geformuleerd. Dat is thans voor de periode tot en met 2020 het geval.

Daarnaast worden in het groenboek de volgende zaken aan de orde gesteld:

- Het energiesysteem dient bij te dragen aan de concurrentiekracht van de Europese economie. De huidige aanpak lijkt negatieve gevolgen te hebben op de Europese energieprijzen.
- Nationale doelen worden bekritiseerd omdat deze veelal minder kosteneffectief uitpakken dan doelen op Europese schaal. Wel is meer flexibiliteit nodig om rekening te houden met nationale omstandigheden.
- De huidige interactie tussen klimaat- en energiedoelen is niet kosteneffectief. Een eventueel doel voor hernieuwbare energie, naast een doel voor CO₂-reductie dient zeer zorgvuldig te worden afgewogen.
- De interactie tussen verschillende (nationale) stimuleringsinstrumenten is niet kosteneffectief.

De Europese Commissie komt op zijn vroegst aan het einde van het jaar met een voorstel in de vorm van een nieuwe richtlijn of een mededeling. Dan zal de Commissie ook de door lidstaten gevraagde evaluatie en impact analyse presenteren waarin nader zal worden ingegaan op de ervaringen met het huidige klimaat en energiepakket en of en in hoeverre verschillende doelen en instrumenten kosteneffectief naast elkaar kunnen bestaan.

Nederland vindt het groenboek een belangrijke eerste stap om de discussie over de doelen voor 2030 op gang te brengen. Nederland juicht een kosteneffectieve aanpak bij de interactie van klimaat- en energiedoelen voor 2030 toe. Daarnaast vindt Nederland het belangrijk dat de contouren van het klimaat- en energiebeleid voor 2030 rekening houden met de concurrentiekracht van de Europese economie. Tot slot, wil Nederland een goed functionerend emissiehandelssysteem dat zorgt voor minder CO₂ uitstoot en dat tegelijkertijd investeringen in koolstofarme technologieën bevordert. Een goed functionerend emissiehandelssysteem is een belangrijke voorwaarde voor een succesvolle integratie van hernieuwbare energie en draagt bij aan een snelle transitie naar een meer duurzame energiehuishouding. Daarbij mag het *level playing field* van de internationaal concurrerende industrie niet in gevaar komen.

Na afronding van het SER-akkoord zal het kabinet haar reactie naar de Commissie sturen. De concept-Kabinetsreactie wordt eerst aan de Tweede Kamer en de Eerste Kamer voorgelegd en zal daarna aan de Commissie gezonden (met afschrift aan beide Kamers).

Revenue Transparency: jaarrekeningrichtlijn

- Op 26 juni is de herziene jaarrekeningrichtlijn (Accounting Directive) in werking getreden.
- De herziening van de richtlijn moderniseert en vereenvoudigt de regels voor de jaarrekeningen van bedrijven.
- Bij de herziening is een hoofdstuk aan de richtlijn toegevoegd over 'revenue transparency'. Daarin worden transparantievereisten geïntroduceerd voor grote Europese olie-, gas-, mijnbouw- en houtkapbedrijven. Deze bedrijven worden verplicht om jaarlijks per land en per project in hun jaarrekeningen te rapporteren wat zij aan de (nationale/provinciale/gemeentelijke) overheid betalen.
- **Doelstelling:** De richtlijn beoogt de informatievoorziening aan de lokale bevolking over de inkomsten van haar overheid te verbeteren, hetgeen van belang is voor corruptiebestrijding.
- **Inhoud:** Het kabinet heeft ingezet om met de richtlijn een internationaal gelijk speelveld te creëren door de richtlijn te laten aansluiten bij de Amerikaanse transparantieregelgeving, de Dodd-Frank Act. Zodoende kent de herziene richtlijn geen uitzonderingsgrond voor de rapportageverplichtingen indien een gastland openbaarmaking van betalingen verbiedt.
- In de richtlijn is opgenomen dat er drie jaar na implementatie een evaluatie van de richtlijn plaatsvindt (2018). In deze evaluatieclausule wordt niet verwezen naar uitbreiding van de transparantievereisten naar de telecom-, bouw- en banksector. Wel zal de Commissie ten tijde van de evaluatie bekijken of uitbreiding naar andere sectoren wenselijk is.
- De richtlijn bevat, 5.1.2i een equivalentiebepaling, die regelt dat bedrijven die reeds onder een gelijksoortige rapportageplicht vallen (bijvoorbeeld onder de Dodd-Frank Act in de VS) niet nogmaals hoeven te rapporteren op grond van de rapportageplicht in deze richtlijn.
- **Transparantievereisten in VS ongeldig verklaard:** Op 2 juli heeft het US District Court in Washington DC de toepassingsregels van de Amerikaanse rapportagevereisten zoals die zijn opgenomen in de Dodd-Frank Act, ongeldig verklaard.
- Deze uitspraak is het gevolg van een rechtszaak die het American Petroleum Institute (API), de belangenorganisatie voor de olie- en gasindustrie, had aangespannen tegen de Securities and Exchange Commission (SEC), opsteller van de toepassingsregels de Dodd-Frank Act.

5.1.2a

- **Vervolg en krachtenveld:** De uitspraak in de VS heeft geen onmiddellijke gevolgen voor de richtlijn. De richtlijn is inmiddels van kracht, maar de deadline voor de implementatie is pas juli 2015. Eerst kan de reactie van de VS worden afgewacht (de SEC kan tot 2 september in hoger beroep, het is mogelijk dat aan het eind van de rechtszaak de essentie van de transparantievereisten niet behoeft te worden gewijzigd).

5.1.2a

5.1.2a

5.1.2a

5.1.2a

5.1.2i

5.1.1c

Financial Transaction Tax (FTT)

Kern

- Op dit moment is een kopgroep van 11¹ lidstaten bezig met het opzetten van een FTT.
- Er is echter geen vooruitgang omdat er grote verdeeldheid heerst binnen de groep.
- De uitkomst van de Duitse verkiezingen (die op 22 september plaatsvinden) zal richting bepalend zijn voor de richting en voortgang op dit dossier.
- In het regeerakkoord van dit kabinet staat dat Nederland zich zal aansluiten bij de versterkte samenwerking indien een heffing op de financiële sector aan de volgende voorwaarden uit het regeerakkoord voldoet.
 1. De Nederlandse pensioenfondsen blijven gevrijwaard van een financiële sector belasting;
 2. Er is geen disproportionele samenloop met de huidige bankenbelasting, en;
 3. De inkomsten vloeien terug naar de lidstaten.
- Nederland doet niet mee aan omdat de FTT ook pensioenfondsen belast.

De gevolgen van een FTT voor Shell:

Het FTT voorstel van de Commissie belast ook treasury onderdelen van multinationals met FTT. Treasury onderdelen binnen een multinational houden zich bezig met de financieringsbehoefte van het concern: deze onderdelen zijn het centrale punt waar geld op de kapitaalmarkt wordt verkregen wat vervolgens wordt doorgeleend aan de werkmaatschappijen. Deze doorleningen van een treasury aan een werkmaatschappij die gevestigd is in de FTT zone worden belast met FTT. Ook het pensioenfonds van Shell zal FTT moeten betalen als het financiële transacties aangaat met een financiële instelling in de FTT zone of als het handelt in aandelen of obligaties die zijn uitgegeven in de FTT zone.

Shell (de heren Simon Henry (CFO Shell) en Dick Benschop (directeur Shell NL)) heeft tijdens een eerder bezoek aan de minister van Financiën in februari van dit jaar aangegeven dat de FTT Shell (inclusief pensioenfondsen) € 200 miljoen zou kosten. Als Nederland niet meedoet schat Shell in dat het € 100 miljoen aan FTT moet afdragen.

De zorgen van Shell zijn ons bekend en is (in algemene zin tav de kosten van de FTT voor het bedrijfsleven) opgenomen in het Beoordeling Nieuwe Commissie voorstellen fiche over het FTT voorstel. Ook de Tweede Kamer is op de hoogte van de gevolgen voor treasuries van multinationals. Zowel de VVD als de PvdA fractie hebben hierover vragen gesteld.

Achtergrond

Algemeen

Het voorstel van de Europese Commissie voor een FTT heeft tot doel de financiële sector een bijdrage te laten leveren aan de kosten van de recente financiële crisis, dubbele belastingheffing op financiële transacties te voorkomen en 'risicovolle transacties' op financiële markten te ontmoedigen.

De FTT belast transacties van financiële instrumenten (zoals aandelen, obligaties en derivaten) die worden aangegaan door financiële instellingen. De tarieven worden door lidstaten vastgesteld maar mogen voor derivaten niet lager zijn dan 0,01% van de onderliggende waarde. Voor andere financiële transacties (vooral obligaties en aandelen) mogen de tarieven niet lager zijn dan 0,1% van de marktprijs.

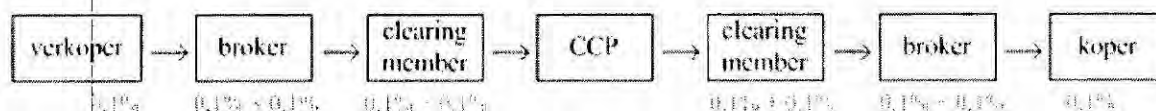
Het begrip financiële instelling is zeer ruim gedefinieerd. Zo vallen ook pensioenfondsen onder de reikwijdte alsmede ondernemingen die op aanzienlijke basis financiële activiteiten verrichten (hierbij kan gedacht worden aan bedrijven met een treasury-functie binnen een onderneming, zoals multinationals vaak hebben). Volledigheidshalve dient te worden opgemerkt dat de definitie die de

¹ De 11 lidstaten zijn België, Duitsland, Estland, Frankrijk, Griekenland, Italië, Oostenrijk, Portugal, Slovenië, Slowakije en Spanje.

Commissie hanteert voor een "financiële instelling" niet dezelfde is als de definitie van "financiële instelling" en "financiële onderneming" in de Wet op het financieel toezicht (Wft).

De nadelen van een FTT

De opzet van de FTT zorgt voor een 'sneeuwbaaleffect'. Op de financiële markten vindt er vaak een keten van elkaar opvolgende financiële transacties plaats waarbij de FTT elk van de transacties twee keer belast (zie schema hieronder). Hierdoor zal het effectieve tarief van de door de Commissie voorgestelde FTT voor de eindgebruiker al snel vele malen hoger uitvallen dan 0,1% voor aandelen en obligaties en 0,01% voor derivaten. Dit terwijl de FTT niet verrekend kan worden. De omvang van dit sneeuwbaaleffect hangt af van de mate waarin financiële partijen de heffing kunnen doorberekenen aan klanten dan wel ten laste brengen van hun marges. Nadeel van het sneeuwbaaleffect is dat tarieven kunnen oplopen en voor de eindgebruiker mogelijk onvoorspelbaar worden.

Ten tweede heeft de FTT in het ontwerp van de Commissie een sterke extraterritoriale werking. Dit betekent dat financiële instellingen die buiten de FTT-zone gevestigd zijn wel belast worden met FTT. Naast de administratieve lasten die met de afdracht zijn gemoeid, dient het bedrijf belasting te betalen aan een ander land. Dit is een vergaande extraterritoriale werking omdat het land buiten de FTT zone ervoor gekozen heeft geen heffing in te voeren.

Ten derde stimuleert een FTT de ontwikkeling van nieuwe financiële producten die zo zijn vormgegeven dat zij niet of minder geraakt worden door de FTT. Het is de vraag of de door de Commissie voorgestelde maatregelen tegen FTT-ontwijking via nieuwe financiële producten of handelspraktijken effectief zullen zijn. Financiële innovatie en marktgedrag met als doel om de FTT te ontwijken, voegt complexiteit toe aan het financiële systeem en is zodoende onwenselijk, omdat dit het systeemrisico van de financiële sector kan vergroten.

Energie en internationale machtsverhoudingen

Kern

- Energie *driver* van buitenlandse politiek, vooral daar waar de vraag stijgt.
- Energievraag stijgt (groei 35% tot 2035 en 80% tot 2050; de helft hiervan is in China en India - IEA referentiescenario), maar aanbod neemt ook toe. Geen mondiale schaarste.
- Klimaatgevolgen van stijgend energiegebruik baren zorgen; risico '*stranded assets*'.
- Regionale ontwikkelingen:
 - VS: blijvend lage prijzen, afname directe strategische belangen in M-O.
 - China, Japan kopen voorraden M-O en nieuwe producenten (AUS, Afrika, Lat-Am, VS).
 - RF blijft sterk afhankelijk van energie-inkomsten, zoekt blijvende vraag.
 - Europa blijft afhankelijk van RF, zoekt diversificatie van aanvoer en bronnen.
- Beleidsimplicaties:
 - Bevorder stabiliteit en stel toegang tot en transport van energie veilig
 - Versterk banden met nieuwe energiespelers
 - Bevorder transitie naar duurzamer energiemix, vanwege klimaatverandering en vermindering importafhankelijkheid

Inleiding

De snelle ontwikkelingen rond de beschikbaarheid, behoefte en gebruik van energie veranderen de geopolitieke verhoudingen in de wereld. Vanuit mondiaal perspectief maken zorgen over absolute schaarste ('peak oil') plaats voor twee uitdagingen: de energievoorziening van een groeiende en welvarender wereldbevolking en de beperking van de uitstoot van broeikasgassen. Alternatieve energiebronnen zijn beschikbaar en worden rendabeler, maar grootschalig gebruik vereist majeure en kostbare aanpassingen van de bestaande energie-infrastructuur. In de transportsector blijven fossiele brandstoffen de komende decennia dominant; voor elektriciteitsopwekking zal het aandeel gas en hernieuwbaar groeien, maar blijft ook steenkool een grote rol spelen (International Energy Agency). De sterk toegenomen energiezeekerheid hangt samen met de exploitatie van nieuwe energiebronnen zoals schaliegas en -olie, de opkomst van hernieuwbare energie, nieuwe productielocaties in o.a. Australië en Oost-Afrika en de mogelijke ontwikkeling van diepzee- en Arctische gebieden. Industrialisatie, de toenemende energievraag van een snel groeiende middenklasse, technologische ontwikkelingen, globalisering en milieu bepalen de energiebehoefte. Het streven om in deze behoefte te voorzien, de eigen voorraden en de onderlinge concurrentie bepalen voor een belangrijk deel de geopolitieke verhoudingen tussen landen en regio's. Hieronder volgen de belangrijkste regionale verschuivingen, grotendeels op basis van fossiele energiebronnen, gevolgd door de belangrijkste veranderingen die samenhangen met klimaatverandering.

5.1.2a

5.1.2a

5.1.2a

Europa gaat meer importeren.

5.1.2a

5.1.2a

5.1.2a

5.1.2a

5.1.2a

5.1.2a

Knelpunt fossiele bronnen en klimaat

Om binnen het scenario van klimaatverandering met 2 graden temperatuurstijging te blijven, kan volgens berekening van de Britse denktank *Carbontracker* nog hooguit een vijfde van de bewezen fossiele reserves worden verbrand. De mogelijkheid dat het merendeel van de voorraden fossiele brandstoffen vanwege klimaatverandering niet kan worden gebruikt, bedreigt de investeringen van internationale oliemaatschappijen en daarmee de stabiliteit van de financiële markten. Men spreekt hierbij van '*unburnable carbon*', de '*carbon bubble*' of '*stranded assets*'. De mogelijke gevolgen voor private en publieke partijen wereldwijd zijn nog onvoldoende in kaart gebracht. Zonder internationale actie tegen klimaatverandering reageren financiële markten voorlopig niet. Maar als de verwachte forse overschrijding van de twee gradendoelstelling tot drastische maatregelen tegen emissies leidt, blijft een groot deel van de fossiele brandstoffenvoorraad mogelijk alsnog ongebruikt. Zouden de toegestane winbare reserves dan onder de huidige exploitanten moeten worden herverdeeld? Nederland, met zijn sterk ontwikkelde fossiele energiesector, zou moeten anticiperen op het risico van toekomstige waardevermindering van investeringen in de energiesector.

Governance

Belang van internationale governance, stabiele energiemarkten en veiligheid van (zee)transport: de meeste nieuwe producenten en consumenten zijn geen lid van de IEA of ECT (Energy Charter Treaty). Noodzaak BRICS nauwer te binden aan internationale governance systemen. In 2030 zal 90% van de wereldhandel in fossiele brandstoffen over zee gaan.

Beleidsimplicaties

Gezien het bovenstaande zou de focus van energie binnen het buitenlandbeleid kunnen liggen op:

1. Bevorderen stabiliteit en veiligstellen toegang tot en transport van energie
2. Versterken banden met nieuwe energiespelers
3. Transitie naar duurzame energie

5.1.2i

Reeds beoordeeld 1352713

Reeds beoordeeld 1352713

Reeds beoordeeld 1352713

Reeds beoordeeld 1352713

Midden-Oosten en Noord Afrika

Shell zal van gedachten willen wisselen over de ontwikkelingen in het Midden-Oosten en Noord-Afrika, in het bijzonder ook v.w.b. de veiligheidssituatie in de regio.

Spreekpunten

5.1.2i

Achtergrond

Algemeen

- Voor Shell belangrijke landen in de regio: Qatar, VAE; Saudi-Arabië, Irak en Oman.

5.1.1c

- MBZ reist in september naar de Golf en MEZ in november naar Qatar.

Syrië

- Olieproductie is sterk teruggefallen. Controle meeste oliebronnen bij zeer diverse gewapende groepen. De twee Syrische raffinaderijen nog in handen regime.
- Shell heeft 2 december 2012 als eerste olieconcern activiteiten in Syrië stopgezet, daags na afkondiging EU-sancties.
- Coalitie per 15 juli uitgezonderd van sanctiemaatregelen in oliesector. Europese bedrijven kunnen in oliesector zaken doen na goedkeuring van Coalitie (export naar EU, investeringen in oliesector, materiaal, technologie, 'know how').
- Shell kreeg in 2008 een verlenging van een licentie voor 10 jaar voor verdere exploitatie en voor exploratie van nieuwe velden (2 blocks in gouvernoraat Homs).

Egypte

5.1.2a

- Ambassade houdt nauw contact, ook over veiligheid.
- Shell vermindert zijn activiteiten in Egypte in lijn met aankondiging uit 2010 om (downstream – richting de consument) belangen in Afrika sterk terug te brengen. In mei 2013 werd akkoord bereikt met Total over verkoop van Shells Retail and Commercial Fuel. Shell Lubricants zal wel als vanouds blijven opereren.
- Shell heeft aanzienlijke olie en gasproductie in Egypte (Western Desert) en met groeistrategie volgen. Het werkt hierbij samen met de Egyptian General Petroleum Corporation (EGPC). Inzet voor toekomst mede afhankelijk van goedkeuring van mededingingsautoriteiten (COMESA).

Irak

- Shell Majnoon-veld in Zuid-Irak een van 's werelds grootste olievelden.
- Veel olie in gebieden die door Koerden en Arabieren worden betwist (o.a. Kirkuk)
- Sektarisch geweld is recent opgelaaide, veiligheidssituatie is verslechterd.
- Koerdische oliepijpleiding via Turkije bijna gereed.

Qatar

- Gesprekspartner Brown goed bekend met Qatar, hij was tot voor kort 'country chair Shell'.
- MEZ bezoekt Qatar in november met een energiemijsie.
- Qatar beschikt over op twee na grootste wereldgasreserves (14%).
- Wordt als Liquefied Natural Gas (LNG) geëxporteerd: basis grote rijkdom Qatar.
- Shell uitstekend gepositioneerd; Mogelijk aankoop aandelen Shell door Qatar Petroleum.
- Shell voert grootste petrochemische project ter wereld uit in Qatar, het Pearl GTL-project ('Gas To Liquids'); investering USD 18 miljard dollar.
- Shell bouwt nieuw petrochemisch complex in Ras Laffan (Al-Karhana); investering USD 5 miljard.

Rusland

5.1.2i

Achtergrond

- Shell is al ruim honderd jaar actief in Rusland en heeft in die tijd grote hoogte- en dieptepunten gekend. Vooral de betrokkenheid bij het LNG-project Sakhalin-2, met 27,5% minus één aandeel in een door Gazprom gedomineerd consortium, trekt de aandacht. Nadat de eigenaren van het project in 2005-2006 onder druk van aanklachten voor overtredingen van milieuwetgeving werden gedwongen een meerderheidsbelang te verkopen aan Gazprom, is een consortium ontstaan waarin naast Gazprom (50% plus één aandeel) en Shell ook Mitsui en Mitsubishi participeren. Sakhalin-2 heeft een capaciteit van ongeveer 100 miljoen ton per jaar en levert vooral aan Japan en Zuid-Korea.

5.1.1c

- Hoewel Sakhalin het vlaggenschip is van de samenwerking tussen Shell en Gazprom, ontplooiën beide bedrijven meer gezamenlijke activiteiten. Zo zijn beide bedrijven al bijvoorbeeld jaren gezamenlijk actief bij de exploitatie van olievelden in Siberië. Tijdens het bezoek van president Poetin aan Nederland in maart jl. werden twee documenten ondertekend over nieuwe samenwerking bij exploratie en exploitatie van een aantal offshore velden in Arctisch gebied en bij de ontwikkeling van schalieoliereserves in Siberië.

Positie Gazprom/Rosneft

- De Russische energiesector is sinds de terugkeer van Vladimir Poetin als president volop in beweging. Diverse bedrijven, gelieerd aan verschillende politieke machthebbers, concurreren in toenemende mate om de (winsten voortkomend uit) beschikbare energievoorraden. Hoewel de belangrijkste ontwikkelingen zich achter de schermen afspelen, is duidelijk dat Gazprom de afgelopen jaren significant aan invloed heeft verloren ten opzichte van het door Poetin-vertrouwen Igor Sechin geleide Rosneft.

5.1.2a

China

- Shell is sinds de vroege jaren 1890 actief in China en is inmiddels één van de grootste buitenlandse investeerders in het land. Shell heeft samenwerkingsverbanden met Chinese *National Oil Companies* (NOC's) als CNPN, PetroChina en CNOOC. Deze samenwerking strekt zich ook uit tot buitenlandse markten (bijvoorbeeld Australië, West-Afrika).
- Hoe ziet Shell klimaat voor ondernemen in China zich ontwikkelen?
- Hoe beziet Shell haar eigen toekomstige deelname aan exploitatie in de Zuid-Chinese Zee?

Achtergrond

De energieafhankelijkheid van China verdubbelt tussen 2010 en 2035 (van 20% naar 40%). De hoge energieprijzen de laatste jaren kwamen deels voort uit de snel stijgende vraag in China. Nu de economische groei daar afneemt en er meer transport- en distributiecapaciteit beschikbaar komt, zal China meer gebruik maken van eigen kolen en minder importeren. Vanwege ernstige luchtverontreiniging gebruikt China daarnaast meer hernieuwbare energie, LNG en in de toekomst wellicht ook eigen schaliegas, waarvan grote reserves worden vermoed. Geïmporteerd gas komt nu voornamelijk uit het Midden-Oosten, op termijn ook uit Australië, Latijns-Amerika en de nieuwe gasvelden van Oost-Afrika.

Shell China

Shell is one of the largest multinational companies and has been operating in China for over 100 years. All of Shell's core businesses – Upstream, Downstream and Projects & Technology – are actively represented in the country. Shell has formed partnerships with all Chinese national oil companies – PetroChina, Sinopec, CNOOC and Yanchang. Shell now employs nearly 20,000 people across China including joint venture staff, 99% of whom are Chinese citizens.

All of Shell's core businesses are now represented in China: Upstream (oil and gas exploration and liquified natural gas), Downstream (Oil Products and Chemicals) and our Projects and Technology organisation (Shell Global Solutions and Coal Gasification).

Shell China

- *One of the largest foreign investors in China;*
- *The foreign partner in Nanhai Petrochemicals Project, one of the largest foreign joint ventures and petrochemical investments in China;*
- *The largest international supplier of LNG to China;*
- *The largest international lubricants marketer in China;*
- *The largest international bitumen supplier in China;*
- *The leading international supplier of coal gasification technologies in China.*

Zuid Chinese Zee

-
-
-

5.1.2a

- Recente juridische ontwikkeling: de Filipijnen startten in januari 2013 een arbitragezaak tegen China bij het ITLOS in Hamburg over de Chinese 'nine-dotted line' die een claim over bijna gehele Zuid-Chinese Zee behelst. Aangezien China niet aan arbitrage mee wenst te werken en geen arbiters heeft voorgedragen, stelde President Tribunaal in april arbiters aan.
- Nederland spreekt zich in beginsel nooit inhoudelijk uit over grensgeschillen tussen derde landen. NL en EU roepen claimende landen op tot vreedzame geschillenbeslechting binnen internationaal recht.
- Daarbinnen ziet NL speciale taak voor internationale hoven en tribunalen. Wanneer er partijen er niet uitkomen kunnen zij geschil voorleggen aan Internationaal Gerechtshof, Permanent Hof van Arbitrage of International Tribunal for the Law of the Sea (ITLOS).
- Daarnaast van belang dat Aziatische landen een geschikte manier vinden om over veiligheidsvraagstukken te overleggen om tijdig de angel uit conflicten te halen. Vooralsnog is ASEAN Regional Forum (ARF) enige regionale forum waarbij alle relevante spelers inclusief VS, China en EU aan tafel zitten.

Nigeria

Belangrijkste politieke dossiers voor Shell in Nigeria zijn oliediefstal, de Petroleum Industry Bill en Niger Delta milieu-vervuilingsproblematiek. Shell zoekt steun bij NL en gelijkgestemde landen (VS, VK) om de oliediefstal op de internationale agenda te houden. Intussen hebben zowel de topman van Shell Nigeria als CEO Voser aangekondigd betrokkenheid bij de oliewinning op het vaste land van Nigeria af te bouwen.

- NL bewust van de complexe situatie in de Niger Delta, in het bijzonder ook Shell's uitdagingen als de vervuiling in het gebied, de relatie met de Nigeriaanse autoriteiten, Shell's rol in de Joint Venture SPDC en de oliediefstal.
- Situatie staat in belangstelling van o.a. NL NGO's en politiek. Rechtszaken tegen Shell zijn breed verschenen in de media en het Kabinet wordt geregeld aangesproken op de situatie in de Niger Delta en Shell's rol in Nigeria. Wat is, met oog op de toekomst, Shell's visie m.b.t. de Niger Delta en welke strategie op middellange termijn streeft het na?
- Oliediefstal is omvangrijk en heeft zeer negatieve gevolgen voor mens, economie, milieu en stabiliteit. Belangrijk dit internationaal aan te kaarten. In eerste instantie zijn de Nigeriaanse autoriteiten verantwoordelijk voor gebeurtenissen op haar grondgebied en binnen haar relatie met de industrie. Van belang met de Nigeriaanse overheid in gesprek te blijven over de problematiek.
- NL overheid bewust van visie Shell op de negatieve consequenties van concept Petroleum Industry Bill voor duurzame ontwikkeling in Nigeria en investeringen door de olie-industrie. Hoe ziet Shell haar contact met de Nigeriaanse overheid over deze nieuwe wetgeving en welke stappen zijn gepland?

5.1.2a
5.1.2a
- NL is open voor meer internationale samenwerking op de dossiers van vervuiling en criminaliteit in de Golf van Guinee. NL hecht verder aan goede communicatie tussen betrokken partijen in de Niger Delta en de Nederlandse ambassade in Abuja heeft een positieve faciliterende rol bij het bij elkaar brengen en houden van deze partijen rondom deze onderwerpen.

Achtergrond

Shell in Nigeria

Nigeria: 160 miljoen inwoners, hoogst bevolkte land van Afrika. Shell opereert in Nigeria als onderdeel van de joint venture Shell Petroleum Development Company of Nigeria (SPDC). In deze joint venture zijn de verdelingen: 55% van aandelen in handen staatsbedrijf Nigerian National Petroleum Company; Shell (operator); 10 % Elf Petroleum Nigeria Ltd. (een dochter van Total) 5% Agip. Olieproductie ligt op 2,5 miljoen vaten olie per dag (top 10 wereldwijde producent) en gas op 40 mld. kubieke meter gas per jaar (top 10 producent). Shell is verreweg Nigeria's belangrijkste olie- en gaspartner, exporteert v.a. 1958.

5.1.1c

Oliediefstal

De grootscheepse vervuiling in de Niger Delta is grotendeels het resultaat van oliediefstal en illegale raffinage ('bunkering'). Er zou sprake zijn van een verlies van circa 100.000 tot 200.000 vaten per dag, met een waarde tot \$7 mld. per jaar. De diefstal omvat zowel grootschalige georganiseerde aftapping en export, als kleinschalige diefstal en (zwaar vervuilende) raffinage voor eigen gebruik.

5.1.2a

De situatie leidt tot een negatieve spiraal van illegale raffinage en handel, grootschalige milieuvervuiling, corruptie, wetteloosheid, geweld en piraterij in de Golf of Guinee (van Ghana tot Angola). Daarnaast

leidt Shell reputatieschade. Shell streeft derhalve naar harde aanpak van de oliediefstal.	5.1.2a
5.1.2a	Met Nigeria binnenkort als grootste economische macht in Afrika, is dit geen goed signaal.

Mogelijke maatregelen voor het tegengaan van oliediefstal:

5.1.2a
- tracking system voor olie (a la Kimberley-proces voor bloeddiamanten);
 - versterken van de maritieme veiligheid in Nigeria en Golf van Guinee;
 - in kaart brengen van de financiële stromen.

Om deze mogelijke maatregelen uit te voeren is internationale samenwerking noodzakelijk.	5.1.2a
--	--------

5.1.2a

Begin augustus heeft zowel Shell Nigeria als Royal Dutch Shell aangekondigd dat de situatie dermate problematisch is en blijft dat SPDC zich terug trekt wat betreft oliewinning op het vaste land in Nigeria en zich gaat concentreren op gaswinning en offshore diepzee olie- en gaswinning. Deze aankondiging kwam nadat het bedrijf een forse winstdaling meldde die mede met de Nigeriaanse situatie te maken zou hebben.

Rol Nederlandse overheid

Nederland kaart de oliediefstal, en economische en ecologische impact, op de geijkte niveaus constant binnen de Nigeriaanse overheid aan. Ambassade verleent steun (€100.000,-) aan "public awareness" en research activiteiten van AfricaPractice Foundation met als doel de oliediefstal te bestrijden. Tevens wordt financiële steun aan lokale en internationale NGO's verleend voor de aanpak milieuproblematiek, toepassing van wereldwijde best practices in de Nigeriaanse olie-industrie en aanpak van illegale oliediefstal en raffinage.

Een missie van het Staatstoezicht op De Mijnen (SoDM) is aangeboden om de Nigeriaanse overheid te assisteren bij het toezicht op de olie- en gassector. Het aanbod is nog niet geaccepteerd.

Petroleum Industry Bill

Ter vervanging van oude versnipperde wetgeving ligt een nieuwe Petroleum Industry Bill (PIB) voor in het Nigeriaanse parlement. Doelstelling is één transparante wet met goede verdeling van opbrengsten tussen staat en industrie en effectieve regulering van de sector. De industrie steunt deze doelen.. Echter, er staat in Nigeria politiek veel druk op snelle passage van de PIB door het parlement, waarbij een *quick fix* en korte termijn opbrengsten belangrijker lijken effectieve wetgeving en duurzame economische groei.

De huidige concept-PIB impliceert een verslechtering van het investeringsklimaat, een daling in de winstgevendheid van huidige investeringen en een stopzetting van geplande nieuwe investeringen, aldus het collectief van de internationale olie-industrie in Nigeria (de OPTS). Ook wat betreft het milieu laat de PIB na een aantal essentiële hervormingen door te voeren, waaronder het duidelijk en eenduidig beleggen bij overheidsinstanties van taken & verantwoordelijkheden. Waaronder verantwoordelijkheid voor identificatie en toezicht op schoonmaakactiviteiten bij olievervuiling. De olie-industrie is bij het ontwerp van de wetgeving niet geraadpleegd en de minister van Petroleum gaat tot heden het debat uit de weg. Tegelijk is duidelijk dat de OPTS als vertegenwoordiger de buitenlandse industrie ter plaatse een weinig effectieve lobby voert.

Rol Nederlandse overheid

Het gaat om een Nigeriaans wetgevingsproces. De ambassade zet zich in voor dialoog tussen de Nigeriaanse autoriteiten en de olie-industrie om te komen tot een meer gebalanceerde wetgeving die positief werkt voor alle partijen

Vanuit de NL overheid wordt aangedrongen op zorgvuldigheid en openheid teneinde tot goede wetgeving te komen die tegemoet komt aan de belangen van zowel de industrie als de Nigeriaanse overheid en economie.

5.1.2a

5.1.2a

Milieuproblematiek Niger Delta

Als gevolg van olieboringen en illegale oliediefstal- en raffinage, heeft de olievervuiling in de Niger Delta ernstige gevolgen voor de leefomgeving van de lokale bevolking. Veel aandacht bestaat hiervoor vanuit (ook Nederlands) maatschappelijk middenveld en TK.

In augustus 2011 verscheen het UNEP rapport 'Environmental Assessment of Ogoniland': een eerste objectieve assessment van de omvang van de schade en mogelijke oplossingen. Reactie van de Nigeriaanse overheid liet lang op zich wachten. Recent werd het Hydrocarbon Pollution Restoration Project' (HYPREP) opgericht; een eenheid binnen het ministerie van Oliezaken dat de schoonmaakwerkzaamheden in Ogoniland namens de Nigeriaanse overheid moet coördineren. De Nationale Coördinator heeft in februari een bezoek gebracht aan NL, waarbij zij kennis maakte met de Nederlandse (institutionele) expertise op het gebied van bodemsanering. Hier ligt een mogelijkheid voor inschakeling van Nederlandse kennis en producten t.a.v. bodemsanering, de institutionele aspecten van sanitatie en de gezondheidsaspecten.

Rol Nederlandse overheid

De Nederlandse overheid, in het bijzonder de ambassade, speelt een actieve bemiddelingsrol tussen de Bodo-gemeenschap, Shell/SPDC en NACGOND (coalitie van 20 Nigerdelta milieu NGO's) bij de follow-up van het UNEP-rapport. Alle partijen hechten groot belang aan milieuherstel, wensen spoedige doorbraak van huidige impasses en hebben daartoe hun medewerking aan bemiddelingsproces toegezegd, inclusief opschorting van de zich al jarenlang in VK voortslepende juridische processen over opschoning en herstel milieu.

5.1.2a

Conflict NLNG - NIMASA

5.1.2a

Rol Nederlandse overheid

5.1.2a

Maatschappelijk verantwoord ondernemen (MVO)

De NL overheid wijst Shell en andere bedrijven steeds op het belang van MVO. Het gaat om:

- UN Guidelines on Business and Human Rights (de zgn. Ruggie-principes);
- de Voluntary Principles on Security and Human Rights; Shell zegt deze toe te passen en is voorstander van Nigeria's toetreding tot de VP's
- de OESO Richtlijnen voor Multinationale Ondernemingen.

In meerdere fora lopen zaken tegen Shell vanwege Nigeria:

In de zaak bij de NL rechter, aangespannen door Nigeriaanse boeren (met steun van Milieudefensie) vanwege schade aan landbouwgrond en viskweekvijvers in de Nigerdelta, heeft de rechter zich bevoegd verklaard. Shell International vindt in deze zaak dat het met slechts 30% aandelen in SPDC, niet aansprakelijk is voor activiteiten van SPDC in Nigeria. De rechter is in een van de vijf zaken tot de conclusie gekomen dat SPDC onvoldoende zorgvuldig is geweest. In de andere gevallen is aansprakelijkheid niet vastgesteld.

In de VS loopt de rechtszaak van de familie Kiobel tegen Shell vanwege vermeende mensenrechten schendingen. De NL overheid heeft een amicus curiae brief aan de Supreme Court gezonden met vragen over de bevoegdheid van de Amerikaanse rechter. hetCourt heeft zich niet bevoegd verklaard om in deze extraterritoriale kwesties te oordelen.

Bij het Nationaal Contactpunt voor de OESO Richtlijnen (NCP) lopen twee meldingen waarvoor vertrouwelijke bemiddeling gaande is. Na afloop volgt een publieke verklaring van het NCP. In een van de twee zaken ligt er een verklaring. Amnesty International heeft naar aanleiding daarvan een van de twee meldingen ingetrokken.

In de afgelopen jaren heeft het kabinet bij herhaling vragen van de TK moeten beantwoorden over de mate waarin Shell principes van MVO naleeft. Het kabinet spreekt Shell hierop geregeld aan; ook de Nigeriaanse regering dient evenwel op zijn verantwoordelijkheid te worden gewezen om de complexe problematiek aan te pakken.

Tanzania/Zanzibar

- In 2011 en 2012 grote hoeveelheden aardgas gevonden, geschatte hoeveelheid tot nu toe 30 biljoen kubieke voet (grootte van Groninger gasveld). Verwacht wordt dat deze hoeveelheid nog zal groeien. Boringen voor de kust van Tanzania zijn nog in volle gang. Er is nog geen schatting gedaan van een begindatum voor productie.
- Zanzibar claimt meer zeggenschap over eigen natuurlijke hulpbronnen. Unieregering tracht dit buiten discussie over een nieuwe constitutie te houden door hierover al eerder tot overeenstemming te komen. Momenteel onderhandelt Unie-regering met Zanzibar over voorwaarden voor volledig Zanzibari zeggenschap over gasblokken in Zanzibar wateren (blokken 9-12). Shell hoopt deze blokken te mogen exploiteren.
- Als vervolg op intensieve economische diplomatie over afgelopen jaar (wederzijdse bezoeken) lijkt Zanzibar bereid hangende afronding onderhandelingen constitutie een MoU te tekenen met Shell. Hierin zou Zanzibar eerdere afspraken van Unie-regering met Shell voor 4 exploratie blokken erkennen, toestemming geven tot aanvang exploratie hangende formele Product Sharing Agreement, en afspraken maken over capaciteitsontwikkeling en afdracht fondsen voor lokale ontwikkeling.

5.1.1c

5.1.2a

India

N.a.v. een *transfer pricing audit* in januari 2013 hebben de Indiase *Tax Authorities* de belastbare inkomsten van Shell India Markets Private Limited met USD 2,7 mln. verhoogd en heeft Shell recent een belastingaanslag van EUR 1 mld. gekregen.

Shell bestrijdt deze belastingaanslag en de wijze waarop de autoriteiten zijn gekomen tot de verhoging van het belastbaar inkomen. Zie voor Shell's argumentatie de *storyline* in de achtergrond.

Achtergrond

Current Status:

Shell has approached the Indian Tax Service's internal Dispute Resolution Panel (DRP) for clarity on the computation of tax and the specific valuation details applied to our business. We have also approached the Indian High Court to seek clarifications on the legality and principles of taxing injection of money through equity. The first hearing of Shell's writ in the High Court will be on 26 August.

Storyline Tax Issue India

Shell India

Shell companies in India currently have nearly 3000 employees in the country. Shell's current operations include; Hazira LNG re-gasification terminal and port; Shell Technology Centre in Bangalore, established in 2006; Shell Business Service Centre in Chennai, established in 2007; Downstream- Lubricants, Bitumen based in Delhi, Retail and Marine. To date, Shell has invested circa USD 1billion in India - and is seeking to grow its footprint in India with further investments across the energy spectrum. Shell also has a strategy to look at India as a key sourcing destination.

Shell has no upstream presence in India and, like all other Indian downstream companies and public sector undertakings, is making losses due to a regulated market.

Shell has established excellent technology and R&D partnerships with Indian advanced research institutes and universities, including establishment of the Shell Technology Centre in Bangalore. Shell has an ambitious growth agenda for India, covering LNG partnerships and scope for expansion, as well as securing access to open acreage on the upstream side. Shell stands ready to partner and support India, but it is critical for the Indian Government to take steps to provide a predictable and consistent policy framework, to quickly resolve outstanding tax issues (as detailed above) and ensure a level playing field.

Aan
Van
Via
Kopie aan
Afgestemd met

DIO RM 12/4
5.1.2e
5.1.2e
DME, DAF, IMH, EZ, AZ

TER BESLISSING

Datum
10 april 2013

Onze Referentie

Opgesteld door

5.1.2e
T 070 348 5.1.2e

memo

Dineroverleg met Shell op 17 april a.s.

Aanleiding

Op 17 april (19.00-22.00 uur) heeft u samen met de MP en de MEZ een dineroverleg met de *Executive Committee* (EC) van Shell.
5.1.2e zal eveneens bij dit overleg aanwezig zijn.

Gevraagd besluit

Mogelijk zal CEO Voser u verzoeken een uitnodiging te verstrekken aan president Shein van Zanzibar voor een bezoek aan Nederland. Shein is na president Kikwete een sleutelfiguur voor het besluit over de exploitatie van de 4 Shell blokken voor de kust van Zanzibar. DAF, DIO en DAR adviseren positief over een dergelijke uitnodiging van uzelf aan Shein. Shein heeft eerder interesse getoond. Voorts zijn mogelijke gevoeligheden tussen Mainland Tanzania en Zanzibar reeds afgedekt door bezoek Kikwete. AZ heeft een positieve grondhouding t.a.v. korte ontmoeting met MP, maar stelt bezoek Kikwete 15-16 april af te willen wachten voor definitief antwoord.

Kern/samenvatting

Onderhavig jaarlijks overleg beoogt informeel met elkaar van gedachten te wisselen over (inter)nationale ontwikkelingen op economisch en politiek gebied, in het bijzonder op het terrein van energ
Met Shell is overeengekomen dat de volgende onderwerpen aan de orde zullen (kunnen) komen:

1. Nationaal (MEZ):
 - a. Groningen - gaswinning;
 - b. SER advies 'Naar een Energieakkoord voor Duurzame Groei'.
2. Mondiale economische en politieke ontwikkelingen (MBZ):
 - a. Energieverhoudingen in de wereld (o.a. mondiale energietrends, schaliegasrevolutie en gevolgen NL/EU beleid, New Lens Scenarios Shell);
 - b. Nigeria (oliediefstal, Petroleum Industry Bill).
 - c. Passief: belastingkwestie India.
3. Europa/Eurozone (MP v.w.b. a; MEZ v.w.b. b en MEZ/MBZ v.w.b. c):
 - a. EMU;
 - b. Groenboek Klimaat- en Energiebeleid 2030;
 - c. Passief: EU Revenu Transparency Directive en EITI.

M. Shell zou gemiddeld kunnen zijn in uw visie op situatie in breader Middle East, Rusland, Turkije en China - of

Datum

10 april 2013

Onze Referentie

Toelichting

In de bijlagen treft u *factsheets* aan m.b.t. de verschillende onderwerpen, die zijn afgestemd met AZ en EZ. Tevens treft u een factsheet aan waarin de logistiek van onderhavige bijeenkomst wordt geschetst, evenals de CV's van de EC van Shell. Tenslotte is het codebericht van uw kennismakingsgesprek met de heren Voser en Benschop (d.d. 14 januari 2013) bijgevoegd en de tekst van de speech over energie, klimaat en grondstoffen, die u op 25 maart voor het NGIZ uitsprak.

0. Logistiek – Diner Shell, Carel van Bylandtlaan 30, 2596 HR Den Haag – 17 april

Programma / Timeline:

19:30 uur: aankomst & drinks

20:00 uur: diner

22:00 uur: einde

Deelnemers vanuit de overheid:

Minister President, dhr. M. (Mark) Rutte

5.1.2e

Raadadviseur Minister President

5.1.2e

Raadadviseur Minister President

Staatssecretaris van Financiën, dhr. F. (Frans) Weekers

5.1.2e

Minister van Buitenlandse Zaken, dhr. F. (Frans) Timmermans

5.1.2e

(namens EZ)

5.1.2e

Deelnemers vanuit Shell:

Dhr. P. (Peter) Voser, CEO

Dhr. S. (Simon) Henry, CFO

Dhr. B. (Ben) van Beurden, Downstream Director

Dhr. M. (Matthias) Bichsel, Technology Director

Dhr. A. (Andrew) Brown, Upstream International Director

Dhr. H. (Hugh) Mitchell, Chief Human Resources & Corporate Officer

Dhr. P. (Peter) Rees, Legal Director

Dhr. D. (Dick) Benschop, President Director Shell Netherlands

Dhr. J. (John) Crocker, Executive Vice President of Government Relations

Mogelijke gespreksonderwerpen (geen speeches)

1. Nationaal:

- a. Groningen - gaswinning;
- b. SER advies 'Naar een Energieakkoord voor Duurzame Groei'.

2. Mondiale economische en politieke ontwikkelingen:

- a. Energieverhoudingen in de wereld (o.a. mondiale energietrends, schaliegasrevolutie en gevolgen NL/EU beleid, New Lens Scenarios Shell);
- b. Nigeria (oliediefstal, Petroleum Industry Bill).

3. Europa

- a. EMU;
- b. Groenboek Klimaat- en Energiebeleid 2030;
- c. Passief: EU Revenue Transparency Directive en EITI.

Rolverdeling

- Het is een informeel (diner)overleg tussen de board leden en de kabinetsleden; iedereen spreekt over alles mee.
- MBZ/stasFi kijken naar MP als er vragen worden gesteld over Europa en Euro, en vullen aan indien en waar nodig.
- MP/StasFi kijken naar MBZ als er over geopolitieke en lokale politieke situaties wordt gesproken, en vullen aan indien nodig;
- MP/MBZ kijken naar Stas Fi als het over fiscale vragen gaat
- Indien nodig kan 5.1.2e toelichten bij (met name de nationale) energiedossiers.

5.1.2e

5.1.2e

5.1.2e

5.1.2e

5.1.2e

5.1.2e

5.1.2e

5.1.2e

5.1.2e

1. A. Energieverhoudingen in de wereld

Mondiale energietrends en gevolgen NL/EU beleid

- Ruime beschikbaarheid van gas voor de komende 250 jaar (bron: IEA). Acceptatie van onconventionele fossiele brandstoffen (waaronder schaliegas en -olie uit leisteen) vanwege milieueffecten echter niet vanzelfsprekend.
- Mondiale energievraag neemt sterk toe: groei van 35% tot 2035 en 80% tot 2050; de helft hiervan is in China en India (IEA referentiescenario).
- Afnemend gewicht van de EU: BRICS als grote mondiale spelers hebben én grote voorraden hulpbronnen én een groeiende vraag én een toenemende ecologische afdrak.
- Energie-zelfvoorzienendheid van de VS: vanwege grootschalige productie van schaliegas en -olie; majeure gevolgen voor mondiale energieverhoudingen en geopolitiek verwacht (zie hieronder).
- De EU zal veel krachtiger en zelfstandig extern energiebeleid moeten voeren om eigen energievoorziening veilig te stellen.
- Concurrentievermogen van de EU neemt af door structureel hogere energieprijzen in de EU ten opzichte van de VS. Europese bedrijven overwegen uit te wijken naar de VS. Europees klimaatbeleid (investeringen in hernieuwbare energie) komt in toenemende mate onder druk te staan.
- Toenemende spanning in het wereldhandelssysteem vanwege nationaal energiebeleid: meerdere WTO zaken aanhangig over subsidies op hernieuwbare energie waarbij China, VS, Canada en EU betrokken zijn. Binnen de EU pleit NL overigens voor harmonisatie van subsidies om te voorkomen dat nationaal beleid van het ene land andere landen schaadt.
- Belang van internationale *governance* en stabiele energiemarkten: de meeste nieuwe producenten en consumenten zijn geen lid van de IEA of ECT. Noodzaak BRICS nauwer te binden aan internationale *governance* systemen.
- *Arctic* belangrijke potentiële energieleverancier: 30% van de bekende nog onontgonnen gasreserves en 13% van de oliereserves liggen in het Arctisch gebied (US Geological Survey).
- Vanwege de extreme (weers)omstandigheden en kwetsbaarheid van het gebied staat Arctische winning in de publieke opinie ter discussie (o.a. recent Kulluk incident).

De Verenigde Staten en gas – gevolgen van schaliegas revolutie

Energietrends VS

- VS zelfvoorzienend: door winning van schaliegas (*shale gas*, gewonnen uit leisteen). Een zelfde ontwikkeling wordt verwacht voor olie (*shale oil*).
- VS en Canada snelst groeiende producenten van gas en olie, volgens sommige bronnen zijn de VS bewezen reserves drie keer zo groot als die in Saudi-Arabië.
- Energie export: verwachting is dat VS binnen 5-10 jaar energie exporteur is. LNG leveranciers die zich voorheen op de VS richtten, zoals Qatar, Algerije en Nigeria zoeken en vinden alternatieve afzetmarkten in Azië (groeiende economieën China en India; post Fukushima Japan).
- Lage gasprijzen in VS: door overproductie. Gas vervangt gaandeweg kolen voor stroomopwekking en diesel/benzine voor (zwaar) wegtransport.
- Reductie CO₂-uitstoot: zonder klimaatbeleid te wijzigen, bereiken de VS een afname van 2% in 2011 (Europa 3%). Oorzaken: vervanging van kolen door gas in de stroomproductie en de economische crisis.
- Export Amerikaanse kolen naar Europa: gas wordt beconcurrereerd door goedkope steenkool uit de VS voor stroomproductie (toename van 5% in 2011, bron: IEA).
- Gevolgen VS buitenlands beleid: slechts 16% van VS olie-import komt thans nog uit het Midden-Oosten tegen 24% tien jaar geleden. De 'shale revolution' in de VS wordt ook wel een 'home coming' genoemd: sterke stimulans voor de eigen economie, minder overzeese avonturen. Hoewel de VS nu nog geëngageerd is in het Midden-Oosten en andere energierijke

gebieden, trekken zij zich op termijn mogelijk terug. Arabische producenten zoeken nieuwe afnemers in Azië (m.n. China en India);

5.1.2a

5.1.2a

Grootste verliezer

lijkt Rusland te worden, met gasproductie en afhankelijkheid van gaspijpleidingen die op termijn niet kunnen concurreren met aanbod van LNG uit de VS.

- Maritieme veiligheid: in 2030 zal 90% van de wereldhandel in fossiele brandstoffen over zee gaan.

5.1.2a

5.1.2a

- VS overweegt export van LNG buiten de huidige vrijhandelszone met Latijns-Amerika; VS LNG waarschijnlijk naar Azië vanwege de hoge energieprijzen daar.

1. B. New Lens Scenarios Shell – A Shift in Perspective for a World in Transition

De belangrijkste geopolitieke ontwikkelingen volgens Shell in de komende 10-20 jaar:

1. De relatie tussen de VS en China. De VS blijft de belangrijkste grootmacht maar moet een meer plurale wereld accepteren, waarin vooral China als de nieuwe grote economische macht een rol speelt.
2. De verschuiving van West naar Oost in de nieuwe internationale verhoudingen. De opkomst van China en India betekent een andere manier van internationaal opereren: meer op de eigen belangen gericht.
3. De bestaande internationale instellingen weerspiegelen niet meer de zetel van de werkelijke macht; de G8 en G20 worden belangrijker.
4. Er kan onvrede ontstaan over de verdeling van de effecten van de financieel-economische crisis. De onvrede van groepen die zich benadeeld voelen, kan zich gemakkelijk gaan richten tegen 'de overheid', die na 2008 niet met een alternatief voor het liberaal kapitalisme is gekomen. Onvrede is er ook over het globaliseringsproces. Daar is geen alternatief voor, maar het wordt wel complexer en gevarieerder met positieve en negatieve gevolgen.

Scenario BERGEN

Kenmerken

In het scenario 'bergen' behouden de huidige machthebbers hun positie en controleren ontwikkelingen vanuit hun verheven zetel. Er is sprake van een gematigde economische groei die gemiddeld onder de 2% blijft. Die matige groei vermindert de druk op de energievraag. De behoefte aan energie wordt ook binnen de perken gehouden door energiepolitiek en de ontwikkeling van compacte steden.

In dit scenario vindt brede toepassing plaats van schaliegas en van Coal Bed Methane (CBM - gas gewonnen uit steenkool). De olieproductie blijft in stand, maar groeit niet meer. Opslag van CO₂ (CCS) wordt dankzij overheidsbeleid ontwikkeld. De opwekking van hernieuwbare energie krijgt een stimulans. Dit alles matigt de uitstoot van broeikasgassen. Desalniettemin wordt de 2-graden-doelstelling overschreden.

Welvaart: de rijken worden rijker, de scheiding arm/rijk blijft intact. Neemt niet weg dat sommige arme landen er wel in slagen uit de armoedesituatie te geraken.

Verbondenheid: er is een breed toegankelijk internet, maar er vindt ook afscherming plaats.

Leiderschap: de leiders komen voort uit de sectoren die het in dit scenario voor het zeggen hebben. Zij richten zich op handhaving van de status quo.

De geopolitieke sturing vindt plaats in dit scenario met een mix van dwang en samenwerking.

Samenwerking is nodig in tijden van globalisering, hoewel gelijktijdig de betekenis van sterke nationale staten wordt beklemtoond. Een vorm van dwang is nodig om onvrede over de effecten van globalisering te kanaliseren.

Economie - globalisering

Hoewel de VS de belangrijkste militaire macht blijft, is zij haar dominantie in economische zin kwijt en kan ze de spelregels voor de internationale economie (op handels- en financieel gebied) niet langer dicteren. China breidt haar macht in de eigen regio uit. Er ontstaat een spannende en gevaarlijke belangentegenstelling tussen China en de VS. De EU en de VS drijven uit elkaar ("The US and Europe find themselves drifting apart on security issues in an atmosphere of mutual non-comprehension").

Die spanning verdwijnt in de twintiger jaren van deze eeuw. China en de VS vinden dan een vorm van noodgedwongen samenwerking in het verband van een G2. Verder multilateraal overleg wordt overbodig ("This G2 leadership model (...) tends to leave other powers, especially the Europeans, in a secondary position"). In het decennium daarna komt er meer variatie: landen als India, Turkije, Zuid-Afrika en Brazilië spelen dan hun partijtje mee. Er ontstaat zelfs een 'concert van de groten' waar ook de EU aan deelneemt. Dit multilaterale overleg moet zich ook bezighouden met kwesties op het gebied van financiën, milieu, voedsel, water en andere grondstoffen.

In economische zin breken er goede tijden aan. De globalisering, die hoe dan ook doorgaat, brengt meer welvaart. In de VS groeit de rijkdom, maar wordt de scheiding arm - rijk groter. Daarnaast

treedt een scheiding tussen generaties op. Die scheiding tussen generaties is ook in Europa aan de orde.

In de geïndustrialiseerde wereld zal de vanzelfsprekende relatie tussen arbeid en productie verbroken worden. Landen zullen hun eigen arbeidsmarkt beschermen. Ook treden er andere vormen van protectionisme op om gevestigde belangen te beschermen.

De rijke landen zijn niet geslaagd in een fundamentele herziening van hun financiële systemen. Om een nieuwe recessie te voorkomen, komen er allerlei vormen van nationale regelgeving. De dollar blijft de toonaangevende internationale munt; China is te druk met interne problemen om haar munt leidend te laten zijn.

Energie

In het bergensscenario blijft de energievraag binnen de perken dankzij gematigde economische groei. Energiebeleid doet de vraag naar olie afnemen. De prijs voor olie blijft op een gematigd niveau. Gas, en dan vooral schaliegas en gas uit steenkool (CBM), nemen in dit scenario een belangrijke plaats in en bepalen in sterke mate de energiemarkt. Het aandeel van deze nieuwe gassoorten kan in de loop van de tijd uitgroeien tot 40%. De acceptatie van het gebruik van schaliegas verschilt per land; Frankrijk, dat over de grootste voorraad schaliegas beschikt, zal die niet winnen. Schaliegas biedt de mogelijkheid om aan de energievraag voldoen totdat daarin voorzien kan worden door hernieuwbare energie. De prijzen van gas convergeren langzamerhand op wereldschaal. Er wordt hard gewerkt aan CO₂-opslag. Verder is er een goed ontwikkelde waterstof-infrastructuur.

Vooral de bouw van compacte steden met energiezuinig vervoer zal bijdragen aan een lagere energievraag.

Ondanks al deze positieve ontwikkeling zal de temperatuurstijging meer dan 2 graden bedragen.

Scenario: OCEANEN

Kenmerken

Tegengestelde economische en politieke belangen worden in dit scenario in toenemende met elkaar verzoend. Dit scenario kenmerkt zich door gestage financieel-economische hervormingen en de opkomende nieuwe economieën. Het zijn vooral marktkrachten die zorgen voor het 'aanboren' van nieuwe hulpbronnen.

Welvaart: in de eurozone vinden hervormingen plaats met een beperking van nationale soevereiniteit. Maar ook: met een Europese renaissance. In de VS blijft de economie stabiel; er blijft echter een discussie spelen over de rol van de overheid.

Verbondenheid: concentratie op de nationale staat met gelijktijdig opbloeiende aandacht voor het lokale en internationale. Er is niet zo'n sterk protectionisme als in het Bergensscenario. Zakelijke, financiële en wetenschappelijke gegevens worden ruimhartig gedeeld.

Leiderschap: nieuwe leiders komen op van buiten de gevestigde orden; dat versterkt de sociale cohesie.

In het Oceanenscenario is er sprake van een sterke *bottom-up* sturing. In een netwerksamenleving bepalen de burgers binnen welke grenzen de markt opereert. Ngo's, die een brede thematiek dienen, bloeien. ICT ondersteunt deze nieuwe vormen van sturing via netwerken.

Economie - globalisering

De globalisering zet door maar op een nieuwe manier. Niet meer volgens de Washington Consensus (liberaal, vrije markt) maar volgens de Peking Consensus, "which advocates an alternative, more state-centric economic and authoritarian political approach". Verschillende typen globalisering bestaan naast elkaar. Ook een Aziatisch ontwikkelingstype en de Europese sociaaldemocratische traditie zijn typen van moderne globalisering ("This diverse polymorphic globalisation is expressed through strengthened supranational regional identities in different parts of the world").

Er ontwikkelt zich in plaats van multilateralisme een minilateralisme. In het kleinere verband van een beperkt aantal staten worden zaken gedaan, zodat een vorm van "patchwork globalisation" ontstaat.

Er kan zich in dit scenario spanning gaan voordoen tussen de nationale waarden en wat anderen als 'universeel' willen opleggen. Het wordt dan ook moeilijker om afspraken op wereldniveau

geaccepteerd te krijgen. De marktefficiëntie is een belangrijk goed, aangevuld met vormen van afspraken op deelgebieden en met een selectief aantal partijen. Landen als Japan, Zuid-Korea, Noorwegen en een herleefde EU doen het goed in dit scenario. Dat geldt ook de VS en China op den duur, na de nodige hervormingen.

Energie

Buiten de VS zal geen schaliegas worden geproduceerd. De verwachtingen worden niet waargemaakt vanwege tegenvallers op politiek, geologisch en technologisch gebied. Het Oceanenscenario is het scenario van de hoge olie- en gasprijzen. Maar is ook het scenario van de doorbraak van nieuwe technologieën: uiteindelijk zal zonne-energie de belangrijkste energiebron zijn. De temperatuurstijging op aarde zal wel meer zijn dan 2 graden. Daarom is er veel aandacht nodig voor adaptatie aan de klimaatverandering.

De energievraag neemt in dit scenario dramatisch toe. OESO-leden namen in 2000 55% van de totale energiebehoefte voor hun rekening, in 2030 is dat 33%. Opkomende landen richten hun economieën wel zodanig in dat met minder energie geproduceerd kan worden en dat optimale recycling plaatsvindt. Aan het eind van 21^e eeuw is de efficiëntie van de zware industrie met 80% toegenomen. In dit scenario winnen alternatieve brandstoffen als natuurlijk gas, elektriciteit en waterstof het gedurende de eerste decennia niet van technologisch vernieuwde benzine- en dieselmotoren. Verder is er in dit scenario sprake van een sterke groei van het aandeel biobrandstoffen. Aan het eind van de eeuw bestaat tweederde van de transportbrandstoffen uit biobrandstoffen. Vooral de tweede generatie biobrandstoffen, die de eerste generatie (uit potentieel voedsel) geheel vervangen, is uiterst succesvol.

In dit scenario blijft de VS wel betrokken bij de mondiale energievoorziening, omdat de schaliegaswinning niet helemaal gebracht heeft wat er van werd verwacht. Ook kunnen infrastructurele aanpassingen (op energiegebied) niet direct worden gerealiseerd.

Steenkolen blijven in het Oceanenscenario tot het midden van de eeuw een belangrijke rol spelen. Het zijn optredende calamiteiten die vanaf dat moment dwingen tot maatregelen zoals CO₂-opslag en stoppen met het gebruik van steenkool. Grote steden in kustgebieden zullen herhaaldelijk door stormvloed geteisterd gaan worden en tussen 2030 en 2050 wordt duidelijk dat er geen enkele twijfel meer bestaat aan het verband tussen CO₂-niveau en klimaatverandering. En dat bepaalt de beleidsveranderingen.

Vanwege ontbrekende politieke steun heeft kernenergie het niet gemakkelijk. Zonne-energie zal uiteindelijk op de eerste plaats komen te staan in dit scenario. En dit – opnieuw – door de publieke opinie.

Gaan we ooit geheel op hernieuwbare bronnen over? Nee, in beide scenario's blijft het aandeel hernieuwbare energie 30 – 40 % in 2060.

Gedachten over duurzame ontwikkeling

De scenariostudie eindigt met een aantal observaties over duurzame ontwikkeling en de relatie tussen energie, water en voedsel.

Het kan best zijn, zo meldt Shell, dat wat er uiteindelijk gebeurt, een mengvorm is van beide scenario's. Maar wat wel duidelijk is, is dat in beide scenario's de temperatuurstijging de 2 graden te boven gaat. Met alle gevolgen van dien. En daarom is het nodig dat er een dialoog start over wat ons te doen staat. Daar willen de scenario's een aanzet toe geven. De politiek wordt aangesproken: "A positive outcome requires a series of proactive, far-sighted, and co-ordinated national and international policy developments that, to date, seem beyond the bounds of plausibility."

Als we geen aandacht geven aan deze ontwikkelingen en het Oceanen-scenario zich zou gaan voltrekken, dan is de schade voor de economie groot.

Stress Nexus: er is sprake van een water – energie – relatie. Voor landbouw is 70% van het zoetwater nodig. Voor energiewinning is ook steeds meer water nodig. In de VS gebruikt de energiesector 40% van de zoetwatervoorraad. Zo zijn er ook allerlei verbanden tussen voedsel en water (droogte leidt tot verschuiving van productie. Een hoge zeespiegel leidt tot verzilting van rivierdelta's. Verzuring van oceanen leidt tot grote schade aan de biodiversiteit.

Shell-scenarios 2013

Algemeen:

- Energiegebruik neemt sterk toe.
- Klimaatverandering zet door (overschrijding 2 graden-grens).
- Macht verschuift van Oost naar West.
- Opkomst nieuwe vormen van globale samenwerking (instituten).
- Blijvende onvrede over verdeling lasten/lusten globalisering.
- Sterke spanning tussen energie – voedsel – water (Stress Nexus).
- Vanwege vele belanghebbenden moeten oplossingen in gezamenlijkheid gezocht worden (overheid, kennisinstellingen, bedrijven).
- Beleid doet er toe. De markt laat fors klimaatprobleem ontstaan met desastreuze gevolgen voor economie.

Vergelijkend overzicht van twee scenario's: Bergen en Oceanen:

	BERGEN	OCEANEN
Sturing	<ul style="list-style-type: none"> -Gevestigde orde houdt macht en controleert ontwikkelingen. -Op mondiaal niveau: dwang en samenwerking. 	<ul style="list-style-type: none"> -Marktkrachten bepalen ontwikkelingen. -Bottom-up sturing in netwerksamenleving. -Tegengestelde economische en politieke belangen worden verzoend.
Sociaal-economische ontwikkelingen	<ul style="list-style-type: none"> -Gematigde economische groei. -Scheiding arm /rijk blijft bestaan, zeker binnen landen (zoals VS). -Generatiekloof in VS en EU. -Aantal landen komt uit armoede. -Band tussen productie en arbeid verbroken. 	<ul style="list-style-type: none"> -Gestage financiële en economische hervormingen. -Sterke economische groei.
Energie	<ul style="list-style-type: none"> -Groot aandeel (uiteindelijk 40%) schaliegas en Coal Bed Methane (CBM). -Olieproductie stabiliseert. -Ontwikkeling CO-2-opslag -Stimulans voor hernieuwbare energie -Waterstof als energiebron is ontwikkeld. -Compacte steden beperken energiebehoefte. 	<ul style="list-style-type: none"> -Olieproductie gaat onverminderd door. -Steenkool blijft belangrijke energiebron. -Schaliegasproductie alleen in VS; blijkt iets minder veelbelovend dan gedacht. -VS blijft betrokken op wereldwijde energieproductie. -Na calamiteiten overstap op hernieuwbare bronnen: uiteindelijk zon op één. -Sterke positie tweede generatie biobrandstoffen. -Geen sterke positie voor kernenergie.
Globalisering	<ul style="list-style-type: none"> -VS blijft belangrijkste militaire macht, niet economisch. -China neemt economische positie VS over. -Spanningsvolle relatie China – VS die evolueert naar G2 noodgedwongen samenwerking. -Globalisering brengt meer welvaart. -Er doen zich vormen van protectionisme voor. -Het financieel systeem is niet hervormd. -Dollar blijft referentiemunt. -India, Turkije, Zuid-Afrika en Brazilië zijn belangrijke opkomende economieën. 	<ul style="list-style-type: none"> -Globaliseringsproces krijgt alle ruimte. -Ontstaan 'patchwork'-globalisering: verschillende typen: naast VS-bepaald, nu ook Aziatisch en Europees model mogelijk. -Minilateralisme i.p.v. multilateralisme: beperkt aantal landen maken afspraken op deelgebieden. -Landen als Japan, Zuid-Korea, Noorwegen en herleefde EU doen het goed; na hervormingen: ook China en VS.
Klimaat	Ondanks alle beleid, 2-graden-grens toch overschreden	<ul style="list-style-type: none"> De blijvende inzet van olie en steenkool als energiebron leidt tot sterke klimaatverandering. Veel hogere opwarming dan 2 graden. Veel aandacht voor adaptatie.
Europa	Er treedt verwijdering tussen VS en Europa op.	Europa heeft duidelijke eigen positie in de wereld.

2. A. Nigeria

Belangrijkste politieke dossiers voor Shell in Nigeria zijn oliediefstal, de Petroleum Industry Bill en Niger Delta milieu-vervuilingsproblematiek. Shell zal naar verwachting steun van het Kabinet vragen om de oliediefstal samen met vermoedelijk gelijkgestemde landen (VK, VS), op de internationale agenda te plaatsen.

- Bewust van de complexe situatie in de Niger Delta, in het bijzonder ook Shell's uitdagingen als de vervuiling in het gebied, de relatie met de Nigeriaanse autoriteiten, Shell's rol in de Joint Venture SPDC en de oliediefstal.
- Situatie staat in belangstelling van o.a. NL NGO's en politiek. Rechtszaken tegen Shell zijn breed verschenen in de media en het Kabinet wordt geregeld aangesproken op de situatie in de Niger Delta en Shell's rol in Nigeria. Wat is, met oog op de toekomst, Shell's visie m.b.t. de Niger Delta en welke strategie op middellange termijn streeft het na?
- Oliediefstal is omvangrijk en heeft zeer negatieve gevolgen voor mens, economie, milieu en stabiliteit. Belangrijk dit internationaal aan te kaarten. In eerste instantie zijn de Nigeriaanse autoriteiten verantwoordelijk voor gebeurtenissen op haar grondgebied en binnen haar relatie met de industrie. Van belang met de Nigeriaanse overheid in gesprek te blijven over de problematiek.
- NL overheid bewust van visie Shell op de negatieve consequenties van concept Petroleum Industry Bill voor duurzame ontwikkeling in Nigeria en investeringen door de olie-industrie. Hoe ziet Shell haar contact met de Nigeriaanse overheid over deze nieuwe wetgeving en welke stappen zijn gepland?

5.1.2a

5.1.2a

Achtergrond

Shell in Nigeria

Nigeria: 160 miljoen inwoners, hoogst bevolkte land van Afrika. Shell opereert in Nigeria als onderdeel van de joint venture Shell Petroleum Development Company of Nigeria (SPDC). In deze joint venture zijn de verdelingen: 55% van aandelen in handen staatsbedrijf Nigerian National Petroleum Company; Shell (operator); 10 % Elf Petroleum Nigeria Ltd (een dochter van Total) 5% Agip. Olieproductie ligt op 2,5 miljoen vaten olie per dag (top 10 wereldwijde producent) en gas op 40 mld. kubieke meter gas per jaar (top 10 producent). Shell is verreweg Nigeria's belangrijkste olie- en gaspartner, exporteert v.a. 1958.

5.1.1c

Oliediefstal

De grootscheepse vervuiling in de Niger Delta is grotendeels het resultaat van oliediefstal en illegale raffinage, oftewel 'bunkering'. Er zou sprake zijn van een verlies van circa 100.000 tot 200.000 vaten per dag, met een waarde tot \$7 mld per jaar. De diefstal omvat zowel grootschalige georganiseerde aftapping en export, als kleinschalige diefstal en (zwaar vervuillende) raffinage voor eigen gebruik.

5.1.2a

De situatie leidt tot een negatieve spiraal van illegale raffinage en handel, grootschalige milieuvervuiling, corruptie, wetteloosheid, geweld en piraterij in de Golf of Guinee (van Ghana tot Angola). Daarnaast leidt Shell reputatieschade. Shell streeft derhalve naar harde aanpak van de oliediefstal.

5.1.2a

5.1.2a

Met Nigeria binnenkort als

grootste economische macht in Afrika, is dit geen goed signaal.

Mogelijke maatregelen voor het tegengaan van oliediefstal:

- 5.1.2a
- tracking system voor olie (a la Kimberley-proces voor bloeddiamanten);
- versterken van de maritieme veiligheid in Nigeria en Golf van Guinee;
- in kaart brengen van de financiële stromen.

Om deze mogelijke maatregelen uit te voeren is internationale samenwerking noodzakelijk. 5.1.2a

5.1.2a

Rol Nederlandse overheid

Nederland kaart de oliediefstal, en economische en ecologische impact, op de geijkte niveaus binnen de Nigeriaanse overheid aan. Ambassade verleent steun (€100.000,-) aan "public awareness" en research activiteiten van AfricaPractice Foundation met als doel de oliediefstal te bestrijden. Tevens wordt financiële steun aan lokale en internationale NGO's verleend voor de aanpak milieuproblematiek, toepassing van wereldwijde best practices in de Nigeriaanse olie-industrie en aanpak van illegale oliediefstal en raffinage.

Een missie van het Staatstoezicht op De Mijnen (SoDM) is aangeboden om de Nigeriaanse overheid te assisteren bij het toezicht op de olie- en gasector (is afhankelijk van een Nigeriaans akkoord).

Petroleum Industry Bill

Ter vervanging van oude versnipperde wetgeving ligt een nieuwe Petroleum Industry Bill (PIB) voor in het Nigeriaanse parlement. Doelstelling is één transparante wet met goede verdeling van opbrengsten tussen staat en industrie en effectieve regulering van de sector. De industrie steunt deze doelen.. Echter, er staat in Nigeria politiek veel druk op snelle passage van de PIB door het parlement, waarbij een *quick fix* en korte termijn opbrengsten belangrijker lijken effectieve wetgeving en duurzame economische groei.

De huidige concept-PIB impliceert, aldus het collectief van de internationale olie-industrie in Nigeria - de OPTS- een verslechtering van het investeringsklimaat, een daling in de winstgevendheid van huidige investeringen en een stopzetting van geplande nieuwe investeringen. Ook wat betreft het milieu laat de PIB na een aantal essentiële hervormingen door te voeren, waaronder het duidelijk en eenduidig beleggen bij overheidsinstanties van taken & verantwoordelijkheden. Waaronder verantwoordelijkheid voor identificatie en toezicht op schoonmaakactiviteiten bij olievervuiling. De olie-industrie is bij het ontwerp van de wetgeving niet geraadpleegd en de minister van Petroleum gaat tot heden het debat uit de weg. Tegelijk is duidelijk dat de OPTS als vertegenwoordiger de buitenlandse industrie ter plaatse een weinig effectieve lobby voert.

Rol Nederlandse overheid

Het gaat om een Nigeriaans wetgevingsproces. De ambassade zet zich in voor dialoog tussen de Nigeriaanse autoriteiten en de olie-industrie om te komen tot een meer gebalanceerde wetgeving die positief werkt voor alle partijen

Vanuit de NL overheid wordt aangedrongen op zorgvuldigheid en openheid teneinde tot goede wetgeving te komen die tegemoet komt aan de belangen van zowel de industrie als de Nigeriaanse overheid en economie.

5.1.2a

5.1.2a

Milieuproblematiek Niger Delta

Als gevolg van olieboringen en illegale oliediefstal- en raffinage, heeft de olievervuiling in de Niger Delta ernstige gevolgen voor de leefomgeving van de lokale bevolking. Veel aandacht bestaat hiervoor vanuit (ook Nederlands) maatschappelijk middenveld en TK.

In augustus 2011 verscheen het UNEP rapport 'Environmental Assessment of Ogoniland': een eerste objectieve assessment van de omvang van de schade en mogelijke oplossingen. Reactie van de Nigeriaanse overheid liet lang op zich wachten. Recent werd het Hydrocarbon Pollution Restoration Project (HYPREP) opgericht; een eenheid binnen het ministerie van Oliezaken dat de schoonmaakwerkzaamheden in Ogoniland namens de Nigeriaanse overheid moet coördineren. De Nationale Coordinator heeft in februari een bezoek gebracht aan NL, waarbij zij kennis maakte met de Nederlandse (institutionele) expertise op het gebied van bodemsanering. Hier ligt een mogelijkheid voor inschakeling van Nederlandse kennis en producten t.a.v. bodemsanering, de institutionele aspecten van sanitatie en de gezondheidsaspecten.

Rol Nederlandse overheid

De Nederlandse overheid tracht, mede op verzoek van de 2^e Kamer, de dialoog met industrie, civil society, bevolking, Nigeriaanse overheid, ' en de internationale gemeenschap op gang te brengen en te houden. Daartoe organiseert de ambassade in Abuja 'ronde tafels' waarbij ze zoveel mogelijk de betrokkenen probeert aan de tafel te krijgen.

Maatschappelijk verantwoord ondernemen (MVO)

De NL overheid wijst Shell en andere bedrijven steeds op het belang van MVO. Het gaat om:

- UN Guidelines on Business and Human Rights (de zgn. Ruggie-principes);
- de Voluntary Principles on Security and Human Rights; Shell zegt deze toe te passen en is voorstander van Nigeria's toetreding tot de VP's
- de OESO Richtlijnen voor Multinationale Ondernemingen.

Tegen Shell loopt een rechtszaak voor de NL rechter, aangespannen door Nigeriaanse boeren (met steun van Milieudefensie) vanwege schade aan landbouwgrond en viskweekvijvers in de Nigerdelta. De NL rechter acht zich bevoegd. Shell International betwist dat het als bedrijf, dat slechts 30% aandelen houdt in SPDC, aansprakelijk gesteld kan worden voor activiteiten van SPDC in Nigeria.

In de VS loopt de rechtszaak van de familie Kiobel tegen Shell vanwege vermeende mensenrechten schendingen. De NL overheid heeft een amicus curiae brief aan de Supreme Court gezonden met vragen over de bevoegdheid van de Amerikaanse rechter.

Bij het Nationaal Contactpunt voor de OESO Richtlijnen (NCP) lopen twee meldingen waarvoor vertrouwelijke bemiddeling gaande is. Na afloop volgt een publieke verklaring van het NCP.

In de afgelopen jaren heeft het kabinet bij herhaling vragen van de TK moeten beantwoorden over de mate waarin Shell principes van MVO naleeft. Het kabinet spreekt Shell hierop geregeld aan; ook de Nigeriaanse regering dient evenwel op zijn verantwoordelijkheid te worden gewezen om de complexe problematiek aan te pakken.

2. B. India (PASSIEF)

N.a.v. een *transfer pricing audit* in januari 2013 hebben de Indiase *Tax Authorities* de belastbare inkomsten van Shell India Markets Private Limited met USD 2,7 mln. verhoogd en heeft Shell recent een belastingaanslag van EUR 1 mld. gekregen.

Shell bestrijdt deze belastingaanslag en de wijze waarop de autoriteiten zijn gekomen tot de verhoging van het belastbaar inkomen. Zie voor Shell's argumentatie de confidentiële *storyline* in de achtergrond.

5.1.2a

Afhankelijk van de uitkomsten van de ambtelijke contacten, van een appreciatie van deze kwestie door FIN en na een nieuw overleg met Shell, BZ, FIN en EZ medio mei, zal worden gezien wat vervolgstappen kunnen zijn. De kwestie laten opbrengen door MinFIN en/of MinBHOS (die in het najaar een economische missie naar India zal leiden) behoort in dat geval wellicht tot de mogelijkheden.

Achtergrond

Storyline Tax Issue India Draft – Confidential – March 19 –

5.1.1c

5.1.1c

3. EMU

- NL en rest EU gecommitteerd aan meer crisisbestendig maken van Eurozone. Begrijpen goed dat dit ook voor internationale partners van groot belang is. Gaat misschien niet snel maar dat komt omdat draagvlak onder bevolkingen cruciaal is.
- Inmiddels vergaande stappen gezet:
 - oprichting 'firewall' in de vorm van noodfondsen (omvang USD 1000 mld.) en toezegging ECB om "al wat nodig" te doen;
 - vijf reddingspakketten (GRI, IER, POR, SPA, CYP) met bijpassende conditionaliteiten.
 - toezicht op nationale begrotingen en structurele hervormingen;
 - toezicht op Europese bankwezen: toewerken naar één Europese bankenunie om financiële sector te stabiliseren.
- Positieve signalen nu zichtbaar maar risico's nog niet geweken. Naast stabiliseren crisis is tweede belangrijke poot aanzwengelen groeivermogen: verder verdiepen interne markt, met name op het vlak van diensten, externe handel (o.a. handelsovereenkomsten Japan en VS), hervormingen doorvoeren in de economieën van de lidstaten.
- Voor o.a. NL is internationale inbedding zeer belangrijk, met name betrokkenheid van het IMF. Niet primair financieel maar vooral om te helpen de Europese ruggen recht te houden en het momentum van de ingezette hervormingsprocessen te behouden.

Achtergrond

Kern

- De afgelopen periode zijn besluiten genomen om de economische stabiliteit in Europa te verbeteren en hebben zwakke lidstaten belangrijke stappen gezet om hun begroting op orde te krijgen en economieën weer concurrerender te maken.
- De economische situatie in de EU is echter nog altijd zorgelijk. In 2013 krimpt de economie van de Eurozone naar verwachting met 0,3 %. De werkloosheid in de EU bedroeg 10,5% in 2012 en de jeugdwerkloosheid is met name in Zuid-Europa zeer hoog. Ook blijft de algemene economische situatie in een aantal zuidelijke lidstaten, met name Cyprus en Griekenland en in mindere mate Spanje en Italië, zorgelijk.

Toelichting

Kwetsbare lidstaten

5.1.2a

5.1.2a

Rapport ER-vz. Van Rompuy over toekomst EMU

- Tijdens ER in juni a.s. verdere bespreking toekomst van de EMU. ER sprak eerder over deze materie tijdens de ER-bijeenkomsten in juni, oktober en december 2012. Het meest concreet zijn de ideeën over bankenunie, bestaande uit Europees banktoezicht, Europese resolutie, een Europees depositogarantiestelsel (DGS) en een Europese publieke achtervang. Op deze manier kan de onderlinge besmetting tussen zwakke banken en kwetsbare overheden doorbroken worden.
- Daarnaast heeft Van Rompuy enkele ideeën gepresenteerd over de versterking van budgettaire en economische coördinatie. Deze ideeën zijn in minder detail uitgewerkt. In het oog springende ideeën zijn een 'fiscal capacity' voor de Eurozone en individuele contracten met lidstaten en het EU-niveau over economische hervormingen.

5.1.2i

Groeiagenda

- Nederland is voorstander van een ambitieuze groeiagenda. Naast structurele hervormingen in lidstaten, moeten in de EU maatregelen genomen worden ter versterking van het Europese concurrentievermogen.
- Enkele voorbeelden van de mogelijke impact van Europese groeiagenda:
 - Het voltooien van de interne markt kan het BBP in 2020 met 3% verhogen.
 - Het handelsakkoord tussen de EU en Zuid-Korea zal waarschijnlijk EUR 19 mld. aan nieuwe handel opleveren voor de Europese Unie. Nederland profiteert hier voor EUR 2 mld. van.

4. Revenue Transparency onderhandelingen (PASSIEF)

- De EU werkt aan over versimpeling van het jaarrekeningrecht, de Accounting Directive. Aan deze richtlijn wordt een hoofdstuk (nr.9) toegevoegd over 'revenue transparency'.
- Op 9 april jl. is er in de informele triloog tussen Europese Commissie, Raad en Europees Parlement een akkoord bereikt over de herziening van de richtlijn.
- **Rapportageplicht:** Grote Europese mijnbouw- en houtkapbedrijven zullen jaarlijks per land en per project moeten rapporteren wat zij aan de (nationale/provinciale/gemeentelijke) overheid betalen.
- **Doelstelling:** bestrijding van de 'resource curse' door inzichtelijkheid in opbrengsten uit de grondstofwinning opdat lokale bevolking haar overheid kan aanspreken op de aanwending van die opbrengsten.
- **Krachtenveld:** de rapportageplicht ligt politiek zeer gevoelig. Verzet tegen transparantie is riskant (wat heeft men te verbergen?). Civil society zit er bovenop (o.a. Cordaid). Er heerst een beeld dat Shell voorheen het NL standpunt bepaalde, wat George Soros begin februari jl. nog in Nieuwsuur aanwakkerde. Kabinet heeft de Kamer per brief d.d. 8 februari over zijn standpunt geïnformeerd.
- **Inhoud:** Allereerst kent de richtlijn na intense discussie uiteindelijk geen uitzonderingsgrond voor rapportage indien een gastland openbaarmaking van betalingen verbiedt. Ten tweede komt er in de herzieningsclausule van de richtlijn geen verwijzing naar uitbreiding van de transparantievereisten naar de telecom-, bouw- en banksector. Ten derde behelst het akkoord dat de richtlijn toch een equivalentiebepaling bevat, die regelt dat bedrijven die reeds onder een gelijksoortige rapportageplicht vallen (bijvoorbeeld de Dodd-Frank Act) niet nogmaals hoeven te rapporteren op grond van de rapportageplicht in deze richtlijn. De uitkomst van de onderhandelingen op deze drie discussiepunten is conform de Nederlandse inzet.
- **Vervolg:** medio mei stemt het EP over het bereikte akkoord. Naar verwachting wordt het akkoord geagendeerd voor de Raad voor Concurrentievermogen van 28-29 mei voor bekrachtiging door de Raad.
- **Achtergrond:** EU-rapportageplicht volgt Amerikaanse Dodd-Frank Act met gelijksoortige verplichting (paragraaf 1504). Beide dienen ter ondersteuning van Extractive Industry Transparency Initiative (EITI), het internationale initiatief dat een landen-specifiek transparantieregime met bindende afspraken voor overheid én bedrijfsleven biedt.
- **Positie Shell:**

5.1.1c

5.1.1c

5. Groningen - gaswinning

Op 25 januari 2013 is er een brief naar de Tweede Kamer verzonden waarin is aangekondigd dat er in de toekomst in Groningen meer en sterkere aardbevingen kunnen plaatsvinden door de gaswinning door de Nederlandse Aardolie Maatschappij (NAM; aandeelhouders zijn 50% Shell en 50% Exxon Mobil). Naar aanleiding hiervan heeft de Minister van EZ elf onderzoeken aangekondigd.

Elf onderzoeken

Schade beperken en in kaart brengen schade door eventueel grotere bevingen

1. Proactief onderzoeken hoe gebouwen preventief te versterken en het uitvoeren van deze preventieve maatregelen.
2. Onderzoek/quickscan naar mogelijke effecten van sterkere bevingen op buisleidingen, dijken en andere mogelijke economische schade.
3. Onderzoek naar schadepatroon bij een hoger maximum (sterkte groter dan 3,9 Richter en langere duur van de trilling);
4. Onderzoek naar welk gebied getroffen wordt bij hoger maximum en met welke intensiteit.

Onderzoek naar mogelijkheden tot beperken aantal en sterkte bevingen

5. Onderzoek naar (nieuwe) maximum van sterkte van bevingen voor het Groningen-gasveld;
6. Onderzoek naar alternatieve winningstechnieken om aantal en maximum bevingen te verkleinen (inclusief effecten van productiebeperking).

Mogelijke consequenties productiebeperking

7. Onderzoek mogelijkheden kwaliteitsconversie en gevolgen voor de voorzieningszekerheid;
8. Onderzoek effecten op inkomsten Staat;
9. In kaart brengen leveringsverplichtingen Groningengas.

Overig gerelateerd onderzoek

10. Onderzoek naar mogelijke waardedaling huizen.
11. Bekijken hoe we de onafhankelijkheid van schadebepaling en afhandeling beter kunnen verankeren. Onderdeel hiervan is het invullen van de ombudsfunctie (onafhankelijke raadsman).

Planning

De onderzoeken zullen niet gelijktijdig gereed zijn. In juni 2013 zal de Tweede Kamer geïnformeerd worden over de resultaten van de onderzoeken 1, 2, 10 en 11. De overige onderzoeksresultaten zullen onderdeel uitmaken van de besluitvorming rond het geactualiseerde winningsplan, dat op 1 december 2013 bij EZ zal worden ingediend.

Borging onafhankelijkheid

Er is een stuurgroep ingesteld om de opzet van de onderzoeken tegen het licht te houden en goed te keuren. Daarnaast zal de stuurgroep de onderzoeken begeleiden en monitoren op kwaliteit, onafhankelijkheid en tijdigheid, de uitkomsten bezien en daarover aan de Minister van EZ rapporteren. De stuurgroep heeft volledige vrijheid van handelen.

De leden van de stuurgroep zijn:

- Mw. drs. T. Klip-Martin (voorzitter). Zij is dijkgraaf van het waterschap Vallei en Veluwe en heeft daarvoor diverse bestuurlijke functies vervuld, onder andere als thema-gedeputeerde voor Bodem & Diepe ondergrond in het InterProvinciaal Overleg.
- Dhr. prof. dr. R.D. van der Hilst. Hij is hoofd van de afdeling Earth, Atmospheric and Planetary sciences aan het Massachusetts Institute of Technology (MIT), waarbij hij zich onder andere bezig houdt met seismologie.
- Dhr. dr. J.N. Breunese. Hij is werkzaam bij TNO en heeft als expertiseterrein modelleren van de ondergrond en gasreservoirs, aardgasproductie en bodembeweging.

De stuurgroep wordt bij haar werkzaamheden ondersteund door een technische begeleidingscommissie die tot taak heeft de voortgang en de inhoud van alle technische onderzoeken te bewaken.

Communicatie

Over het hele dossier onderhouden alle betrokkenen intensief contact, zowel onderling als met EZ. De samenwerking tussen regionale partijen zoals de provincie, de gemeenten en de Veiligheidsregio en de NAM heeft inmiddels duidelijk vorm gekregen. EZ is regelmatig aanwezig bij overleggen van de regionale stuurgroep (bestaande uit lokale bestuurders).

Ook wordt nauw samengewerkt tussen de diverse partijen in Groningen en EZ. Zo is er een Regionaal Informatiepunt Gaswinning opgericht in het gemeentehuis in Loppersum. Daarnaast treedt de directie van de NAM actief naar buiten om voorlichting te geven over gaswinning en aardbevingen.

De Minister van EZ is twee keer in Groningen geweest, om de regio te informeren en om zichzelf op de hoogte te laten stellen over de zorgen van de omgeving (27-29 januari en 28-29 maart).

6. Groenboek Klimaat- en Energiebeleid 2030

Europees klimaat- en energiebeleid 2030

De Europese Commissie presenteert tijdens de informele Energieraad het groenboek 'Europees Klimaat- en Energiebeleid', dat op 27 maart 2013 is uitgekomen. Dit groenboek schetst de mogelijke contouren van het klimaat- en energiebeleid voor 2030.

Met het groenboek willen de Commissarissen Hedegaard (Milieu) en Oettinger (Energie) het debat stimuleren over de vraag hoe de doelstellingen voor het terugdringen van broeikasgassen, het gebruik van hernieuwbare energie en energiebesparingen na het jaar 2020 moeten worden vormgegeven. Met het verschijnen van het groenboek wordt tevens de formele consultatie gestart.

In de routekaart energie 2050 van 15 december 2011 (Kamerstuk 22112, nr. 1359) wordt aangegeven dat de CO₂-uitstoot in 2050 met 80% tot 95% moet zijn verminderd om de opwarming van de aarde te beperken tot 2 graden. De Commissie geeft in haar groenboek aan dat een doel van 40% CO₂-reductie in 2030 nodig is om op koers te blijven. Volgens de Commissie is dit doel kosteneffectief. Een lager doel zou leiden tot hogere klimaatkosten op de langere termijn.

Belangrijkste vraag die in het groenboek voorligt is of Europa alleen een doel voor verdere CO₂-reductie moet nastreven, of dat er daarnaast ook doelen voor hernieuwbare energie en energie-efficiëntie moeten worden geformuleerd. Dat is thans voor de periode tot en met 2020 het geval.

Daarnaast worden in het groenboek de volgende zaken aan de orde gesteld:

- Het energiesysteem dient bij te dragen aan de concurrentiekracht van de Europese economie. De huidige aanpak lijkt negatieve gevolgen te hebben op de Europese energieprijzen.
- Nationale doelen worden bekritiseerd omdat deze veelal minder kosteneffectief uitpakken dan doelen op Europese schaal. Wel is meer flexibiliteit nodig om rekening te houden met nationale omstandigheden.
- De huidige interactie tussen klimaat- en energiedoelen is niet kosteneffectief. Een eventueel doel voor hernieuwbare energie, naast een doel voor CO₂-reductie dient zeer zorgvuldig te worden afgewogen.
- De interactie tussen verschillende (nationale) stimuleringsinstrumenten is niet kosteneffectief.

De Europese Commissie komt op zijn vroegst aan het einde van het jaar met een voorstel in de vorm van een nieuwe richtlijn of een mededeling. Dan zal de Commissie ook de door lidstaten gevraagde evaluatie en impact analyse presenteren waarin nader zal worden ingegaan op de ervaringen met het huidige klimaat en energiepakket en of en in hoeverre verschillende doelen en instrumenten kosteneffectief naast elkaar kunnen bestaan.

Nederland vindt het groenboek een belangrijke eerste stap om de discussie over de doelen voor 2030 op gang te brengen. Nederland juicht een kosteneffectieve aanpak bij de interactie van klimaat- en energiedoelen voor 2030 toe. Daarnaast vindt Nederland het belangrijk dat de contouren van het klimaat- en energiebeleid voor 2030 rekening houden met de concurrentiekracht van de Europese economie. Tot slot, wil Nederland een goed functionerend emissiehandelssysteem dat zorgt voor minder CO₂ uitstoot en dat tegelijkertijd investeringen in koolstofarme technologieën bevordert. Een goed functionerend emissiehandelssysteem is een belangrijke voorwaarde voor een succesvolle integratie van hernieuwbare energie en draagt bij aan een snelle transitie naar een meer duurzame energiehuishouding. Daarbij mag het *level playing field* van de internationaal concurrerende industrie niet in gevaar komen.

Vóór 2 juli zal het kabinet haar reactie naar de Commissie sturen. De concept-Kabinetsreactie wordt eerst aan de Tweede Kamer en de Eerste Kamer voorgelegd en zal daarna aan de Commissie gezonden (met afschrift aan beide Kamers).

Reeds beoordeeld 1352500

Reeds beoordeeld 1352500

5.1.1c en 5.1.2i

5.1.1c en 5.1.2i

5.1.2i

5.1.2i

5.1.2i

5.1.2i

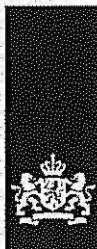
5.1.2i

5.1.2i

5.1.2i

5.1.2i

5.1.2i

Aan
Van
Via
Kopie aan
Afgestemd met

R

DIO *R*

5.1.2e

5.1.2e

AZ, EZ, Regiodirecties

TER BESLISSING

Datum

22 januari 2015

Onze Referentie

BZ-2016.43531

Opgesteld door

5.1.2e

T

5.1.2e

memo

Jaarlijks diner Executive Committee Shell, 26 jan a.s.

Aanleiding

Op 26 januari (18.30-21.30 uur) vindt het jaarlijks dineroverleg van het kabinet met de *Executive Committee* (EC) van Shell.

Naast MP zullen Minister van Financiën Dijsselbloem, Staatssecretaris van IenM Dijkzma

5.1.2e

en

5.1.2e

5.1.2e

deelnemen.

5.1.2e

zal u bij dit overleg begeleiden.

Kern/samenvatting

Het jaarlijks overleg met Shell beoogt informeel met elkaar van gedachten te wisselen over (inter)nationale ontwikkelingen op economisch en politiek gebied, in het bijzonder op het terrein van energie.

Er is geen agenda en u hoeft geen specifieke punten te maken. Alle aanwezigen kunnen vrijuit op alle thema's meediscussieren. Met Shell is overeengekomen dat de volgende onderwerpen aan de orde kunnen komen:

1. Groningen/ NAM;
2. Energierapport;
3. Dividendbelasting;
4. Klimaatonderhandelingen Parijs;
5. ETS incl. Carbon Leakage;
6. Rusland;
7. Kazachstan – consequenties overname BG;
8. Iran;
9. Brunel;
10. Indonesië;
11. Nigeria.

Bijgaand treft u fiches aan m.b.t. deze onderwerpen, afgestemd met AZ en EZ. Tot slot bevat het dossier een fiche 'Overige onderwerpen', aangedragen vanuit EZ en BZ, m.n. overname BG, lage olieprijs, Europese raffinagemarkt, chemie.

Toelichting

Deelnemers vanuit Shell

Executive Committee

Ben van Beurden, Chief Executive Officer;
Simon Henry, Chief Financial Officer;
John Abbott, Downstream Director;
Harry Brekelmans, Projects & Technology Director;
Andrew Brown, Upstream International Director;
Ronan Cassidy, Chief Human Resources & Corporate Officer;
Donny Ching, Legal Director;
Marvin Odum, Unconventional Resources Director;
Maarten Wetselaar, Integrated Gas Director.

De CV's van de aanwezigen zijn toegevoegd.

Datum

22 januari 2016

Onze Referentie

BZ-2016.43531

8. Iran

Spreekpunten

5.1.2)

Iran - KSA

5.1.2a

Achtergrond Shell in Iran

- In weekend 16-17 januari is d.m.v. een gezamenlijke verklaring van HV Mogherini en Iraanse MinBZ 'Implementation day' afgekondigd in Wenen, nadat het IAEA zijn rapport publiceerde met daarin de conclusie dat Iran aan zijn verplichtingen uit het akkoord heeft voldaan. Iran staat de komende jaren onder een strikt inspectieregime van het IAEA, het verificatieproces en resultaat hiervan worden nauwkeurig gevolgd.
- Volgens afspraak wordt nu de stapsgewijze sanctieverlichting in gang gezet. De VN beëindigt vandaag de relevante VNVR-resoluties en de EU publiceert een Raadsbesluit waarmee de eerder uitgewerkte sanctieverlichting in werking treedt. De door u ondertekende regeling (die de nationale implementatie van het sanctieregime formaliseert) wordt z.s.m. gepubliceerd in de Staatscourant.
- Het bedrijfsleven is 18/1 jl. – middels een ECHO-bericht (loopt via VNO-NCW) – geïnformeerd over de gevolgen van Implementation Day voor zakendoen met Iran. Ook wordt het bedrijfsleven geïnformeerd via de nieuwe werkgroep 'Economische Diplomatie Iran' (o.l.v. BZ) en d.m.v. nieuw 'Handboek Iran'.

5.1.1c

- Shell heeft deelgenomen aan de handelsmissie van MinEZ naar Iran van 23-25 november jl. Op 28 en 29 november organiseerde Iran de Teheran Summit: Introduction on new Iran Petroleum Contracts, waar het nieuwe model van olie-contracten, bekend als het geïntegreerde Petroleum Contract (IPC) werd gepresenteerd. Shell was hier aanwezig.

5.1.1c

5.1.2a

•

5.1.2a

•

5.1.2i

•

5.1.2a

5.1.1c

7. Kazachstan – consequenties overname BG (Karachaganak project)

Spreekpunt (passief)

5.1.2i

Achtergrond

- Karachaganak is een zeer winstgevend project (naar schatting 1200 bcm gasreserves en 1 miljard ton oliereserves). BG is als grootste aandeelhouder (29,5%) operator van dit project. De vriendelijke overname door Shell van British Gaz (BG) in april jl. houdt tevens in Shell's recht op overname van BG's aandeel in dit project.
- Voor de overname wereldwijd is instemming ('anti trust en competition approvals') vereist van de verschillende jurisdicties, waaronder KAZ. 5.1.1c

5.1.1c

- Tijdens het bezoek van MP Rutte op 2 december jl. is de positieve boodschap over de goedkeuring van Kazachse zijde nogmaals onder de aandacht gebracht van President Nazarbayev.
- Aandeelhouders in Karachaganak: BG (joint operator) 29,5%, ENI (joint operator) 29,5%, Chevron 18,0%, Lukoil 13,5, KazmunaiGas 10%.

-

11. Nigeria

Spreekpunten

5.1.2i

Achtergrond

Amnesty Rapport en Kamervragen

- Amnesty International bracht met partnerorganisatie in Nigeria (CEHRD) begin november een rapport uit over vermeende onware claims van Shell omtrent schoonmaakwerkzaamheden in de Niger Delta.
- Hierin wordt Shell verweten op haar website te publiceren bepaalde gebieden schoon te hebben gemaakt, die na onderzoek van AI en CEHRD nog steeds flink vervuild bleken te zijn.
- Van Veldhoven (D66) stelde hierover Kamervragen, die door u 23 december zijn beantwoord (zie bijlage).
- Shell spreekt zich uit tegen het rapport, en zegt haar eigen onderzoek te hebben uitgevoerd op de sites genoemd door AI, dat de aantijgingen van AI weerlegt.

Rechtszaak Milieudefensie

- 18 december bepaalde het Nederlands hooggerechtshof dat het jurisdictie heeft in de zaak tegen Shell en haar dochteronderneming in Nigeria.
- De zaak werd in 2008 tegen Shell aangespannen door Milieudefensie en vier Nigeriaanse boeren voor olievervuiling op hun land.
- In de uitspraak wordt niet beoordeeld of Shell al dan niet verantwoordelijk is voor de vervuiling. Daar gaat nu verder over geprocedeerd worden. De inhoudelijke behandeling is in maart 2016.
- Shell zegt teleurgesteld te zijn over de uitspraak.

Verkiezingen Nigeria 2015

5.1.2a

Gevolgen verkiezingsuitslagen voor situatie in de Nigerdelta

5.1.2a

- -
 -
 -
- 5.1.2a

Olie/gassector

- -
- 5.1.2a
- De nieuwe regering is goed gepositioneerd om de oliesector te hervormen.

5.1.1c

Shell in Nigeria

- Nigeria: 170 miljoen inwoners, meest bevolkte land Afrika (1 op 5 Afrikanen Nigeriaan).
 - Olieproductie: 2,5 miljoen vaten olie per dag (top 15 wereldwijd).
 - Gas: 40 mld. kubieke meter gas per jaar (grootste in SS Afrika).
 - Shell is verreweg Nigeria's belangrijkste olie- en gaspartner, exporteert v.a. 1958.
- 5.1.1c
- Olie: onshore (Niger Delta); Gas offshore (LNG export en lokale consumptie).
 - Shell recentelijk aangegeven activiteiten in Niger Delta te reconfigureren. Shell blijft actief in Niger-Delta, maar verkleint activiteiten (verkoop van enkele blokken) en focus meer op gaswinning.

Shell Petroleum Development Company (SPDC)

- SPDC (ook wel 'Shell Nigeria' genoemd) maakt onderdeel uit van Joint Venture:
 - 55% Nigerian National Petroleum Company (Staatsbedrijf)
 - 30% SPDC (Operator/Exploitant)
 - 10% Elf Petroleum Nigeria Ltd. (een dochter van Total)
 - 5% Agip
- Meerderheidsbelang NNPC voorkomt dat SPDC eenzijdig handelswijze van Joint Venture kan veranderen.

12. Overig – overname BG, lage olieprijs, Europese raffinagemarkt, chemie

Overname BG

- Shell zal u op de hoogte brengen van de stand van zaken met betrekking tot de overname van British Gas.
- De overname (kosten 64 miljard euro, waarde is momenteel 43 miljard door daling aandelenwaarde) is van belang voor beide bedrijven. Wanneer de deal doorgaat, wordt Shell 's werelds grootste producent van LNG. Shell heeft van alle relevante toezichthouders toestemming gekregen voor deze deal (China, Europese Unie, Brazilië en Australië), behalve Tanzania.
5.1.2a
- In een aantal landen, bijvoorbeeld Brazilië, Kazachstan, Tanzania en Australië, wordt de footprint van Shell met deze deal groter. Met de overname van BG zal Brazilië in termen van 'assets' de tweede markt ter wereld zijn. In het kader van de deal heeft Shell ook aangekondigd 15 miljard te desinvesteren. In Nieuw-Zeeland wordt de rol van Shell daardoor mogelijk kleiner.
- Op 27 en 28 januari vinden de aandeelhoudersvergaderingen van Shell en BG plaats, waar besluit tot finale overname van BG zal plaatsvinden. Naar verwachting zal de benodigde meerderheid, meer dan 50 procent van de aandeelhouders van Shell en 75 procent van die van BG instemmen.

Lage olieprijs omgeving

Passief spreekpunt

5.1.2i

Toelichting

- De olieprijs is in een jaar tijd met ruim 60% gedaald en staat nu met rond \$ 30/vat op het laagste niveau in 10 jaar.
- Oorzaak van de lage olieprijs is overaanbod. Producenten zijn in felle concurrentiestrijd verwickeld om marktaandeel te behouden. Wat meespeelt is ook dat de duurzame ambities van (ontwikkelde) consumentenlanden zorgen baren voor producenten. Uit vrees dat zij hun olie niet meer kwijt kunnen wordt de productie nu maximaal opgevoerd.
- Een lage olieprijs is goed voor consumenten (automobilisten, industrie, chemie, raffinaderijen, transport- en luchtvaartsector) en slecht voor producenten (olie-exporterende landen, dure exploratie- en productieprojecten die niet plaatsvinden).
- Een lage olieprijs is ook ongunstig voor duurzame energie. Omdat duurzame energie relatief duur is, is dat meer gebaat bij een hoge olieprijs.

Europese raffinagemarkt

Passief spreekpunt

5.1.2i

Toelichting

- Als gevolg van structurele problemen (afnemende vraag, overcapaciteit, hoge kosten, ongelijk speelveld) is er reden tot zorg over de concurrentiekracht van de Europese (en ook Nederlandse) raffinaderijen vis-a-vis de concurrenten uit de Verenigde Staten en uit opkomende raffinageclusters uit het Midden-Oosten.
- De afgelopen jaren waren voor de Europese raffinaderijen moeilijke jaren. De raffinaderijenmarges waren zeer klein of zelfs negatief.
- Het jaar 2015 was daarentegen een goed jaar, onder andere door een lage olieprijs, de sterke dollar en het prijsverschil tussen ruwe olie uit Europa, de V.S. en het Midden-Oosten, dat vrijwel teniet is gedaan.
- Experts verwachten dat deze ervaring slechts van tijdelijke aard zal zijn.
- Het is wenselijk en urgent om in samenwerking met de bedrijven een visie te ontwikkelen op de toekomst van de Nederlandse raffinaderijen. Deze visie zou bedrijven en overheid een handelingsperspectief moeten bieden om in te spelen op de vele uitdagingen waarvoor de bedrijven staan.

Chemie

Achtergrond

- Op 7 december heeft een Ronde tafel plaatsgevonden over het concurrentievermogen van de chemische industrie, voorgezeten door Minister Kamp, met branchevereniging, Topteam Chemie en een vertegenwoordiging van de Nederlandse chemische industrie (waaronder Dick Benschop namens Shell). De Ronde tafel vond plaats in het Shell Technology Lab Amsterdam. Over de uitkomsten is de Tweede Kamer begin januari geïnformeerd.
- Aansluitend aan de Ronde tafel is in het Shell Technology Lab Amsterdam door de Minister het Chemical Building Blocks Consortium (CBBC) gelanceerd: een groot publiek-private onderzoeksconsortium dat zich richt op onderzoek naar nieuwe chemische bouwstenen en waarvan Shell één van de drie private partners is. Totale omvang voor 10 jaar: 100 miljoen. Andere partners zijn o.a. Akzo Nobel, BASF TU Eindhoven, Rijksuniversiteit Groningen, Universiteit Utrecht, TNO, NWO en EZ (Topsector Chemie).
- Dick Benschop heeft tijdens de Ronde tafel het belang benadrukt om van innovatie naar toepassing te komen. Daarnaast heeft hij zich tijdens de Ronde tafel kritisch uitgelaten over biobased chemie (is Nederland wel de juiste locatie of kan het beter elders, dichtbij de grondstoffen). Andere bedrijven zien wel kansen.
- Shell Moerdijk is een van de grootste chemiecomplexen van Europa. Begin juni 2014: explosie en felle brand bij MSPO-2, één van de fabrieken op Shell Moerdijk. Twee (licht)gewonden. Inmiddels is Shell Moerdijk weer opgestart.
- Eén van de acties om het concurrentievermogen van de chemische industrie te versterken is door de samenwerking en efficiëntie binnen de grote chemische cluster te versterken. Momenteel wordt een actieplan opgesteld voor Rotterdam. 5.1.2e is voorzitter van dit traject (oud-boegbeeld Topsector Chemie, Oud-Shell). Shell is zeer actief betrokken bij het traject.
- In het kader van de een-op-een gesprekken is EZ in overleg met Shell en het warmtebedrijf Rotterdam (WBR) over de ontsluiting van een warmtetract in de Rotterdamse haven (portfolio Vondelingenweg). Hierbij gaat het om de restwarmte benutting van Shell. Shell wil de restwarmte van Pernis leveren aan WBR. Dat levert 0,8-0,9PJ aan vermeden primair gebruik op en 0,6PJ (bij Shell) warmte-aanbod. Shell wil de warmte leveren, de verdere exploitatie komt volledig voor rekening en risico van WBR. Dit project zou een mogelijke eerste concrete stap zijn in de grotere warmterotonde. Verwacht wordt dat in Q1 het definitieve besluit wordt genomen.

Aan M, R
Van DIO *RM 22/8*
Via 5.1.2e *RM*
Kopie aan 5.1.2e
Afgestemd met DME, DAF, IMH, AZ, EZ, FIN

TER INFORMATIE

Datum
21 augustus 2013
Onze Referentie

Opgesteld door
5.1.2e
T +31 70 348 5.1.2e

memo

Diner met Shell op 28 augustus a.s.

Aanleiding

Op 28 augustus (19.30-22.00 uur) heeft u samen met MP, R, MEZ en StasFIN een dineroverleg met de *Executive Committee* (EC) van Shell.

5.1.2e zal eveneens bij dit overleg aanwezig zijn.

Kern/samenvatting

Het jaarlijks overleg met Shell beoogt informeel met elkaar van gedachten te wisselen over (inter)nationale ontwikkelingen op economisch en politiek gebied, in het bijzonder op het terrein van energie.

Met Shell is overeengekomen dat de volgende onderwerpen aan de orde zullen (kunnen) komen:

- A. Mondiale economische en politieke ontwikkelingen:
 - Energie en internationale machtsverhoudingen (o.a. mondiale energietrends, schaliegasrevolutie en gevolgen NL/EU beleid, New Lens Scenarios Shell);
 - Nigeria (oliediefstal, Petroleum Industry Bill).
 - Passief: belastingkwestie India.
- B. Europa/Eurozone:
 - EMU;
 - Groenboek Klimaat- en Energiebeleid 2030;
 - Passief: EU Revenue Transparency Directive en EITI.
- C. Nationaal:
 - Groningen - gaswinning;
 - SER advies 'Naar een Energieakkoord voor Duurzame Groei'.

Toelichting

In de bijlagen treft u *factsheets* aan m.b.t. de verschillende onderwerpen, die zijn afgestemd met AZ en EZ. Tevens treft u een two-pager aan waarin de logistiek van de bijeenkomst wordt geschetst, evenals de CV's van de EC van Shell.

10. Indonesië

Update Abadi project

- -
 -
- 5.1.2a

Achtergrond

- Shell heeft samen met het Japanse INPEX inmiddels ruim USD 1,5 miljard geïnvesteerd in voorbereidingen om het Abadi veld in productie te kunnen nemen (Shell voor 35% deelnemer, INPEX 65%). Shell levert de technische expertise om het project te realiseren. Totale projectomvang wordt geraamd op USD 12 miljard.
 - Shell heeft zich lange tijd nadrukkelijk op de achtergrond gehouden, maar heeft sinds 2014 in overeenstemming met de Japanse partner besloten meer op de voorgrond te treden.
 - Het meest in het oog springende onderdeel zou een gecombineerd exploitatie- en verwerkings- "schip" – platform zijn, waarvan Shell er tot dusver één heeft laten bouwen in Zuid-Korea. Kosten: USD 2,5 miljard.
- 5.1.2a
- 5.1.2a
- Mocht een positief besluit op korte termijn vallen, dan zal de finale investeringsbeslissing nog kunnen vallen in de eerste ambtstermijn van President Joko Widodo.

To: 5.1.2e 5.1.2e @minbuza.nl]
From: 5.1.2e
Sent: Thur 8/22/2013 4:11:46 PM
Subject: Fw: Shell - dossier/fiches
Received: Thur 8/22/2013 4:11:49 PM
0A. Logistiek.doc
0B1. CVs Shell.pdf
0B2. Marvin Odum.pdf
1A. Energie en internationale machtsverhoudingenverhouding....docx
1B. New Lens Scenarios Shell.docx
2A. Nigeria.docx
2B. India.docx
3. Groningen-gaswinning.doc
4. SER - Nationaal Energieakkoord voor Duurzame Groei.doc
5. EMU.docx
6. Groenboek Klimaat & Energiebeleid 2030.doc
7. Revenue Transparency (PASSIEF).docx
00. Oplegmemo dineroverleg Shell d.d. 28 augustus 2013.docx

Finale versie. Graag op p achijf. Ook in archief opslaan

Van: 5.1.2e
Verzonden: Thursday, August 22, 2013 03:18 PM
Aan: 5.1.2e ; 5.1.2e 5.1.2e 5.1.2e 5.1.2e @minaz.nl' <5.1.2e @minaz.nl>; 5.1.2e
5.1.2e 5.1.2e @minez.nl)' <5.1.2e @minez.nl>; 5.1.2e @minfin.nl' <5.1.2e @minfin.nl>; 5.1.2e
5.1.2e
Cc: 5.1.2e
Onderwerp: Shell - dossier/fiches

Beste collega's,

Met dank aan jullie input ging vandaag, cf. zijn verzoek, het dossier naar MBZ voor het diner met Shell op woe. a.s.
Dossier voor MBHOS houden we nog even aan, omdat in de namiddag het (laatste) vooroverleg van de deelnemende partijen op
AZ plaatsvind. Mogelijk dat er dan nog een fiche aangepast moet worden en/of een extra onderwerp aan het dossier wordt
toegevoegd.

Ter informatie treffen jullie bijgevoegd het volledige dossier aan, incl. het oplegmemo aan MBZ (AZ, EZ en FIN dragen zelf zorg voor
de aanlevering aan hun bewindspersonen).

Voor vragen weten jullie me te bereiken!

Groeten,

5.1.2e

Aan M
Van DIO
Via 5.1.2e
Kopie aan 5.1.2e
Afgestemd met AZ, EZ, FIN, DME, Regiodirecties

TER INFORMATIE

Datum
10 november 2014
Onze Referentie
MINBUZA-2014.10870

Opgesteld door

5.1.2e

T 5.1.2e

memo

Diner Shell 17 november

Aanleiding

Op 17 november (19.00-22.00 uur) heeft u samen met MP, StasFIN en 5.1.2e een dineroverleg met de *Executive Committee* (EC) van Shell. 5.1.2e zal eveneens bij dit overleg aanwezig zijn.

Kern/samenvatting

Het jaarlijks overleg met Shell beoogt informeel met elkaar van gedachten te wisselen over (inter)nationale ontwikkelingen op economisch en politiek gebied, in het bijzonder op het terrein van energie. De voertaal is Engels en iedereen spreekt over alles mee.

Met Shell is overeengekomen dat de volgende onderwerpen aan de orde zullen (kunnen) komen:

1. Nationaal:
 - a. Groningen/NAM - gaswinning
 - b. Energieakkoord
 - c. Dividendbelasting
2. Europa:
 - a. Nieuwe Commissie
 - b. EU Klimaatakkoord
3. Mondiale economische en politieke ontwikkelingen:
 - a. Rusland
 - b. Centraal Azië
 - c. Myanmar
 - d. West-Afrika
 - e. Oost-Afrika
 - f. Midden-Oosten
 - g. Latijns-Amerika

Daarnaast zijn voor uw achtergrond twee fiches toegevoegd over energie en internationale machtsverhoudingen en de *New Lens Scenarios* van Shell uit 2013 (tab nr. 4).

Toelichting

In de bijlagen treft u fiches aan m.b.t. de verschillende onderwerpen, die zijn afgestemd met AZ, FIN en EZ.

Deelnemers vanuit de overheid:

Minister President, dhr. M. (Mark) Rutte

5.1.2e

5.1.2e

Minister van Buitenlandse Zaken, dhr. A.G. (Bert) Koenders

5.1.2e

Staatssecretaris van Financiën, dhr. E.D. (Eric) Wiebes

5.1.2e

5.1.2e

5.1.2e

Deelnemers vanuit Shell

Executive Committee

Ben van Beurden, Chief Executive Officer

Simon Henry, Chief Financial Officer

John Abbott, Downstream Director

Harry Brekelmans, Projects & Technology Director

Andrew Brown, Upstream International Director

Hugh Mitchell, Chief Human Resources & Corporate Officer

Marvin Odum, Upstream Americas Director

Donny Ching, Legal Director

Overig

Dhr. D. (Dick) Benschop, President Director Shell Netherlands

Dhr. J. (John) Crocker, Executive Vice President of Government Relations

De CV's van de aanwezigen zijn toegevoegd (tab 5).

To: [5.1.2e]@minez.n [5.1.2e]@minez.nl] [5.1.2e] [5.1.2e]@minaz.nl] [5.1.2e]@minaz.nl]
From: [5.1.2e]
Sent: Thur 8/25/2011 7:33:57 PM
Subject: dossier diner Shell
Received: Thur 8/25/2011 7:33:00 PM
[shellpt1.doc](#)
[shellpt2.doc](#)
[shellpt3.doc](#)
[shellpt4.doc](#)
[shellpt5.doc](#)
[shellpt6.doc](#)
[Discussion points.doc](#)

Beste heren, hierbij discussiepunten en achtergrond van het dossier zoals die naar minister Rosenthal gaan.

Beste groet,

[5.1.2e]

I. Energie en grondstoffen

Achtergrond

Energie

De Europese unie wordt steeds meer afhankelijk van import van fossiele brandstoffen. Door groeiende vraag en lagere productie zal de (olie)prijs stijgen. Het grootste deel van de wereldoliereserves is in handen van nationale oliebedrijven, die bij hun investeringen andere afwegingen maken dan alleen van bedrijfseconomische aard. Dit leidt tot minder investeringen en daardoor minder productie. Een sterke toename van productie van onconventioneel gas (schaliegas en methaan uit kolen) houdt de prijs van gas voorlopig laag waardoor gas een aantrekkelijke energiebron blijft. De Nederlandse gasrotonde speelt hier op in.

Het internationale energiebeleid van Nederland is gericht op het vergroten van de energieveiligheid, d.w.z. ononderbroken energie-import en het tegengaan van klimaatverandering. Het Energierapport 2011 onderscheidt de volgende speerpunten: een modern industriebeleid gericht op innovatie, uitbreiding van het aandeel hernieuwbare energie, energiebesparing als onderdeel van de Green Deal en investeren in een goed werkende Europese energiemarkt.

Nederland heeft zich gecommitteerd aan de Europese richtlijnen voor hernieuwbare energie (20% in 2020) en is daartoe wettelijk verplicht. Bij de huidige inspanningen wordt slechts 9% van de ons verplichte 14% gehaald. Ook vanuit oogpunt van klimaat en energievoorzieningszekerheid is hernieuwbare energie als substantieel onderdeel van de energiemix noodzakelijk.

Grundstoffen

5.1.2a

5.1.2i

III. Transparantie/maatschappelijk verantwoord ondernemen

Achtergrond

Ruggie Framework

Shell is voornemens in het najaar samen met MinEL&I en BZ een internationale conferentie te organiseren over prof. John Ruggie's (in diens capaciteit van VN Speciaal Vertegenwoordiger) Guiding Principles on Business and Human Rights.

Nigeria

Op 4 augustus jl. presenteerde de milieuafdeling van de Verenigde Naties (UNEP) een - mede door Shell gefinancierd - rapport waarin de omvang en aard van olielekages in het Ogoni gebied in de Niger Delta wordt beoordeeld. Kern van het rapport:

-

5.1.2a

- Opruimen zal 25-30 jaar duren en is complex; hoge noodzaak snel te beginnen om drop-down effecten te beperken;

UNEP doet voorstel tot opzetten van Ogoniland Environmental Restoration Authority om toezicht te houden op de implementatie van UNEP's aanbevelingen voor het schoonmaken van de vervuilde gebieden. Daarnaast moet er een fonds komen ter financiering van de schoonmaak. De olie-industrie en Nigeriaanse overheid moeten samen een startbedrag van \$1 mld. inleggen om snelle start mogelijk te maken.

Hoewel het UNEP-rapport in ontvangst is genomen door president Jonathan zelf, heeft de Nigeriaanse overheid nog niet gereageerd. UNEP heeft bij presentatie van het rapport aangegeven bereid te zijn het

vervolgtraject te faciliteren. Shell ondersteunt dit maar wacht op de Nigeriaanse overheid om dit te initiëren. NL zou hier bij de Nigeriaanse overheid op kunnen aandringen.

Dodd-Frank

Transparantie over geldstromen in de olie-industrie is een belangrijk instrument tegen corruptie and 'questionable regimes'. In de VS wil men via de zogenaamde Dodd Frank act alle aan de Amerikaanse beurs genoteerde bedrijven (dus extraterritoriale werking en op straffe van verwijdering van de beurs) verplichten tot het openbaar maken van alle betalingen die zij per land en per project doen voor het winnen van olie en gas en mijnbouw. De Security Exchanges Committee (SEC) verwacht eind dit jaar met regelgeving te komen om deze verplichting vorm te geven.

Shell heeft de SEC op 1 augustus een brief gestuurd waarin er voor wordt gepleit de reikwijdte van deze verplichting te beperken. Shell meent dat dergelijke wetgeving een 'level playing field' in de weg staat, omdat b.v. Chinese en Russische bedrijven niet aan dergelijke wetgeving hoeven voldoen en een kritische publieke opinie naast zich neerleggen.

Shell is daarentegen voorstander (en board member) van het Extractive Industries Transparency Initiative (EITI) omdat het in tegenstelling tot Dodd Frank een level playing field creëert en aan te passen is aan lokale wetgeving.

5.1.1c

5.1.1c

Voluntary Principles on Security and Human Rights (VP's)

Juridische acties door NGOs tegen Shell

De Nederlandse organisatie Milieudefensie heeft naar aanleiding van motie Voordewind d.d. 7 april 2010 verzocht tot oprichting van een fonds voor rechtsbijstand voor slachtoffers van milieurampen in het buitenland. Dit verzoek is door het kabinet afgewezen. Reguliere gesubsidieerde rechtsbijstand via de Raad voor de Rechtsbijstand is wel mogelijk. Milieudefensie maakt hier van gebruik van. Ook heeft Milieudefensie in de laatste tenderprocedure een projectvoorstel ingediend voor subsidie uit het Mensenrechtenfonds om rechtsbijstand aan buitenlandse milieuslachtoffers te verlenen. Dit voorstel is op ambtelijk niveau op technische gronden afgewezen.

Kabinetsreactie Castermans Rapport:

De bestaande juridische mogelijkheden om een moedervernootschap aansprakelijk te stellen in de EU voor buitenlandse benadeelden (2001 Brussels I Regulation) zijn ruimer dan buiten de EU wegens het ontbreken van het forum non conveniens principe, op basis waarvan een rechter kan oordelen dat een ander hof in een betere positie is zich over een zaak te buigen dan hijzelf.

V. Midden Oosten

Achtergrond

Syrië

5.1.2a

Shell participeert een joint venture in Syrië via de Al Furat Petroleum Company en Shell Syria Petroleum Development . Het Shell-deel in de totale olieproductie van Syrië is 3 tot 5%. De rol van Shell ligt met name in het aandragen van technologie. Het staken door Shell van zijn technologiebijdrage zou t.z.t. mogelijk een handicap kunnen opleveren voor het functioneren van de joint venture.

Vrijdag 19 augustus stemde PSC in met het versterken van de beperkende maatregelen voor Syrië die het regime raken en burgers sparen. In de oliesector overweegt men een importembargo voor ruwe olie, maar evt. ook een verbod op nieuwe investeringen en export van *key technology* voor de oliesector, en staken van EIB-steun. Voorstellen hiertoe worden in de komende dagen en weken verder uitgewerkt.

Qatar

1. Opening Shell GTL-in Qatar op 22 november a.s.:

Dit najaar wordt het Shell Pearl-GTL project in Qatar officieel geopend, het grootse investeringsproject ooit door Shell uitgevoerd (investeringen van ca. 20 miljard US\$) en het grootste petrochemische project ter wereld. In Pearl-GTL ('Gas To Liquids') worden uit natuurlijk gas olieproducten gemaakt.

5.1.2a

2. Luchtvaart:

Irak

5.1.1c

5.1.1c

De Iraakse oliereserves worden geschat op 143 mld. vaten, alleen Saudi-Arabië heeft meer oliereserves. Gas wordt door het Ministerie van Olie gezien als de bron voor de nationale energieproductie en eventueel later export, bv. naar Europa via de Nabucco-pijplijn. Gas wordt direct uit de grond gewonnen of via afvangen van gas dat normaliter wordt afgefakkeld.

Obstakels voor Shell in Irak

5.1.1c

5.1.2a

- Veiligheid blijft problematisch, ondanks goede banden van Shell met (lokale) autoriteiten en veiligheidsdiensten. De ambassade onderhoudt daarom nauwe contacten met Shell en op hoog niveau met de Iraakse autoriteiten

5.1.2i

5.1.2i

Succesvolle Shell operatie in Irak opent deuren voor sectoren zoals watermanagement en constructie.

Libië

Shell heeft nauwelijks presentatie in Libië sinds gasexploratie weinig succesvol bleek.

5.1.2i

5.1.2i

5.1.1c

VI. Shell projects

Achtergrond

Voorbeelden overheid en Shell:

Italië

Onlangs is Italiaanse wetgeving van kracht geworden waarmee de bestaande 'baseline ban' (milieuwetgeving in reactie op de olieramp in de Golf van Mexico) op Shell's exploratieplannen in de Golf van Taranto van de baan is. Door de nieuwe wetgeving kunnen Shell's aanvragen voor exploratielicenties in de Golf van Taranto weer worden geactiveerd.

5.1.1c

Zuid-Korea

Korea is 's werelds 2^e LNG importeur met Shell als grootste leverancier. Korea's LNG-contracten met Indonesië en Maleisië lopen in 2015 af en nieuwe leveranciers met garanties worden gezocht.

Shell heeft ruim een jaar onderhandeld over een leverantiecontract met staatsbedrijf KOGAS. KOGAS heeft Shell onlangs laten weten dat het van de regering officieel toestemming heeft gekregen om deze deal met Shell af te ronden.

5.1.1c

Rusland

Shell was eind mei/begin juni 5.1.2a in de race voor de gezamenlijke ontwikkeling van Rosneft's drie exploratielicenties in de Karazee. Het gaat om een gebied met een gigantisch potentieel voor olie en gas; het is dus echt een enorme kans 5.1.1c

5.1.1c

5.1.1c

AZ heeft half juni geprobeerd een gesprek met Poetin op te zetten, maar aanvankelijk kon dat niet plaatsvinden (onder andere door de 'komkommercrisis'). Inmiddels is Shell uit de running.

5.1.2i

Arctic

- *Resources in the Arctic:* It is estimated that the Arctic holds about 13% of the undiscovered oil reserves and around 30% of the undiscovered gas reserves. About 84% of these resources are believed to be offshore. These resources are mostly located within the borders of the Arctic countries (Russia, Canada, US, Norway, Greenland). The first Arctic drilling projects already took place in 1920 in Canada.
- *Shell in the Arctic:* Shell has been active in the Arctic and in regions with Arctic conditions for many decades. It is involved in projects in Norway, Canada and Russia (Western Siberia and Sakhalin). Shell has obtained licences for drilling in Greenland and expects to obtain the final permits in 2012 for drilling in Alaska. Shell runs an extensive Arctic development programme to reduce the environmental and social impact of its Arctic operations, consulting NGO's and

indigenous communities, and investing in technology to minimize the physical footprint.

- *Netherlands & Arctic:* We have been active in the European sector of the Arctic for most of the past four centuries. Current Dutch activities in the Arctic consist mostly of scientific research and contributions to Arctic governance through international fora and agreements. The Netherlands is an observer to the Arctic Council since its establishment in 1996 (and we support the EU application for observer status). The private sector is involved in various oil and gas projects. As a maritime nation with a long experience in offshore energy technologies, infrastructure development in the land-coast interface, land extensions in shallow waters and marine protection & monitoring, we have a growing interest to contribute to the sustainable development of Arctic resources. This includes topics as health & safety regulations in the offshore industry, environmental protection and environmental impact assessments, spatial planning and combining ecology and civil engineering for offshore infrastructure development. Polar research is also a central element of the knowledge base for our Delta Programme which is responsible for a climate-resilient water management and aims to protect us from sea level rise.

II. Emission Trading System (ETS)

Achtergrond

Het EU ETS bestaat sinds 2005 en dekt ongeveer 45% van de EU CO₂ uitstoot. Deelnemers aan het ETS zijn de energiesector en de industrie. Vanaf 2012 valt tevens de luchtvaart onder het ETS.

Een verhoging van de EU klimaatdoelstelling vóór 2020 is mede afhankelijk van de voortgang van de internationale klimaatonderhandelingen. Het valt niet te verwachten dat op de klimaatconferentie in Durban eind dit jaar scherpere doelstellingen worden vastgelegd.

Als gevolg van de economische recessie zijn de emissies van de industrie en de energiesector fors lager dan oorspronkelijk was voorzien. De vraag naar CO₂ rechten is daardoor dus ook significant lager, hetgeen heeft geresulteerd in een lage CO₂ prijs. Deze ligt nu rond de 11 à 12 euro per ton terwijl de CIE oorspronkelijk uitging van een prijs rond de €30 per ton.

IV. Business climate and headquarters

Achtergrond

Nederland is een belangrijke speler als het gaat om hoofdkantoren. 14 concernhoofdkantoren van grote internationale ondernemingen uit de Fortune Global 500 zijn hier gevestigd.

Gecorrigeerd voor het aantal inwoners bezet ons land de 2de plaats met de aanwezige mondiale hoofdkantoren. Ook met betrekking tot Europese hoofdkantoren doet Nederland het goed met een 5de plaats.

De 100 grootste in Nederland gevestigde hoofdkantoren creëren directe werkgelegenheid voor 29.000 personen en naar schatting 62.000 indirecte banen. Europese hoofdkantoren in Nederland (meer dan 800) creëren 61.000 directe banen.

Ook spillover effecten (o.a. de overdracht van hoogwaardige kennis, het aantrekken van toptalent en de aanjaagfunctie richting andere bedrijven) dus bijna alle landen werven dit type investeringen. Zwitserland en het VK de grote concurrenten van Nederland.

Nederlandse pluspunten:

- een goed opgeleide beroepsbevolking;
- een concurrerend fiscaal stelsel;
- Schiphol en de haven Rotterdam;
- de internationale oriëntatie;
- de natuurlijke rol als *gateway to Europe*;
- en het stabiele politiek-economische klimaat.

Kabinet zet in op enerzijds het aantrekken van nieuwe hoofdkantoren en hoogwaardige functies van buitenlandse bedrijven en anderzijds op het vasthouden van de reeds aanwezige binnenlandse en buitenlandse

bedrijven in Nederland. Hiervoor is Topteam Hoofdkantoren ingesteld dat in juni jl. een aantal adviezen voor de verbetering van het vestigingsklimaat aan de overheid gaf. Het kabinet neemt deze adviezen ter harte en zal ze in de komende periode uitwerken.

Voor Research & Development aftrek (RDA) trekt het kabinet € 500 miljoen uit. Bovenop de al bestaande fiscaal gunstige behandeling van investeringen in innovatie via de Wet Bevordering Speur- en Ontwikkelingswerk (WBSO, waarmee de loonkosten van onderzoekers voor ondernemers verlaagd worden) en de Innovatiebox (waardoor inkomsten uit octrooien en R&D worden belast tegen het lage tarief van 5%).

De Topteams hebben aangegeven dat het aanbod op de arbeidsmarkt, vooral op het terrein van de bètatechniek, niet goed aansluit op de vraag naar hooggeschoolde werknemers.

Shell haalt voor zijn activiteiten in Nederland kenniswerkers uit het buitenland. Het binnenhalen en welkom laten voelen van buitenlandse kenniswerkers is een van de belangrijkste componenten van een aantrekkelijk vestigingsklimaat.

Nederlandse multinationals zullen door het kabinet actiever worden betrokken bij het acquisitiebeleid dat gericht is op het aantrekken van buitenlandse bedrijven. Deze multinationals hebben een uitgebreid netwerk en contacten in buitenland en vormen dus een goed kanaal om het Nederlandse vestigingsklimaat in het buitenland onder de aandacht te brengen. Zo zal het bereik van het acquisitiebeleid van EL&I kunnen worden vergroot.

2. Energierapport (voortouw EZ)

Spreekpunten

5.1.2i

Toelichting

- Het Energierapport geeft een integrale visie op de toekomstige energievoorziening van Nederland. Daarbij staan richting 2050 drie uitgangspunten centraal:
 1. We sturen op CO2-reductie. De Europese doelen van 80-95% CO2-reductie in 2050 en, op weg daarnaartoe, 40% CO2-reductie in 2030 zijn daarbij leidend.
 2. We willen de kansen die de energietransitie biedt voor behoud en ontwikkeling van het Nederlandse verdienvermogen maximaal benutten. Daarom zetten we krachtiger in op innovatie.
 3. We maken de energietransitie integraal onderdeel van het ruimtelijk beleid. Dat betekent dat belanghebbenden vroegtijdig worden betrokken in de afwegingen. Daarvoor moeten we de rol van gemeenten en provincies versterken.
- We kiezen daarnaast voor een nieuwe benadering van het energiebeleid, waarin energiefuncties in een integraal energiesysteem centraal staan in plaats van energiebronnen of sectoren. Dit maakt inzichtelijk wat waar en door wie gedaan kan worden.
- Burgers, bedrijven, andere overheden en maatschappelijke organisaties worden met het Energierapport uitgenodigd om deel te nemen aan een dialoog. Het doel van de dialoog is tweeledig: 1) kennisoverdracht en bewustwording over de omvang van de energietransitie en 2) meedenken over en meedoen met de verdere stappen in de energietransitie.
- De dialoog zorgt voor inbreng voor de beleidsagenda, die het kabinet opstelt en in najaar 2016, tegelijkertijd met de evaluatie van het Energieakkoord, uitbrengt.

Aan
Van
Via
Kopie aan
Afgestemd met

M
DIO
5.1.2e
5.1.2e
AZ, EZ, Regiodirecties

TER BESLISSING

Datum
29 oktober 2015
Onze Referentie
MINBUZA-2015.606559
Opgesteld door
5.1.2e
T 5.1.2e

memo

Jaarlijks diner Executive Committee Shell

Aanleiding

Op 2 november (18.30-21.30 uur) heeft u samen met MP een dineroverleg met de *Executive Committee* (EC) van Shell. 5.1.2e zal eveneens bij dit overleg aanwezig zijn, evenals Directeur Energiemarkt en Innovatie van EZ.

Kern/samenvatting

Het jaarlijks overleg met Shell beoogt informeel met elkaar van gedachten te wisselen over (inter)nationale ontwikkelingen op economisch en politiek gebied, in het bijzonder op het terrein van energie.

Er is geen agenda en u hoeft geen specifieke punten te maken. Alle aanwezigen kunnen vrijuit op alle thema's meediscussieren. Met Shell is overeengekomen dat de volgende onderwerpen aan de orde kunnen komen:

1. Groningen/ NAM
2. Dividendbelasting
3. Klimaatonderhandelingen Parijs
4. ETS incl. Carbon Leakage
5. Rusland
6. Overname BG – consequenties project Kazachstan
7. Iran
8. Brunei
9. Indonesië
10. Nigeria

Bijgaand treft u fiches aan m.b.t. deze onderwerpen, afgestemd met AZ en EZ. Opgenomen spreekpunten hoeven niet actief op te worden gebracht, deze dienen slechts ter suggestie, afhankelijk van het verloop van de discussie.

Toelichting

Deelnemers vanuit Shell

Executive Committee

Ben van Beurden, Chief Executive Officer

John Abbott, Downstream Director

Harry Brekelmans, Projects & Technology Director

Andrew Brown, Upstream International Director

Donny Ching, Legal Director

John Crocker, Executive Vice President Government Relations

Dick Benschap, President-Directeur Shell Nederland

Verhinderd:

Simon Henry, Chief Financial Officer

Hugh Mitchell, Chief Human Resources & Corporate Officer

Marvin Odum, Upstream Americas Director

De CV's van de aanwezigen zijn toegevoegd.

Deelnemers vanuit de overheid

Minister-President, dhr. M. (Mark) Rutte

5.1.2e

5.1.2e

Minister van Buitenlandse Zaken, dhr. A.G. (Bert) Koenders

5.1.2e

5.1.2e

Datum

29 oktober 2015

Onze Referentie

MINBUZA-2015.606559

4. Klimaatonderhandelingen Parijs (COP21)

Mogelijke spreekpunten

5.1.2i

Achtergrond

Op 12 december 2015 hebben 195 landen in Parijs een historisch klimaatakkoord gesloten dat in 2020 ingaat. Kernelementen uit het akkoord:

- Bindend. Na lang onderhandelen zijn de partijen er in Parijs in geslaagd om met consensus een juridisch bindend klimaatakkoord overeen te komen. Als voldoende landen het verdrag geratificeerd hebben (minimaal 55 landen die minimaal 55% van de mondiale broeikasgasreductie vertegenwoordigen), gelden voor hen, vanaf 2020, de regels van het in Parijs bereikte akkoord.
- Ambitie. Met het Parijs-akkoord zetten landen in op het beperken van de mondiaal gemiddelde temperatuurstijging tot ruim beneden de twee graden, met het streven deze tot 1,5 graad te beperken om de risico's en impact van klimaatverandering significant te verminderen. In de tweede helft van deze eeuw moet klimaatneutraliteit bereikt worden, waarmee de netto-uitstoot dus nul wordt. Naast het tegengaan van klimaatverandering (mitigatie) zijn ook afspraken gemaakt over het nemen van maatregelen voor het aanpassen aan de klimaatverandering (adaptatie)
- 5-jaarlijkse aanscherping. Elke 5 jaar wordt bekeken of, en in hoeverre, landen de bijdragen die zij leveren kunnen aanscherpen. Te beginnen met het indienen van een (eventueel aangepaste) bijdrage in 2020.
- Financiering. Ontwikkelde landen houden het voortouw en zullen werken aan de opschaling richting USD 100 miljard per jaar in 2020 en blijven deze tot 2025 mobiliseren, uit publieke en private middelen. Voor 2025 zal een nieuwe doelstelling worden gesteld. Ook andere landen worden aangespoord om bij te dragen aan financiële ondersteuning voor ontwikkelingslanden.
- (Op weg naar) gelijk speelveld. Vrijwel alle landen hebben een bijdrage voor de reductie van broeikasgassen op tafel gelegd. Dat is cruciaal op weg naar een gelijk speelveld.
- Betrokkenheid niet-statelijke actoren. In het kader van de Lima Paris Action Agenda zijn in Parijs diverse nieuwe acties en toezeggingen aangekondigd door coalities van landen en niet-statelijke actoren. Ook veel Nederlandse bedrijven, maatschappelijke organisaties en lokale overheden hebben in Parijs hun kennis en expertise op het gebied van mitigatie en adaptatie gedeeld. Met deze kernelementen van het nieuwe akkoord zet de wereld een cruciale stap naar een gezamenlijke aanpak van het mondiale klimaatprobleem. Parijs geeft het heldere signaal waar bedrijven, burgers en maatschappelijke organisaties al zo lang om vroegen: een gezamenlijke bestemming met een langetermijndoelstelling voor mitigatie en adaptatie waar iedereen – landen, overheden, bedrijven en burgers, zich op gaat richten. Het akkoord biedt daarmee belangrijke kansen voor innovatie en groene groei, waarbij het Nederlandse bedrijfsleven een voortrekkersrol kan vervullen.

Visie Shell

- Shell onderschrijft het belang van klimaatbeleid. Shell scenario's komen niet uit bij 2-graden doelstellingen (laat staan bij de ambities uit Parijs). Shell pleit voor realistische ambities.
- Zij benadrukken het belang van een voldoende hoge CO2-prijs. Het huidige ETS-systeem levert dit niet. Zij pleitten derhalve voor het (z.s.m.) uit de markt nemen van de overtollige rechten om de CO2-prijs te ondersteunen.
- Verder bepleiten zij een CO2-prijsstabilisatiemechanisme waarbij door marktinterventie (te) grote schommelingen van de CO2-prijs worden voorkomen.
- Daarnaast hechten zij veel belang aan een adequaat carbon Leakage arrangement. Onder dit arrangement hoeven energie-intensieve bedrijven die aan mondiale concurrentie blootstaan niet te betalen voor hun CO2-rechten als ze aan bepaalde technologiestandaarden voldoen. Shell vreest aanpassing / inperking van het huidige arrangement.

5.1.1c

Follow-up akkoord

Er wordt gekozen voor een 2 sporenbenadering:

1. Onverkort uitvoeren wat reeds is afgesproken.
2. Een proces in gang zetten om door middel van het indienen van aangepaste bijdrages, gebaseerd op te nemen aanvullende maatregelen, te komen het uiteindelijk realiseren van de nieuwe doelstelling.

Europa

- Nieuwe ambitie van Parijs vergt additionele inspanningen. Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC) moet onderzoeken wat mondiaal nodig is om doelen binnen bereik te houden.
- Tijdpad:
 - In 2018 wordt gekeken wat huidige inspanning (INDC's) betekent.
 - Dat vormt tevens een natuurlijk moment voor de EU om naar haar eigen bijdrage te kijken.
 - In 2020 wordt verwacht dat NDC's worden geupdate.
 - Daarna iedere 5 jaar monitoring voortgang en verder aanscherping NDC's
- De komende jaren zullen Nederland en de EU 'het huiswerk' maken om in 2020 weloverwogen te kunnen besluiten over aanpassing NDC.
- In oktober 2014 heeft de Europese Raad afspraken gemaakt over EU klimaat- en energiedoelen voor 2030, waaronder een broeikasgas-reductiedoel van tenminste 40% (t.o.v. 1990). Dit vergt:
 - de aanpassing van het emissiehandelssysteem. EC heeft al voorstel uitgebracht.
 - de verdeling van de niet-ETS doelen voor de lidstaten. EC komt in 2016 met voorstel voor verdeling over niet-emissiehandelsectoren (landbouw, transport, gebouwen en lichte industrie).

- Nederland als voorzitter zal onderwerpen agenderen in MilieuRaad en uitkomst in ER bespreken. Daarnaast wordt high-level bijeenkomst met stakeholders en bedrijven over de uitkomsten en gevolgen van Parijs georganiseerd.
- Verder is in Europa besloten dat alle lidstaten uiterlijk eind 2019 een nationaal energie- en klimaatplan voor de periode 2021-2030 opstellen. Nederland zal, in lijn met de CO2-doelstelling, in dit plan ook aangeven wat dit betekent voor hernieuwbare energie en energie-efficiëntie.

Nationaal

- Het huidige nationale klimaat- en energiebeleid richt zich op het behalen van de doelen voor 2020:
 - 16% CO2-reductie in de niet-emissiehandelsectoren, wordt ruimschoots gehaald;
 - 14% hernieuwbare energie (16% in 2023);
 - 1,5 % energiebesparing per jaar
- Voorts zal Nederland een plan moeten opstellen voor het realiseren van de reductiedoelen die de niet-ETS-sectoren voor de periode na 2020 opgelegd zullen krijgen.
- Klimaatneutraliteit in tweede helft van deze eeuw geeft een heldere stip op de horizon. Energierapport (18 januari gepubliceerd) bevat eerste ideeën over uitwerking van de ambitie. Op basis van energierapport zal maatschappelijke dialoog gevoerd worden. Deze zal eind 2016 neerslaan in een energiebeleidsplan.
- Ook voor de overige sectoren als landbouw en transport zal Nederland een pad moeten uitzetten naar een klimaatneutrale toekomst. NL hecht veel belang aan een grotere rol van niet-statelijke actoren in het klimaatbeleid en de noodzakelijke innovatie om de ambitie te realiseren. Vanuit dat perspectief is het interessant om van Shell te horen hoe zij tegen het akkoord aankijken.

Clean Air and Climate Coalition (CACC)

- De Clean Air and Climate Coalition (CACC) is een UNEP-samenwerkingsverband (2012) om de uitstoot van broeikasgassen en vervuilers als CO2, methaan en roet terug te dringen. NL is hierbij aangesloten (bijdrage USD 0,5 mln van de in totaal USD 47 mln).
- Het CCAC initiatief Oil & Methane Gas Partnership helpt bedrijven om hun uitstoot in kaart te brengen en terug te dringen. Van de deelnemende bedrijven wordt transparantie en openbare rapportage gevraagd.
- Ondanks aandringen van de NL klimaatgezant en oproep M bij GLACIER, neemt Shell tot op heden niet deel:
- Shell zegt niet tegen het principe te zijn (brengt in interne boekhouding de eigen productie van CO2 en andere gassen reeds in kaart en neemt deel aan het Zero Routine Flaring Initiative (flaring=affakkelen van restgas)).

5.1.1c

Olieboringen Alaska

Shell had eind september 2015 aangekondigd geen verdere proefboringen te doen naar olie en gas in Alaska. Redenen:

- de uitkomsten van de eerste proefboringen teleurstellend;

- de 'willekeurige' regelgeving in Alaska;
- Shell ontkende dat kritiek van de eigen aandeelhouders en van Hillary Clinton een rol heeft gespeeld.
- Ook de lage olieprijs zou geen grote rol hebben gespeeld bij de beslissing.
- Gevolgen:
 - Een afschrijving op projecten van enkele miljarden;
 - Voorafgaand aan de beslissing om te stoppen, overwoog Shell een bijdrage aan het NL poolonderzoeksprogramma van ca. EUR 200.000. De vraag komt op in hoeverre dit nog steeds het geval is.
- The Dutch Arctic Circle (DAC), overlegorgaan van het NL bedrijfsleven dat actief is in het Arctisch gebied (waaronder Shell), heeft een brief gestuurd naar u en M EZ. Hierin wordt gevraagd naar meer betrokkenheid van EZ bij de Arctische ontwikkelingen en bij het NL poolonderzoeksprogramma. EZ is leidend bij de beantwoording.

6. Rusland - Nordstream II

Spreekpunten

Algemeen

5.1.2i

Nordstream II

5.1.2i

Passief, gevraagd naar status vergunningaanvraag feasibility study Sachalin 3

5.1.2i

Achtergrond

De overeenkomst

- Shell heeft op 4 september, tijdens het *East Russia Economic Forum* in Vladivostok, een overeenkomst getekend voor het oprichten van een bedrijf ter realisatie van Nord Stream (NS) II. Contractpartijen zijn Gazprom (50%), Shell, EON, BASF, OMV en Engie (allen een aandeel 10 %). Meer precies gaat het om een Share Holders Agreement en een Share Purchase Agreement.
- Het is de bedoeling dat NS II in 2019 gereed is. Shell houdt niettemin rekening met een uitloop naar 2021.

5.1.1c

Momenteel is Sachalin 2 verantwoordelijk voor 4,5 % van de mondiale LNG productie.

- Shell zegt dat er in de overeenkomst van Vladivostok de mogelijkheid voorzien is zich uit het project terug te trekken als er sancties zouden worden geschonden.
- Terugtrekken zal niet alleen geschieden als er sancties van toepassing zijn (worden geschonden) op NS, maar ook op het Sachalin 3 gasveld. Gas uit dat veld zou de Shell-LNG fabriek Sachalin 2 van gas moeten voorzien. Uitbreiding Sachalin 2 past enigszins in de "draai naar Azië". De LNG van Sachalin 2 is voor die markt bestemd. Dit betekent dat er ook meer "Midden-Oosten" gas beschikbaar komt voor de EU, gas dat normaliter zijn afzet zou hebben gevonden in Azië (maar door Sachalin 2 meer weggeconcentreerd zal worden).
- 1 januari was voor Shell *point of no return* wat betreft investeringsbeslissing, voor die tijd moest dus (intern) duidelijk zijn of NS II compatibel is met de sancties, de investering in de werkmaatschappij (*New European Pipeline GmbH*) zal definitief door Shell worden gedaan. Financiën heeft reeds goedkeuring gegeven aan deelname Shell aan het consortium (uit hoofde van de financiële sancties).

5.1.2a

5.1.1c

Gevoeligheden

5.1.2i

5.1.2i

5.1.2a

5.1.2a

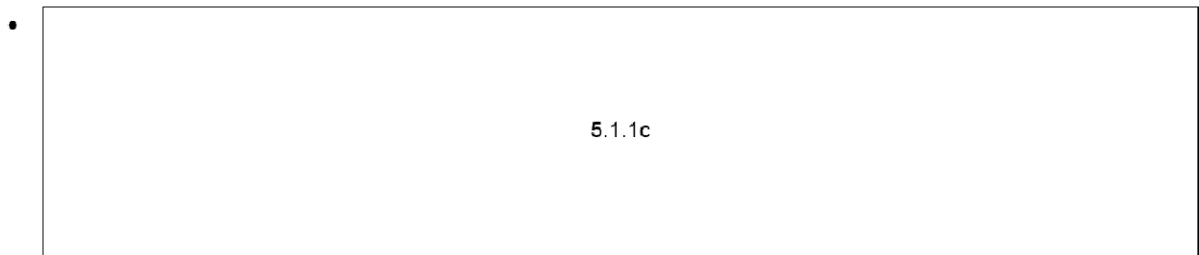
5.1.2a

- Kamerleden Vos en Servaes hebben Kamervragen gesteld over NS II, hogergenoemde lijn wordt daarin uitgedragen.

5.1.1c

5.1.1c

5.1.2a

Vergunningaanvragen

EU-Rusland sancties

- De EU heeft in drie fasen sancties ingevoerd tegen Rusland in reactie op het optreden in Oekraïne. Alleen fase 3 is gekoppeld aan de implementatie van Minsk.
 - Fase-1: opschorten EU-RF toppen, stopzetten EU-RF visumdialogoog.
 - Fase-2: 151 personen en 37 entiteiten op sanctielijst (t/m 15/03/2016).
 - Fase-3: kapitaalmarktrestricties, wapenembargo, exportverbod 'dual-use' goederen, exportbeperkingen op olie- en gassector in RF (t/m 31/1/2016). Voor gas geldt 'slechts' een vergunningplicht, voor specifieke olie-activiteiten geldt een exportverbod.
- Daarnaast zijn er restricties voor zakendoen met de illegaal geannexeerde Krim (t/m 23/06/2016).
- Fase 3: Op basis van de constatering dat geen van de dertien Minsk-afspraken voor eind 2015 volledig en succesvol is uitgevoerd, heeft de EU op 21 december besloten de economische sancties tegen Rusland te verlengen voor een periode van zes maanden.
- Voor NL van groot belang dat besluitvorming m.b.t. sancties uitsluitend geschiedt op basis van de situatie in Oekraïne – om deze reden zijn ze immers ook ingesteld. Dus géén link met Syrië of andere dossiers.
- Nederland volgt de lijn dat sanctiediscussie gekoppeld moet zijn aan volledige implementatie van Minsk-afspraken en zal hier in de discussie op aansturen. Het feit dat Nederland voorzitter van de EU is, brengt mogelijk beperkingen met zich mee om de besluitvorming te beïnvloeden.

1.b SER - Nationaal Energieakkoord voor Duurzame Groei

- Het Energieakkoord ligt op koers. We hebben de doelen voor energiebesparing, duurzame energie en banen in zicht. Voor het halen van de doelen voor hernieuwbare energie bieden wind op land en wind op zee volgens ECN en PBL de grootste uitdaging.
- Het kabinet werkt samen met de betrokken partijen aan de uitwerking van de afspraken in het Energieakkoord. Zo zijn we met de industrie versterkingen van de energiebesparingsconvenanten overeengekomen en lopen er momenteel gesprekken met de grote industrie om te komen tot één-op-één besparingsafspraken per bedrijf.
- Ed Nijpels (voorzitter van de Borgingscommissie van het Energieakkoord) zal in december een uitvoeringsagenda 2015 uitbrengen.

Hoofdlijnen

- Het kabinet zet in op een volledig duurzame energiehuishouding in 2050 in internationale context. Op de korte termijn is het kabinetsbeleid gericht op 2020, maar we kijken ook al verder. Recent is op de Europese Raad van 23 en 24 oktober jl. een akkoord bereikt over het klimaat- en energiepakket voor de periode 2021-2030. Belangrijkste afspraken zijn een CO₂-reductiedoel van 40%, een Europees doel van 27% hernieuwbare energie (bindend) en een Europees doel van 27% energiebesparing (indicatief). Samen met de uitvoering van het Energieakkoord geven we op deze manier richting aan de verdere verduurzaming van de energievoorziening in Nederland en in Europa.
- Hoe staan we er op dit moment voor? We hebben de doelen in zicht. ECN en PBL constateren in de Nationale Energieverkenning (NEV) dat het energieverbruik en de uitstoot van broeikasgassen een dalende tendens vertonen. Nederland zal naar verwachting in 2020 ruimschoots voldoen aan het Europese doel voor reductie van broeikasgassen. Energiebesparing en de eigen productie van zonnestroom door huishoudens zullen op termijn leiden tot een gemiddeld lagere energierekening van circa € 60 per jaar in 2020 vergeleken met 2014. Nederland loopt volgens de NEV op het gebied van innovatie van energietechnologie in de pas met andere Europese landen.
- Ook de doelen voor hernieuwbare energie en energiebesparing zijn haalbaar. Voor het halen van de doelen voor hernieuwbare energie bieden wind op land en wind op zee volgens ECN en PBL de grootste uitdaging. Ten aanzien van wind op land wordt goede vooruitgang geboekt ten aanzien van de afspraken met de provincies. De meeste provincies hebben hun deel van de bijdrage aan de realisering van 6.000 MW wind op land medio dit jaar planologisch vastgelegd in provinciale structuurvisies. Naar verwachting zullen alle provincies dit per 1 januari 2015 hebben vastgelegd. Daarnaast is op 3 september jl. de gedragscode voor wind op land ondertekend door de windsector en natuur- en milieuorganisaties. De gedragscode moet zorgen voor meer participatie van bij omwonenden bij de realisatie van windparken. Dit zal het draagvlak voor windenergie vergroten zodat 6000 MW wind op land in 2020 haalbaar is.
- Ook voor windenergie op zee maken we grote stappen. Het kabinet heeft zijn bijdrage aan de afgesproken 40% kostenreductie geleverd door TenneT aan te wijzen als netbeheerder op zee: besparing € 3 miljard. In 2015 komt er een aparte tender voor Wind op Zee onder de SDE+ en in de brief over wind op zee van 26 september jl. is het nieuwe wettelijke kader en het uitrolpad voor het realiseren van 3500 MW wind op zee in 2023 uiteengezet. De overheid voert de regie, zodat de uitrol op tijd en tegen de laagste maatschappelijke kosten kan worden gerealiseerd en de afspraak van 16% hernieuwbare energie in 2023 wordt gerealiseerd.
- Tot slot laat de NEV zien dat we de doelstelling van 1,5% energiebesparing kunnen realiseren. Het kabinet werkt samen met de betrokken partijen aan de uitwerking van de afspraken in het Energieakkoord. Zo zijn we met de industrie versterkingen van de energiebesparingsconvenanten overeengekomen en lopen er momenteel gesprekken met de grote industrie om te komen tot één-op-één besparingsafspraken per bedrijf.

1.c Dividendbelasting en overige fiscale onderwerpen

N.B. StasFIN is eerst aangesprokene op deze onderwerpen; aantekening geleverd door MinFIN.

Kern

- Shell zal mogelijk de langlopende problematiek van de duale aandelenstructuur en de daarmee samenhangende knelpunten in de dividendbelasting aankaarten. Tevens zijn fiches bijgevoegd van niet-fiscale thema's die mogelijk ter sprake komen.
- Shell heeft als oplossing voorgesteld dat het belastingverdrag met het VK wordt aangepast (afschaffen dividendbelasting op portfolio-dividenden).
- Dit voorstel achten wij om diverse redenen politiek moeilijk houdbaar.
- Een directe afwijzing van het verzoek van Shell brengt een, moeilijk in te schatten, risico met zich mee dat Shell gaat overwegen het hoofdkantoor naar het VK te verplaatsen. Daarom vindt op ambtelijk niveau, samen met EZ, overleg plaats met Shell om te zoeken naar een houdbare oplossing. AZ, EZ en BuZa nemen deze notitie mee in de voorbereiding van hun delegatie voor het diner.
- Met Shell is afgesproken dat op ambtelijk niveau alle mogelijkheden verder worden onderzocht. U kunt uw steun uitspreken voor deze afspraak.

Toelichting

Aanleiding verzoek Shell tot aanpassing verdrag VK

- Shell houdt twee soorten aandelen: A-aandelen (Nederlandse aandelen) en B-aandelen (Engelse aandelen). De duale aandelenstructuur van Shell is terug te voeren op het samenvoegen van de Nederlandse en de Britse moedermaatschappijen van de Koninklijke Shell Groep in 2004 en was bedoeld om de toenmalige belastingbehandeling voor de aandeelhouders te handhaven. De twee aandelensoorten hebben een verschillende belastingbehandeling. Op de A-aandelen zijn dividenduitkeringen belast met Nederlandse dividendbelasting; op de B-aandelen wordt geen dividendbelasting geheven (het VK kent geen dividendbelasting). Over de belastingheffing bij de A- en B-aandelen is een regeling getroffen tussen de Belastingdienst en Shell. Deze regeling heeft er mede aan bijgedragen dat het hoofdkantoor van Shell in Nederland is gevestigd.
- Shell beschouwt deze regeling echter als moeilijk uitlegbaar naar de aandeelhouders toe en is voornemens om de duale aandelenstructuur op te heffen en alle aandelensoorten te vervangen met één aandelensoort, namelijk Nederlandse aandelen. Het opheffen van de duale aandelenstructuur, waarbij de B-aandelen en de A-aandelen worden samengevoegd tot Nederlandse aandelen, heeft echter tot gevolg dat een grote groep VK-aandeelhouders wordt geconfronteerd met Nederlandse dividendbelasting die zij niet kunnen verrekenen in het VK.
- Shell pleit in dit verband voor een aanpassing van het belastingverdrag met het VK. Hierbij zou Nederland het recht opgeven om dividendbelasting te heffen over dividenden aan houders van portfolio-aandelen (belangen van >10%) in het VK. Voor de aandeelhouders in het VK met B-aandelen wordt hiermee bereikt dat de huidige situatie (geen dividendbelasting) feitelijk zal worden gecontinueerd.

Bezwaren tegen aanpassing verdrag / reactie Shell op bezwaren

Budgettair

- De potentiële derving van de dividendbelasting als gevolg van de vrijstelling voor portfolio-aandelen in het verdrag kan circa EUR 800 miljoen bedragen. De heffing van dividendbelasting zal namelijk niet alleen achterwege blijven bij dividenduitkeringen van Shell, maar ook van andere Nederlandse bedrijven met portfolio-aandeelhouders in het VK.

- De aanpassing werkt belastingontwijking in de hand. Het verdrag zou namelijk het enige Nederlandse verdrag zijn met een volledige vrijstelling voor portfolio-dividenden.
- Het VK heft voorts zelf geen dividendbelasting. Hierdoor wordt het aantrekkelijk om beleggingen in Nederlandse aandelen via het VK te structureren.
- Er zal dekking moeten worden gevonden voor de kosten van aanpassing van het verdrag. Elders zal dan lastenverzwaring/bezuiniging plaats moeten vinden. Dit komt acceptatie van de aanpassing niet ten goede.
 - o Shell geeft aan twijfels te hebben bij de hoogte van de raming.
 - o Shell heeft berekend dat het "Nederlands maken" van de Engelse aandelen 166 miljoen USD oplevert op jaarbasis. Deze berekening houdt echter geen rekening met derving als gevolg van fiscale planning.

Belastingontwijking / anti-misbruikbepaling

- Belastingontwijking kan worden tegengegaan door middel van de huidige 'main purpose test' in het verdrag ofwel een nieuwe 'limitation on benefits' bepaling in het verdrag of nadere 'dividend stripping' regels in de nationale wetgeving.
- Hoewel dergelijke bepalingen de meest agressieve structuren kunnen tegengaan die misbruik beogen te maken van het verdrag, kunnen zij maar een deel van de hiervoor genoemde derving van dividendbelasting voorkomen. Beleggingsfondsen kunnen immers met voldoende 'substance' in het VK worden opgezet om de anti-misbruikbepalingen te passeren. En het zal lastig zijn om beleggingsfondsen met enige 'substance' de vrijstelling op portfolio-dividenden te ontzeggen.
- Een grove raming leert dat, zelfs met een adequate werking van anti-misbruikbepalingen om belastingontwijking tegen te gaan, de derving van dividendbelasting EUR 400 miljoen per jaar bedraagt.
- Voorts zal handhaving van de bepaling veel vergen van de Belastingdienst. Immers, gezien het aanzienlijke misbruikpotentieel moet een zeer groot aantal belastingplichtigen handmatig getoetst worden. Bovendien is de 'main purpose test' een open norm, die van geval per geval moet worden beoordeeld. Dit legt een zeer groot beslag op de Belastingdienst en is feitelijk niet uitvoerbaar.
 - o Shell geeft aan dat de main purpose test in het verdrag kan worden toegepast om misbruik tegen te gaan. Ook zou een andere anti-misbruikbepaling kunnen worden opgenomen bij een eventuele heronderhandeling.

Uitstralingseffecten media, EU en internationaal

- Een aanpassing van het belastingverdrag met het VK kan voorts veel vragen oproepen in het parlement en de media aangezien het een radicale afwijking is van het Nederlandse verdragsbeleid.
- De vraag zal voorts opkomen waarom de verlaging van het tarief juist nu, tegen het beleid in, wordt afgesproken zonder bloot te geven dat dit specifiek ten behoeve van Shell gebeurt.
- Daarbij speelt ook dat het verdrag pas sinds 2011 in werking is getreden en nog vorig jaar op technische punten is aangepast.
- Ook bestaat het risico dat andere landen aankloppen met het verzoek voor een vrijstelling voor portfolio-dividenden.
- Gezien het huidige fiscale klimaat (zo liggen niet alleen voordelen voor het bedrijfsleven onder een vergrootglas, maar wordt er ook in het kader van de stelselherziening gedebatteerd over het zwaarder belasten van vermogen) en een grote kans dat dit u in een politiek moeilijke situatie brengt, achten wij het dan ook niet verstandig verder te gaan met het voorstel van Shell. Een verlaging van het tarief zal Nederlandse multinationals makkelijker toegang verschaffen tot de Britse kapitaalmarkt. Maar wij betwijfelen of dit het gewicht van een

aanpassing kan dragen en voldoende comfort kan geven om de aanpassing in het Parlement en de media te verdedigen.

- o Shell vindt aanpassing verdedigbaar in het licht van de specifieke situatie van het VK als grote kapitaalmarkt. De vrijstelling voor portfolio-dividenden zou daarmee leiden tot een verbeterde kapitaalspositie voor het Nederlandse bedrijfsleven en brengt het Nederlandse bedrijfsleven wat dat betreft in een gelijke positie met het Engelse bedrijfsleven.

Staatssteun

- De direct begunstigen van een verlaging van het tarief naar 0% in het verdrag zijn de aandeelhouders die gevestigd zijn in het VK. Indien de aandelen van Shell worden gehouden door a.) ondernemingen, is er sprake van b.) een selectieve begunstiging, c.) betaald uit staatsmiddelen, die d.) de concurrentie potentieel vervalst en is er mogelijk sprake van staatssteun.
- Mede doordat de aanpassing leidt tot het eerste verdrag met een tarief van 0% op portfoliodividenden, bestaat de kans dat multinationals zullen construeren op het verdrag waardoor het handelsverkeer tussen lidstaten ongunstig wordt beïnvloed.
- Bovendien is het feit dat het tarief op portfoliodividenden slechts in het verdrag met het VK wordt aangepast reeds selectief. Hier brengt het argument van Shell – dat de aanpassing toegang verschaft tot de Britse kapitaalmarkt – geen verandering in.
 - o Shell heeft advies ingewonnen bij een advocatenkantoor waaruit blijkt dat een vrijstelling in het verdrag met het VK niet als staatssteun zou moeten kwalificeren. Volgens dat advies zou de vrijstelling geen, of slechts een secundair voordeel zijn voor ondernemingen. Ook zou de vrijstelling volgens het advies onvoldoende selectief zijn om als staatssteun te kwalificeren.

Ambtelijke gesprekken met Shell

- Op 11 november is weer op ambtelijk niveau gesproken met een fiscale afvaardiging van Shell en EZ.
- In dit gesprek zijn door Financiën wederom de bezwaren tegen aanpassing van het verdrag met het VK duidelijk gemaakt. Shell heeft aangegeven twijfels te hebben bij deze bezwaren en nog steeds veel belang te hechten aan aanpassing van het verdrag met het VK. Zo vindt Shell de raming aan de hoge kant en ziet Shell de aanpassing als politiek verdedigbaar.
- Financiën heeft gesuggereerd dat als alternatief voor de VK-variant een oplossing gevonden zou kunnen worden in verruiming van de mogelijkheden voor het onbelast uitkeren van agio-reserves.
- Onder de huidige wetgeving is het onder strikte voorwaarden mogelijk uitkeringen in contanten uit de agioreserve te doen zonder heffing van dividendbelasting. De ingewikkelde procedure om aan die voorwaarden te voldoen, is voor beursgenoteerde fondsen als Shell echter praktisch onuitvoerbaar.
- Verruiming van de bestaande wetgeving is conceptueel verdedigbaar en goed voor het vestigingsklimaat. Desalniettemin zal het een kostbare maatregel zijn waar dekking voor moeten worden gevonden. Aan Shell is verzocht mee te denken over mogelijkheden voor budgettaire dekking.
- Shell ziet in het agio-voorstel een serieuze oplossing voor de aandelenproblematiek, zij het voor een periode van 6-7 jaar. Zekerheid voor de periode daarna is niet te geven, Shell zoekt die zekerheid wel. Mogelijk zal de EU nog invloed hebben op de toekomstige vormgeving van de dividendbelasting. Zo heeft de EC in het verleden aangegeven dividendbelasting als verstoring van de interne markt te zien. Tijdens het voorzitterschap van Nederland zou kunnen worden nagegaan hoe de EC dan tegen dat onderwerp kijkt.

- Afgesproken is dat Shell en Financiën de mogelijkheden voor het agio-voorstel zullen verkennen. EZ blijft hierbij aangehaakt. Ook heeft Shell verzocht om nog eenmaal hun visie op de voordelen van aanpassing van het verdrag uiteen te kunnen zetten. Wij zien hier geen bezwaren tegen. Shell gaat daarvoor werken aan versterking van hun pleidooi voor aanpassing van het verdrag.

Positie EZ

Van ambtelijk EZ hebben wij hun voorbereidingsdossier op dit onderwerp ontvangen. EZ heeft begrip voor zowel het pleidooi van Shell als voor de bezwaren tegen aanpassing van het verdrag, maar is er nog niet overtuigd dat de aanpassing onmogelijk is. EZ geeft aan dat het gaat om een weging van de economische belangen en de politieke risico's. EZ acht het verdedigbaar om alleen met landen afspraken te maken over 0% dividendbelasting als deze landen zelf ook geen dividendbelasting heffen. Bovendien ziet de tariefsverlaging op kleine aandeelhouders (portfolio) en niet op de 'doorstroom'-praktijk. Een verlaging van het tarief kan Nederlandse bedrijven makkelijker toegang verschaffen tot de Britse kapitaalmarkt. De vraag is of dit het gewicht van een aanpassing kan dragen en voldoende comfort kan geven om de aanpassing te verdedigen. Dat is uiteindelijk een politieke keuze. Teneinde die afweging goed te kunnen maken, vindt EZ het belangrijk om nu beide opties (aanpassing verdrag en onbelast uitkeren van agio-reserve) gezamenlijk uit te werken. Op basis van die analyse kunnen bewindslieden en boardmembers ieder voor zich een afweging maken. Tot slot EZ acht het zinvol, gezien eerdere uitlatingen van de EC dat dividendbelasting een verstoring is van de interne markt, te onderzoeken of het mogelijk is om via de band van de EU stappen te zetten om dividendbelasting in intra-EU verhoudingen geheel te laten verdwijnen.

Overige fiscale punten

- Bij de niet-fiscale thema's is ook Irak genoemd. Wij geven u graag mee dat er verkennende gesprekken lopen op ambtelijk niveau voor een belastingverdrag met Irak.
- U heeft op 4 december een gesprek met de heer Benschop over de verlenging van de huidige teruggaafregeling voor LNG (vloeibaar gemaakt aardgas). Mogelijk komt dit onderwerp bij het diner al ter sprake. Bij het Belastingplan 2014 is in de Wet op accijns een teruggaafregeling geïntroduceerd voor LNG. De teruggaafregeling voor LNG (dat wordt belast naar het accijnstarief van LPG) was bedoeld om de accijnsverhoging voor LPG te compenseren. Ten opzichte van diesel heeft LNG namelijk positieve milieuaspecten, vooral wat betreft luchtkwaliteit en geluid. Het uitstel van Autobrief 2.0 heeft geen effect op de huidige LNG teruggaafregeling. De regeling blijft in principe t/m 2018 bestaan. In de praktijk blijkt echter dat de teruggaafregeling nog onvoldoende aanzuigende werking heeft doordat de terugverdiensijd door teruggaafregeling onvoldoende zou zijn. Om ondernemers meer zekerheid te bieden, zou een verlenging van de teruggaafregeling in de rede liggen. Hierbij moet worden gedacht aan de jaren 2019 tot en met 2022. Een langere periode is niet mogelijk in verband met de mogelijke herziening van de EU Energiebelastingrichtlijn. De nu al drie jaar durende onderhandelingen over het herzieningsvoorstel van de Europese Commissie verlopen moeizaam. Het verlengen van de teruggaafregeling voor de jaren 2019 tot en met 2022 (op dezelfde wijze en gelijke voorwaarden als de huidige regeling) kost naar verwachting (gebaseerd op de door de branche geschatte ontwikkeling van verkopen van LNG vrachtauto's) € 100 miljoen. U zou de heer Benschop kunnen aangeven dat Financiën niet direct afwijzend staat tegenover het verlengen van de teruggaafregeling tot en met 2022 maar dat hierover nog geen definitieve beslissing is genomen.

7. SER - Nationaal Energieakkoord voor Duurzame Groei

Op 5 juni 2012 heeft het Kabinet de SER om advies gevraagd over de relatie energie en economie. Dit heeft op 16 november 2012 geresulteerd in een advies van de SER om te komen tot een Nationaal Energieakkoord voor Duurzame Groei. De SER heeft daarbij zijn platformfunctie aangeboden om binnen 6 maanden tot een dergelijk akkoord te komen. In de MR van 23 november 2012 is dit advies aan de hand van een 'two pager' besproken en heeft de Raad zijn steun uitgesproken voor dit traject. Deze steun is verwoord in een brief van 28 november 2012 aan de Tweede Kamer. De SER is vervolgens aan de slag gegaan met het voorbereiden van het Energieakkoord. In de MR van 1 maart 2013 zijn nadere afspraken gemaakt over de rol van de overheid bij het Energieakkoord. Op 12 maart 2013 is de Tweede Kamer per brief geïnformeerd over de stand van zaken van het SER-traject.

1. Aanpak SER-traject

Het overleg tussen werkgevers, werknemers, milieuorganisaties en de rijksoverheid vindt in SER-verband plaats aan vier overlegtafels, te weten:

1. Energiebesparing in de gebouwde omgeving en lokale energieopwekking o.l.v. Lodewijk de Waal;
2. Industrie, grootschalige energieproductie en CO₂-emissiehandel o.l.v. Ab van der Touw;
3. Commercialisatie van innovaties en schone energietechnologieën o.l.v. Michiel Boersma en Manon Janssen;
4. Duurzame mobiliteit en transport o.l.v. Paul de Krom.

2. Inhoudelijke stand van zaken

Tafel 1: Energiebesparing in de gebouwde omgeving en lokale energieopwekking

Voor wat betreft lokale energieopwekking spitst de discussie zich toe op de vraag hoe ruim of smal lokale energieopwekking moet worden gedefinieerd en de wijze waarop en mate waarin dit wordt gestimuleerd. Daarbij ligt een sterk accent op de energiebelasting als stimuleringsmaatregel. Daarnaast wordt gesproken over aanpassing van wet- en regelgeving om lokale duurzame energieopwekking zo goed mogelijk te faciliteren. De concrete inzet van andere partijen komt nog niet echt uit de verf.

Voor wat betreft energiebesparing in de gebouwde omgeving is er een gedeeld gevoel van urgentie, mede in relatie tot de situatie in de bouwsector. De discussie spitst zich toe op de mate van verplichtendheid van maatregelen. Kiezen we (voorlopig) nog voor een vrijwillige aanpak of moeten we direct gaan normeren? Daarnaast is er discussie over de inzet van fiscale instrumenten zoals de energiebelasting en het eigenwoningforfait om energiebesparing te stimuleren.

Tafel 2: Industrie, grootschalige energieproductie en CO₂-emissiehandel

De tafel is onderverdeeld in vier werkgroepen. De eerste werkgroep betreft industriële energiebesparing. De discussie spitst zich toe op het tempo waarin maatregelen genomen moeten worden en de mate van verplichtendheid van deze maatregelen. Van de zijde van de industrie wordt sterk ingezet op het oplossen van eventuele financieringsknelpunten en het waarborgen van de concurrentiepositie.

In de werkgroep hernieuwbare energie spitst de discussie zich toe op de vraag hoe hard de 16% in 2020 is, ook met het oog op een efficiënte inzet van het SDE+ budget. Daaraan gekoppeld gaat de discussie over het tempo en de mate waarin wind op zee moet worden gerealiseerd en hoe moet worden omgegaan met bij- en meestook van biomassa. Daarbij komen ook randvoorwaarden zoals ruimtelijke inpassing, duurzaamheidscriteria voor biomassa en kostenreductie door innovatie aan de orde.

De derde werkgroep gaat over het internationale speelveld en het EU Emissiehandelssysteem (ETS). Er is een gedeelde wens om ETS te verbeteren, maar daarbij moet een goede balans gevonden worden tussen tempo en schaalniveau (NL/EU/VN). De industrie benadrukt sterk het waarborgen van de concurrentiepositie, mede in het licht van de schaliegasontwikkelingen, terwijl

de milieubeweging ambitieuze CO2-doelen wil waarbij men overigens wel oog heeft voor de noodzaak van compensatie voor de industrie.

Tenslotte is er een werkgroep werkgelegenheid die zich voorbereid op een zo goed mogelijke analyse van de werkgelegenheidseffecten van de maatregelen uit deze tafel. Daarbij is ook aandacht voor bij- en omscholing. Met name de vakbonden hechten daar sterk aan.

Tafel 3: Commercialisatie van innovatie en schone energietechnologieën

Het doel van deze tafel is op het werk van de andere tafels "vleugels te geven". Dat wil zeggen dat er betere oplossingen in de markt komen om de doelstellingen voor CO2-reductie, duurzame energie en energiebesparing te realiseren. Op basis van een knelpuntenanalyse zijn vijf werkgroepen aan de slag rond de volgende thema's: financiering, wet- en regelgeving, netwerkvorming tussen bedrijven, 'human capital' en (internationale) marktontwikkeling. Bij deze tafel is veel minder dan bij de andere tafels sprake van belangentegenstellingen.

Vraagstukken die nu op tafel liggen zijn o.a. of financiering nu echt het probleem is bij het op de markt krijgen van innovaties en zo ja, welke rol de overheid daarbij heeft. Daarnaast is er discussie over de vraag of het primair moet gaan om het commercialiseren van innovaties of om het realiseren van maatschappelijke doelen zoals CO2-reductie. Verder is er discussie of en zo ja welke lange termijn ambities ten aanzien van innovatie geformuleerd zouden moeten worden.

Tafel 4: Duurzame mobiliteit en transport

Deze tafel heeft de opdracht gekregen om eerst een verkenning uit te voeren over de vraag of duurzame mobiliteit ook een onderdeel van het akkoord zou moeten zijn. Deze verkenning is gereed en het antwoord is 'ja'. Door deze fasering loopt deze tafel iets achter op de andere tafels. Focus ligt op een akkoord over de manier waarop het personen- en goederenvervoer zich kan doorontwikkelen gericht op groene groei en het bereiken van een CO2-reductie voor de sector transport en mobiliteit van 60% in 2050. Aandachtspunten daarbij consistentie van beleid, inzet op innovatie en internationale inbedding.

De uitwerking van het akkoord voor deze tafel gebeurt in vijf werkgroepen: duurzame fiscaliteit (variabilisatie en vergroening), ruimtelijke structuur (steden en netwerken, inclusief openbaar vervoer en infrastructuur), nieuwe brandstoffen en technologie (innovaties gericht op emissieloze mobiliteit), logistiek (o.a. verbeteren van beladingsgraad) en informatie en gedrag (o.a. dynamische reisinformatie, duurzaam reisgedrag).

3. Kaders overheidsinzet

Het SER-traject om te komen tot een Nationaal Energieakkoord voor Duurzame Groei is twee keer besproken in de MR en de Tweede Kamer is er twee keer over geïnformeerd. Bij deze gelegenheden heeft het Kabinet het volgende besloten:

- Het Kabinet zal zich er voor inspannen dat het akkoord, zo mogelijk integraal, door het Kabinet kan en zal worden overgenomen. Het gaat hier niet om een 'klassiek' adviestraject en overheidsvertegenwoordigers nemen daarom niet vrijblijvend en informerend, maar proactief en adviserend deel aan het SER-traject.
- Het Kabinet hanteert de volgende uitgangspunten, waarbinnen de overheidsvertegenwoordigers aan de overlegtafels kunnen opereren:
 1. Regeerakkoord: het akkoord moet in lijn zijn met en voortbouwen op het regeerakkoord en passen binnen de daarin vastgestelde financiële kaders;
 2. Groene groei: het akkoord moet bijdragen aan groene groei; een energietransitie die bijdraagt aan investeringen, exportkansen, werkgelegenheid etc.
 3. Energietransitie: het akkoord moet leiden tot een geloofwaardig pad naar een energiehuishouding die past bij de EU-doelstelling van 80-95% CO2-reductie in 2050.
 4. Private bijdrage: het akkoord moet concrete afspraken bevatten over investeringen door het bedrijfsleven en de daarvoor noodzakelijke private financiering.
 5. Internationale context: het akkoord dient aan te sluiten bij Europese context, doelen en regelgeving en recht te doen aan de internationale (markt)-ontwikkelingen.

- Een schuif waarbij extra uitgaven worden gefinancierd door een lastenverzwaring zijn niet toegestaan. Daarnaast mogen eventuele voorstellen niet leiden tot verdere complicering van het fiscale stelsel en/of tot hogere uitvoeringskosten voor de Belastingdienst.
- Naast de bovengenoemde uitgangspunten is er een aantal – min of meer vanzelfsprekende – randvoorwaarden waar de afspraken op getoetst moeten worden. Dit zijn o.a. rechtmatigheid, doelmatigheid, efficiëntie, consistentie en uitvoerbaarheid van voorgestelde overheidsmaatregelen en voldoende politiek draagvlak.
- De effecten van het akkoord zullen worden doorgerekend door PBL/ECN/EIB vóór ondertekening door partijen.
- Lopende het proces om te komen tot een Energieakkoord gaat de uitvoering van het Regeerakkoord – waar nodig en mogelijk in goede afstemming met het SER-traject – door. Daarbij kan o.a. gedacht worden aan de uitwerking van de doelstelling van 16% duurzame energie, de visie op lokale energieopwekking en de implementatie van de richtlijn energie efficiëntie, waarover de Kamer vóór de zomer wordt geïnformeerd.

2.a Europese Commissie

Algemeen

- Kabinet heeft hoge waardering voor de personele invulling van de Commissie Juncker en is in het bijzonder tevreden met aanstelling van Frans Timmermans als eerste vice-voorzitter in de Commissie Juncker. Als Commissaris voor Better Regulation heeft hij een belangrijke rol in de nieuwe Commissie, die ook relevant is voor grote multinationals als Shell.
- De nieuwe voorgestelde werkwijze van de Commissie, met vice-voorzitters die een coördinerende en sturende rol hebben en leiding geven aan projectteams, komt overeen met hetgeen Nederland al langer binnen de EU voorstaat wat betreft meer focus in het werk van de Commissie. Deze Commissie zal gericht en politieker kunnen werken dan de voorgaande.

Energie

- Deze Commissie kent ook een Commissaris (en tevens vice-voorzitter) voor de Energie-unie (de heer Šefčovič). Volgens het mandaat van Šefčovič is het doel van de Energie Unie zorgen voor een betaalbare energievoorziening, het verminderen van de energieafhankelijkheid van de EU en te zorgen voor een toekomstbestendig klimaatbeleid. Begin 2015 komt de Commissie waarschijnlijk met een groenboek over de Energie-unie. Nederland kan zich vinden in een groot aantal van de ideeën die Juncker noemt in het mandaat voor Šefčovič maar is kritisch op ideeën in de richting van een gezamenlijk inkoopmechanisme, omdat dit de interne markt kan verstoren.
- Bij het uitwerken van de Energie-unie zal Šefčovič nauw moeten samenwerken met de Commissaris voor Klimaat en Energie, de Spanjaard Miguel Cañete. Ten opzichte van de vorige Commissie zijn de Commissariaten Klimaat en Energie dus samengevoegd. Het kabinet vindt dat dit in principe past bij de nieuwe structuur van de Commissie maar dat dit uiteraard niet mag leiden tot afzwakking van de klimaatdoelstellingen.
- Omdat Timmermans ook verantwoordelijk is voor Duurzaamheid zal ook hij inhoudelijk bij het thema energie zijn betrokken. In de komende maanden zal duidelijk worden hoe de werkafspraken en verhoudingen binnen de Commissie op het energiedossier zullen worden uitgewerkt.

1.a Gas extraction at Groningen gasfield.

- The Groningen field accounts for 50% of the natural gas production in the Netherlands, the other 50% being supplied by around 300 smaller gas fields, most of them located offshore in the North Sea.
- The gas extraction within Groningen leads to increasing amount of tremors, increasing in frequency and in intensity. The tremors have led to social unrest within the Groningen area. A recent tremor near the south of the Groningen gas field has led to damages within the city of Groningen itself. This increases the perception of the local population of not being safe within your own home..
- In this context a further reduction of risk is necessary. This is achieved by strengthening houses or reducing gas extraction. On the 15th of December a study will be published from SODM about the risk profiles around the Eemskanaalcluster (south part). It is possible that SODM will propose to reduce production from these specific wells if the risk is similar to the Loppersum clusters. In this light the reopening of Loppersum clusters is not foreseen in the near future.
- The strengthening of houses will have a major impact on the local society. It is possible that tens of thousands of houses must be strengthened. This is a big challenge for NAM and therefore it was a good decision to establish a independent organization that will tackle the restoration of damages and strengthening of houses head on. This however will not lessen the impact on the region. It is possible that an extensive strengthening program will have repercussions on the gas extraction maximum.
- Close cooperation between NAM and EZ remains essential for maintaining a steady gas production in the future so that both parties can anticipate changes in risk or in local opinion in the near future.

Achtergrondinformatie:

- Eemskanaalcluster

Naar aanleiding van de aardbeving van 30 september jl. nabij Ten Boer met een sterkte van 2,8 op de schaal van Richter is NAM gevraagd om een analyse van de bevingegevoeligheid van dit gebied. Staatstoezicht op de Mijnen wordt gevraagd om mij vervolgens te adviseren over de analyse van NAM en de eventueel te nemen maatregelen naar aanleiding daarvan. Uiterlijk medio december worden de Kamer en andere stakeholders hierover geïnformeerd. Indien tussentijdse bevindingen van NAM en/of SodM daar aanleiding toe geven, wordt al eerder besloten over eventuele maatregelen met betrekking tot het Eemskanaalcluster.

- Winningsbesluit

Omdat de analyse van NAM en het advies van SodM mogelijk invloed hebben op het voorliggende gewijzigde winningsplan, is ook besloten om het definitieve instemmingsbesluit over het winningsplan uit te stellen tot uiterlijk medio december. De procedure loopt als volgt: half november ontvangt EZ de analyse van NAM over het gaswinningscluster Eemskanaal. Over deze analyse krijgen wij een advies van het Staatstoezicht op de Mijnen (SodM). Hiervoor heeft SodM enkele weken nodig. Daarna neemt de minister een besluit nemen over de gaswinning en kan het winningsbesluit gereed gemaakt worden voor verzending naar de Kamer. Als uit de analyses van de komende weken blijkt dat dit proces sneller kan worden doorlopen dan doen we dat.

- NPR en impact assessment

Er wordt gewerkt aan een norm voor aardbeving bestendig bouwen. Dit is een zorgvuldig onderzoek waarbij veel experts betrokken zijn. Deze norm zal uiteindelijk in het bouwbesluit opgenomen worden.

Half januari wordt het onderzoek naar de norm naar de Tweede Kamer en overige stakeholders gecommuniceerd. De publicatie van de voorgestelde norm wordt vergezeld van een impact assessment, waarin de gevolgen van de gestelde norm voor huizen en gebouwen in het aardbevingsgebied in noordoost Groningen worden beschreven.

- Uitvoeringsorganisatie en toezichtsorgaan

In het Bestuurlijk Akkoord zijn afspraken gemaakt over schadeafhandeling, preventieve versterking van huizen en waardevermeerdering van huizen. NAM wil de uitvoering van deze drieslag op afstand zetten en heeft hiervoor een consortium van 3 organisaties gevormd. Deze gaan het Centrum voor Veilig Wonen vormen. De mobilisatiefase voor dit Centrum (nu een bv in oprichting) is in volle gang. De schadeafhandeling wordt vanaf 1 januari door dit consortium overgenomen. Preventieve versterking en waardevermeerdering volgen later in 2015.

Het toezicht op het Centrum voor Veilig Wonen (CVW) wordt door de minister ingesteld. Ook dit proces is in volle gang en het toezicht zal per begin januari worden ingesteld. Omdat CVW een private organisatie is, is het instellen van het toezicht en het maken van een set afspraken met NAM en CVW over de informatievoorziening vereist. Op 14 november wordt een nota aan de minister gestuurd, waarin de leden en de taak van de commissie worden voorgesteld.

1. Gaswinning Groningen (voortouw bij EZ)

Actief spreekpunt

- Bespreken van stand van zaken rond de gaswinning in Groningen.

Toelichting

- De besluitvorming over de gaswinning in Groningen is complex, omdat het gaat om mensen. De veiligheid en leefbaarheid van de inwoners van Groningen blijft voor het kabinet de hoogste prioriteit hebben.
- Voorop staat dat gaswinning in Groningen alleen kan plaatsvinden als dit verantwoord kan en de nadelige effecten van de winning maximaal worden beperkt. In dit kader zijn de laatste tijd belangrijke onderzoeken verricht en is veel onzekerheid weggenomen.
- Het kabinet heeft eind 2015 besloten om de voorlopige voorziening die de Raad van State met haar uitspraak van 18 november 2015 heeft getroffen voor het gasjaar 2015/2016 in stand te houden.
- Dat betekent dat de gaswinning uit het Groningenveld wordt beperkt tot 27 miljard kubieke meter met ruimte voor meer productie als dat nodig is om de leveringszekerheid te waarborgen.
- Voor 1 oktober 2016 neemt het kabinet een nieuw, meerjarig besluit over de gaswinning op basis van een nieuw winningsplan van NAM, dat gebaseerd zal zijn op de nieuwste inzichten.
- Bij een gaswinningsniveau van 27 miljard kubieke meter moeten de komende vijf jaar tussen de 9.000 en 10.000 gebouwen preventief versterkt worden om ze voldoende aardbevingsbestendig te maken.
- Dit aantal is veel lager dan waar eerder rekening mee werd gehouden en volgens de betrokken partijen goed haalbaar. Dat is dus positief. De Nationaal Coördinator Groningen speelt centrale rol bij het realiseren van de versterkingsopgave.
- Een gaswinningsniveau van 27 miljard kubieke meter is overeenkomstig met de voorlopige voorziening van de Raad van State, sluit aan bij het advies van SodM en gaat gepaard met een behapbare versterkingsopgave.
- De mogelijkheid van verdere vermindering van de gaswinning is in beeld gebracht in het onderzoek naar een temperatuurafhankelijke gaswinning, de zogenaamde omkering van het systeem.
- De eerste aanwijzingen laten echter zien dat hierdoor meer fluctuaties in de gaswinning zullen optreden. SodM adviseert om productieniveaus te vermijden die snelle productief fluctuaties noodzakelijk maken.
- Vanuit het oogpunt van veiligheid acht het kabinet het daarom op dit moment onverstandig om tot omkering van het gassysteem over te gaan. Een gaswinningsniveau van 27 miljard kubieke meter is naar de huidige inzichten vanuit veiligheidsoptiek dus het meest verantwoorde niveau.
- Naast een voor de veiligheid verantwoorde winning is het de verantwoordelijkheid van het kabinet om te borgen dat Nederlandse huishoudens en bedrijven, maar ook afnemers in delen van Duitsland, België en Frankrijk voldoende gas krijgen om in de fysieke vraag naar gas te kunnen voorzien. Men is afhankelijk van het gas uit Groningen voor het verwarmen van huizen en om te kunnen koken.
- Daarom is er de mogelijkheid om meer dan 27 miljard kubieke meter gas te winnen indien het een koud jaar is en extra winning – tot een maximum van 33 miljard kubieke meter – noodzakelijk is voor de leveringszekerheid.
- Om op langere termijn minder afhankelijk te zijn van Groningergas zet het kabinet in op energiebesparing en verdere verduurzaming, door de bouw van een nieuwe stikstofinstallatie bij Zuidbroek, en door de ombouw van gastoestellen naar hoogcalorisch gas in Duitsland, België en Frankrijk.

3. Dividendbelasting (voortouw bij FIN)

Onderwerp komt tijdens diner waarschijnlijk niet op. Stas Financiën kon niet bij diner aanwezig zijn. Onze indruk (FIN) is ook dat Shell zich er bij heeft neergelegd dat het op deze manier niet kan worden opgelost.

Achtergrond

- Shell heeft de afgelopen jaren gepleit voor een verlaging van het tarief, van 10% naar 0%, op portfoliodividenden (belangen van vennootschappen van <10% - feitelijk vanwege NL-wetgeving < 5%- en particuliere belangen) onder het belastingverdrag NL-UK.
- Shell heeft een duale aandelenstructuur met twee soorten aandelen: op de A-aandelen zijn dividenduitkeringen belast met Nederlandse dividendbelasting. Op de B- aandelen wordt geen dividendbelasting geheven (het VK kent geen dividendbelasting).
- Shell is voornemens om de duale aandelenstructuur op te heffen en alle aandelensoorten te vervangen met één aandelensoort, namelijk Nederlandse aandelen. Het opheffen van de duale aandelenstructuur heeft tot gevolg dat een grote groep VK-aandeelhouders (voor Shell de belangrijkste groep) wordt geconfronteerd met Nederlandse dividendbelasting die zij niet kunnen verrekenen in het VK.
- In dat kader pleit Shell voor een aanpassing van het belastingverdrag met het VK. Hierbij zou Nederland het recht verliezen om dividendbelasting te heffen over dividenden aan houders van portfolio-aandelen (belangen van vennootschappen van <10% - feitelijk vanwege NL-wetgeving < 5% - en particuliere belangen) in het VK.
- Shell heeft, bij het vorige diner, voorgesteld om het tarief op zogenoemde portfoliodividenden onder het belastingverdrag NL-UK te verlagen van 10% naar 0%.
- MinFIN heeft naar het verzoek van Shell gekeken en geconstateerd dat de aanpassing leidt tot een budgettaire derving van structureel € 800 miljoen. Voorts kan een aanpassing van het verdrag leiden tot wereldwijd structuren van beleggingen in Nederland via het VK om Nederlandse dividendbelasting te ontwijken, is het daarom politiek niet uit te leggen en vormbovendien een staatssteunrisico.
- Een dergelijke aanpassing is derhalve geen begaanbare weg. De kern van de voornoemde bezwaren zijn bij diverse gelegenheden met Shell gedeeld.
- Recent heeft een ambtelijk overleg met Shell plaatsgevonden, MinFIN heeft, ten einde de discussie tot een einde te brengen, aan Shell voorgesteld dat Shell de business case voor aanpassing van het verdrag NL-VK verder uitwerkt. MinFIN zal hetzelfde doen met de eigen tegenargumenten (waarbij met name een verdiepingsslag gemaakt kan worden in de onderbouwing van de raming). Wat dan rest is een politieke keuze, die gemaakt kan worden op basis van een evenwichtig dossier. Shell heeft dit in overweging genomen, de bal ligt dus bij Shell in dit proces
- Een argument van Shell om de duale aandelenstructuur op te heffen is dat de beurskoers van de twee soorten aandelen steeds verder uiteenloopt wat het doen overnames moeilijker maakt. Ondanks dat heeft Shell echter recent een grote overname (British Gas) gedaan.

Visie ambtelijk financiën

- Het verlagen van het tarief op portfoliodividenden van 10% naar 0% in het belastingverdrag NL-VK is geen reële optie. Met een dergelijke aanpassing is een budgettaire derving gemoeid van circa € 800 miljoen, hiervan profiteert ook het overige bedrijfsleven.
- Deze derving zal conform de begrotingsregels van dekking moeten worden voorzien. Voor grondslagverbredende maatregelen geldt dat deze niet snel te realiseren zijn en gevolgen hebben voor het vestigingsklimaat. Ook is het nauwelijks voorstelbaar dat een dekkingsmaatregel wordt getroffen die neerslaat bij dezelfde groep. Daardoor zal de facto een lastenverschuiving plaatsvinden van het buitenland naar het binnenland.
- Voorts kan een aanpassing van het belastingverdrag NL-VK leiden tot het wereldwijd structureren van beleggingen in Nederlandse aandelen via het VK om Nederlandse dividendbelasting te ontwijken.

- De aanpassing in het verdrag heeft het risico dat het door de EC als staatssteun kan worden gezien.
- Een aanpassing van het belastingverdrag om aan een fiscale wens van een multinational tegemoet te komen is bovendien politiek gezien lastig uit te leggen. Het wijkt volledig af van het decennialang gevoerde verdragsbeleid. De door Shell gewenste stap valt niet uit te leggen zonder te zeggen dat dit gebeurt in het belang van Shell. Dit wordt extra saillant tegen de achtergrond van de discussies over de fiscale posities van multinationals. Dit argument wint de actualiteit alleen maar aan gewicht: zie de discussie over CoCo's en het Starbucksdoosier

5. ETS en Carbon Leakage

Algemeen

- Emissiehandel (EU ETS) is een marktinstrument waarmee de EU de uitstoot van broeikasgassen kosteneffectief wil verminderen om zo haar doelstellingen en die van het Kyoto protocol te realiseren. De handel in emissierechten ('emissiehandel') is de handel in emissieruimte: het recht om een bepaalde hoeveelheid broeikasgassen uit te stoten. De CO₂ emissierechten zijn echter ruim en daardoor is de CO₂-prijs laag gebleven, waardoor het systeem onvoldoende effectief is.
- Op 15 juli 2015 heeft de Europese Commissie voorstellen gedaan voor de herziening van de ETS-richtlijn voor de vierde ETS-handelsperiode die loopt van 2021 tot en met 2030. De voor de industrie belangrijkste wijzigingen zijn:
 - Het percentage waarmee de hoeveelheid emissierechten jaarlijks afneemt wordt verhoogd van 1,74 % naar 2,2 %.
 - Een nieuwe formule, gebaseerd op de koolstofintensiteit en handelsintensiteit van de bedrijfssector, bepaalt of een sector gevoelig is voor koolstoflekkage en 30% of 100% van de benchmarkwaarde aan gratis emissierechten ontvangt. Het deel dat gratis wordt toegewezen aan de industrie bedraagt 43% van het totale aantal emissierechten onder het ETS. De overige rechten worden geveild.
 - De huidige benchmarks voor de koolstofintensiteit van producten en productieprocessen worden aangescherpt met 0,5, 1,0 of 1,5 % per jaar, gerekend vanaf 2008.
 - De huidige mogelijkheid voor lidstaten om bedrijven te compenseren voor de indirecte kosten van het ETS wordt voortgezet, maar er komt geen uniforme regeling.
- Uit de industrie komen geluiden dat de voorgestelde benchmarks te scherp zijn, en een roep om meer gratis rechten.
- Nederland heeft middels een BNC-fiche laten weten dat ze voorstander is van een meer gefocuste bescherming tegen koolstoflekkage, strengere criteria voor de koolstoflekkage-lijst en regelmatige updates van benchmarks. Daarvoor kan Nederland rekenen op steun van de ons omringende landen (VK, Frankrijk, Duitsland, België en Scandinavische landen)

Shell specifiek

- Shell is als raffinaderij één van de grote Nederlandse emittenten onder het ETS. Raffinage wordt onder het ETS aangemerkt als een koolstoflekkage-gevoelige sector. Met het voorstel voor de nieuwe allocatieregels van de Europese Commissie zal de raffinage nog steeds blijven aangemerkt als sector die gevoelig is voor koolstoflekkage.
- De generieke korting op de gratis emissierechten voor de industrie die wordt gegeven aan de koolstoflekkage-gevoelige industrie, geldt dus ook voor Shell. Voor hen is het dus ook van belang dat deze korting zo klein mogelijk wordt in de volgende handelsperiode. Daar zet Nederland zich dan ook sterk voor in.
- In aanloop naar de klimaatconferentie in Parijs (COP21) heeft Shell opgeroepen te komen tot een mondiale CO₂-prijs. Topman Ben van Beurden gaf ook aan meer steun te willen voor ontwikkeling en toepassing van CCS. Shell ziet de toepassing van olie en gas als noodzakelijk voor de komende decennia en zet vooral in op de vervanging van kolen door gas.

Ministerie van Buitenlandse Zaken

Aan de Voorzitter van de
Tweede Kamer der Staten-Generaal
Binnenhof 4
Den Haag

Directie Sub-Sahara Afrika
Bezuidenhoutseweg 67
2594 AC Den Haag
Postbus 20061
Nederland
www.rijksoverheid.nl

Onze Referentie
2015.645544

Uw Referentie
2015Z20705

Bijlage(n)

Datum 23 december 2015

Betreft Beantwoording vragen van Van Veldhoven (D66) over de vermeende
onware claims van Shell aangaande het schoonmaken van de Niger Delta.

Hierbij bied ik u de antwoorden aan op de schriftelijke vragen gesteld door het lid Van Veldhoven (D66) over de vermeende onware claims van Shell aangaande het schoonmaken van de Niger Delta. Deze vragen werden ingezonden op 5 november 2015 met kenmerk 2015Z20705.

De Minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking,

Lilianne Ploumen

2015Z20705 - Vragen van het lid Van Veldhoven (D66) aan de minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking over de vermeende onware claims van Shell aangaande het schoonmaken van de Niger Delta (ingezonden 5 november 2015)

Directie Sub-Sahara Afrika

Onze Referentie
2015.645544

Vraag 1

Bent u bekend met het rapport "Clean it up: Shell's false claims about oil spills in the Niger Delta" van Amnesty International?

Antwoord

Ja.

Vraag 2

Deelt u de bevindingen van Amnesty International dat Shell onware of onvolledige claims gedaan heeft met betrekking tot het schoonmaken van de olievervuiling in de Niger Delta? Zo nee, waarom niet? Zo ja, welke conclusies trekt u daaruit?

Antwoord

De bevindingen over de nog niet opgeruimde olievervuiling zijn zorgelijk. Het kabinet vindt het belangrijk dat Amnesty International en het Centre for Environment, Human Rights and Development (CEHRD) dit onderzoek hebben verricht. Alleen door zorgvuldige documentatie over schoonmaakoperaties in de Niger Delta kunnen we tot een duurzame oplossing komen. Het rapport van Amnesty draagt bij aan de transparantie die nodig is voor een eerlijke dialoog tussen alle stakeholders.

Het rapport doet daarnaast suggesties voor verbeteringen in het toezicht door de Nigeriaanse overheid. Ik heb hierover onlangs gesproken met de Nigeriaanse minister van milieu Amina Mohammed. Zij onderkende het belang van concrete implementatie van de aanbevelingen die eerder door UNEP zijn gedaan. Ook Amnesty dringt hierop aan. Het National Oil Spill Detection and Response Agency (NOSDRA) wordt door Amnesty aangesproken op haar zwakke controlecapaciteit. De ambassade in Abuja onderzoekt momenteel de mogelijkheden om de capaciteit van NOSDRA te versterken. Het gesprek met Amina Mohammed wordt in 2016 voortgezet.

De ambassade blijft nauw betrokken bij het vinden van oplossingen voor de problematiek van olievervuiling in de Niger Delta en heeft afgelopen week de regio bezocht in het kader van een door de ambassade ondersteund dialoogproces met SPDC ('Shell Nigeria') en de lokale gemeenschap.

Vraag 3

Gaat u met Shell spreken over de olieverontreiniging? Zo ja, wat is daarbij uw inzet? Zo nee, waarom voelt u geen verantwoordelijkheid om de gezondheid van mensen en het milieu in die regio te beschermen?

Antwoord

Op verschillende ambtelijke niveaus is er, na publicatie van het rapport, met zowel Amnesty als Shell gesproken. Beide partijen zijn gewezen op het belang dat Nederland hecht aan de schoonmaak van de olievervuiling in de Niger Delta. Nederland dringt in dit kader onder meer aan op implementatie van de

aanbevelingen uit het UNEP-rapport uit 2011 door alle betrokken partijen: de Nigeriaanse overheid, SPDC, en de betrokken gemeenschappen. Uiteraard is onze inzet dat alle betrokken partijen, inclusief Shell, de mensenrechten van de lokale bevolking eerbiedigen.

Directie Sub-Sahara Afrika

Onze Referentie
2015.645544

Vraag 4

Welke middelen heeft de Nederlandse regering om Shell te dwingen maatschappelijk verantwoord te ondernemen en welke daarvan zijn ingezet of bent u voornemens in te zetten?

Antwoord

Nederland zet de middelen die zijn toegelicht in de Kamerbrief 'MVO loont' en het Nationaal Actieplan Bedrijfsleven en Mensenrechten in om bedrijven en overheden aan te spreken op maatschappelijk verantwoord ondernemen. Een concreet voorbeeld van de Nederlandse inzet is het bemiddelingsproces in Bodo. De Bodo-gemeenschap, SPDC en de Nigeriaanse autoriteiten hebben onder Nederlands co-voorzitterschap met elkaar afspraken gemaakt over het schoonmaken van de olievervuiling rondom Bodo. Nederland zal het schoonmaakproces op de voet blijven volgen en ook in de toekomst een bemiddelende rol blijven spelen waar dat gewenst is. Daarnaast zal Nederland in de contacten met Shell de verantwoordelijkheid van zaken doen met respect voor mens en milieu conform internationale richtlijnen blijven benadrukken.